Spindet 2016

Tema:

Kropssprogpsykologi

Dette nummer indeholder:

- s. 3: **Søren Beck Nielsen**: Kroppen i sprogpsykologien
- s. 10: **Katrine Ursbak**: Fordeling af diskursidentiteter i konsolspil
- s. 25: **Louise Katrine Dahlsgaard Boisen**: Blikfang i poker
- s. 43: **Pernille Srisakul Larsen**: Når børn bedrager
- s. 56: **Maria Buck Jensen***:* Hvem gestikulerer du for? En undersøgelse af om og hvordan vi gestikulerer når vores modtagere ikke kan se os
- s. 72: **Frida Dorthea Pihl Højer**: smilet i en samtale om døden
- s. 90: **Jacob Cowland**: Tåkrummende pinligt – eller er det?
- s. 102: **Louise Hallstrøm**: Smartphonebrug i social interaktion. En sprogpsykologisk undersøgelse af relevantgørelsen af smartphonebrug i social interaktion

Kroppen i sprogpsykologien

I 1992 udgav Jesper Hermann bogen *Mennesket i sproget. Sprogpsykologiens sprogbruger* (Hermann 1992). Titlen fanger noget uhyre centralt, nemlig den betingelse at sproget ikke er et dødt system der konserverer sine egne betydninger. Sproget findes kun fordi brugerne benytter det; det rummer en masse betydningspotentialer, men opnår først reel betydning når mennesker tillægger det betydning i konkrete brugssituationer. Dette kan forekomme som en banal konstatering, men det er en indsigt der ofte overses, glemmes eller måske fortrænges når sproglig betydning ophøjes til noget absolut iboende. Derfor minder sprogpsykologerne om det.

Jesper Hermanns bog kunne imidlertid ligeså godt have heddet det omvendte: *sproget i mennesket*. Sprogkendskab- og brug hører nemlig til blandt menneskets mest grundlæggende kvaliteter. Der findes forskellige bud på hvordan dette er tilfældet. Et chomskyansk perspektiv indebærer en forestilling om at menneskers sprogkompetence ligger indkodet i generne. Sproget er således medført, og vi adskiller os dermed allerede fra før-forsterstadiet fra dyrene. Et vygotskyansk perspektiv indebærer forestillingen om at højere psykologiske processer (evnen til at tænke rationelt, planlægge, overveje, vurdere etc.) forudsætter sprog, og at sprogtilegnelsen giver os vores menneskelighed. Der findes andre varianter, men den vigtige pointe er at sproget med afgørende konsekvenser bor i mennesket, ligesom mennesket med afgørende konsekvenser bor i sproget.

Sprogpsykologi handler meget konkret om at forstå *om*, *hvordan*, *hvorfor* og *i hvor høj grad* vi forstår hinanden når vi kommunikerer. For at opnå kvalificerede indblik i sådanne processer låner vi indsigter fra henholdsvis sprogvidenskaben og psykologien. Det gør vi fordi sprog og psyke – som eksemplificeret her – på afgørende måder hænger sammen, og fordi netop denne kombination muliggør kvalificeret forståelse af forståelse. Vi bør os her holde det meget klart *hvilke* typer sprogvidenskaber (fx funktionel grammatik, psykolingvistik, eller pragmatik) og psykologier (fx personligheds-, social-, eller udviklingspsykologi) vi låner/integrerer *hvornår* og *hvorfor*. Og måske kan det endvidere betale sig at overveje hvilke sproglige 'sfærer' vi retter dem mod.

Skriftsprogspsykologi, talesprogspsykologi og kropssprogpsykologi

Sprogpsykologien bør bruges til at undersøge mulighederne for fælles forståelse i forbindelse med skrive- og læseprocesser (skriftsproget), i forbindelse med mundtlig kommunikation (talesproget), men også i forbindelse med den kropslige og materiale kommunikation der ledsager og somme tider erstatter den mundtlige kommunikation (kropssproget).

Med et lille drys af hvad Jesper Hermann kalder for 'ordmagi' (jf. Hermann 2013) kan vi måske tale om at vi bedriver henholdsvis *skriftsprogspsykologi, talesprogspsykologi og kropssprogpsykologi*. Hvordan gør vi det?

I årevis har *Systemisk Funktionel Lingvistik* (SFL) indgået som pensum på ét af uddannelsens faste moduler, nemlig *Sprogpsykologisk kommunikationsanalyse*. Dette har gjort uddannelsens studerende i stand til at lave spændende og fantastisk detaljerede undersøgelser af skriftsproglige kommunikationer som eksempelvis gennem kampagner, officielle dokumenter, brevudvekslinger og informationsmateriale. Et relevant bud på en anden sprogvidenskabelig tradition der kan gøre os substantielt klogere på skriftsproglig kommunikation er *genreteorien*. Hvis man tror at genrer ikke findes, kan man godt tro om

igen. Eksistensen og genkendelsen af genrer er efter alt at dømme en af de væsentlige årsager til at vi kan skabe fælles forståelse gennem skriftsproget. Der findes genreskoler som *English for Academic Purposes* (ESP) der specialiserer mest i lingvistiske beskrivelser af teksterne i sig selv, og så findes der (konkurrerende) skoler som *Rhetorical Genre Studies* (RGS) der specialiserer sig mere i etnografiske beskrivelser af hvordan teksterne er blevet til og hvordan de bliver brugt. En fremragende oversigt over skolerne og deres muligheder kan læses i Anne Smedegaards ph.d. afhandling *Genrer som rammer* (Smedegaard 2016).

Konversationsanalyse (CA) har også i årevis indgået som pensum på *Sprogpsykologisk kommunikationsanalyse*. Det har også været på pensum i forbindelse med særligt studerede emner som eksempelvis *Social interaktion i dagligdagen. Indføring i ethnometodologi og konversationsanalyse* (forår 2011) og *Fælles forståelse i ansigt-til-ansigt interaktion* (forår 2015). Med CA lærer vi bl.a. hvordan sproglige fænomener man (stort set) ikke finder i skriftsproget får høj betydning. Fænomenerne kan have *grammatisk* karakter (fx forfeltsfordobling som en taler kan benytte sig af for virkelig at sætte fokus på et bestemt led, evt. fordi taleturen indgår som den første i en ny aktivitet), *interaktionel* karakter (korrektioner – eller 'repair' – er et godt eksempel), para-lingvistisk karakter (hvilke lyde forlænger eller lægger vi eksempelvis særligt tryk på?), eller simpelthen *fysiologisk* karakter (hvordan koordinerer vi eksempelvis det at trække vejret med at snakke eller lytte på en anden der snakker?). Der er dog også masser af andre tilbud end CA som vi kan benytte os af til at forstå det 'taleagtige' ved talesproget. Et spændende af dem er Wallace Chafe's teori om *intonationsenheder* (Chafe 2000). Inspireret af William James uopslidelige teori om at vores tanker 'strømmer', foreslår Chafe at intonation er med til at organisere vores tankestrømme i begribelige enheder – både for os selv og kommunikativt i forhold til vores lyttere.

Kropssproget kom for alvor i fokus på Sprogpsykologi i forbindelse med det særligt studerede emne *Kropssprogpsykologi* i foråret 2016. Her skal jeg måske lige indskyde at der ikke er den mindste principielle modsætning mellem sproglig og kropslig kommunikation inden for CA. I det oprindelige udgangspunkt fokuserede konversationsanalytikere mest på lydlige forhold, måske primært fordi data typisk var båndoptagelser af telefonssamtaler hvor parterne ikke kan se hinanden, og hvor fælles forståelse derfor beror på hvad man siger og hvordan man siger det – og knapt så meget på hvad man gør mens man siger det. De seneste par årtier er der sket en 'kropslig vending' inden for konversationsanalysen (Nevile 2015). Konversationsanalytikere er blevet opmærksomme på at sproglige og kropslige handlinger i vid udstrækning koordineres sammen – og derfor bør undersøges i sammenhæng. Kropslige handlinger omtales typisk som brug af *multimodale ressourcer* (jf. Stivers og Sidnell 2005). Men måske kan man indvende at mange (af os) konversationsanalytikere stadig er bedst trænede til at være opmærksom på de lydlige forhold og derfor fastholder en bias i den retning.

Sådan en bias var der ikke tale om i forbindelse med det særligt studerede emne i kropssprogpsykologi. Det gav os mulighed for at fordybe os i hvordan kroppen indgår i ansigt-til-ansigt kommunikation og for at diskutere hvad forskellige bevægelser mon så betyder. Der findes alt for mange halvstuderede røvere (undskyld min nedladenhed, men det er bedre at sige det ligefremt!) der mener at de har patent på hvad sådanne bevægelser betyder, og som tjener masser af penge på at formidle deres patenterede viden – evt. over for mennesker der er usikre på at agere i offentlige rum. Selvudnævnte kropssprogseksperter kan fortælle os at vi aldrig eller altid skal holde hænderne i ro, og at kropssproget og måden vi udtaler ordene på tilsammen tegner 93% af hvad vi

kommunikerer. Sådanne udtalelser er med filosoffen Harry Frankfurts fine betegnelse ren *bullshit* (Frankfurt 2005). Emnet fortjener lang mere seriøsitet. Hvordan opnår man det? Første skridt er at afklare *hvad* der er ens genstand, dvs. hvilke kropslige elementer vi undersøger som potentielt betydnings(med)skabende. Kurset blev af den grund organiseret i fem blokke hvor vi undersøgte den kommunikative betydning af henholdsvis: *blik, gestik, mimik, positur/placering i rum* og brug af *artefakter*. Andet skridt er at forsøge at opnå overblik over hvad der er foretaget af seriøs forskning omkring fænomenet. Tredje skridt er at biddrage med sine egne empiriske analyser. Det leder mig frem til den ene af pointerne med dette særnummer af *Spindet*.

Hvorfor dette særnummer af Spindet?

Den første pointe med nummeret er at det ville være synd ikke længere at have Spindet. **SP**rogpsykologisk **IN**formation og **DE**ba**T** går tilbage til 2001 hvor det blev etableret af ildsjælsstuderende. Helt frem til 2013 vedblev det at blive udgivet af (skiftende) ildsjælsstuderende – både KA-studerende og BA-tilvælgere, typisk to gange årligt og med skiftende temaer. De seneste år har det dog ligget stille. Det er en skam, for et medie til at levere og bedrive sprogpsykologisk information og debat er vigtigt at have for en uddannelse som Sprogpsykologi. Så dette nummer er et forsøg på at genoplive Spindet – i håbet om at nogle nye ildsjælsstuderende vil overtage det.

Den anden pointe med dette nummer er at give plads til at nogle af de fremragende empiriske undersøgelser der blev indleveret som afløsningsopgaver i forbindelse med kurset i Kropssprogpsykologi. Der er tale om opgaver der på alle måder er for gode til at lide en stille død i en mappe på computeren. Endvidere fortjener de at blive læst som inspiration til hvordan kan man skrive vellykkede opgaver inden for området – på meget forskellige måder vel at mærke. Da jeg udbød kurset, blev jeg spurgt om jeg havde nogle eksempler på tidligere, vellykkede opgaver om kroppens betydning for kommunikation som jeg kunne udlevere. Det havde jeg desværre ikke liggende, men det råder dette nummer af *Spindet* bod på. Typisk er det sådan at faglige artikler er væsentlig kortere end akademiske 15 ECTS opgaver. I dette tilfælde er det en pointe at artiklerne består af næsten uredigerede opgaver – til inspiration for fremtidige opgaver.

Opbygning: blik, gestik, mimik, positur og brug af artefakter

Hvordan er nummeret så opbygget? Jo, jeg har simpelthen tilladt mig at spørge forfattere bag eksemplariske opgaver der tilsammen dækker hver af de fem identificerede genstandsområder for kropssprogpsykologi, om jeg måtte trykke deres opgaver i Spindet, og de sagde heldigvis alle 'ja'.

Forholdet mellem *blik* (=i hvilken retning man kigger) og tale er fascinerende og komplekst. Der hersker ingen tvivl om at blik koordineres med tale og lytning i samtaleadfærd. Dette er der blevet forsket i siden i hvert fald 1960'erne (se fx Argyle & Dean 1965). Og vi ved fra empiriske studier at selv børn – når de er meget små – formår at aflæse den kommunikative betydning af forskellige måder at kigge på (Kidwell 2005, 2009). Men der er til gengæld en hel del debat om hvorvidt denne koordinering kan beskrives med simple regler eller ej, og hvad kernen i disse regler så skulle være (fx Rossano 2012; Streeck 2014).

Det vi har brug for er empiriske studier. I dette nummer finder vi tre gode bud: KA-studerende i Sprogpsykologi *Katrine Ursbak* studerer en situation hvor deltagerne netop ikke har mulighed for at kigge på hinanden. Der er nemlig tale om fire mænd der spiller videospil sammen og derfor har øjnene rettet mod skærmen. De kommunikerer løbende med hinanden omkring spillet. Men hvordan mon de udpeger hvem de henvender sig til når de ikke har mulighed for at kigge på ham? Læs artiklen og lær svaret. Vi kender udtrykket et 'pokeransigt'. Men hvad kendetegner egentlig et 'pokerblik'? KA-studerende i Sprogpsykologi *Louise Katrine Dahlsgaard Boisen* undersøger i sin artikel i detaljer hvor meget og hvordan pokerspillere ser på hinanden versus ned på kortene mens de spiller. Øjnene siges at være sjælens spejl. Mon det så særligt er vores blik der afslører os når vi lyver? Ved at sammenligne en række videoklip af børn der bliver taget i at lyve analyserer KA-studerende i Sprogpsykologi *Pernille Srisakul Larsen* præcis i hvilken retning og hvordan de ser mens dette sker.

Gestik er måske det prototypiske eksempel på kropssprog. Vi kommunikerer meget med vores hænder og fingre. Dette har der hersket bevidsthed om siden i hvert fald antikken – som dokumenteret igennem studier af klassisk skulpturkunst siden 1800-tallet. Nogle 'håndtegn' er emblemer og minder næsten om 'rigtigt' sprog (fx løftet tommel- eller langefinger), andre tegn er mere situationsbestemte – en pegefinger kan eksempelvis…ja, *pege* og dermed fungere på lignende fod med et deiktisk udtryk, eller den kan slå et *beat* for talen an (se Kendon 2004; McNeill 2005; Streeck 2009). Men hvor meget mon vi gestikulerer for at den anden skal forstå hvad vi tænker, og hvor meget gør vi det for at forstå hvad vi selv oplever i vores tankestrøm? For at biddrage til svaret på dette fascinerende spørgsmål undersøger BA-tilvalgsstuderende *Maria Buck Jensen* hvordan mennesker gestikulerer når den anden ikke kan se dem – i dette tilfælde pga. bind for øjnene.

Mimik har været genstand for akademisk debat siden Charles Darwin i 1872 udgav sit store værk *The expression of the emotions in man and animals*. Bogen rummer vidunderligt detaljerede beskrivelser af hvordan mennesker og dyr udtrykker en række følelser, eksempelvis glæde, frygt, afsky, lindring, smerte etc. Hovedbudskabet i bogen er at menneskers og dyrs mimik minder ret meget om hinanden. Dette budskab brugte Darwin selvfølgelig til at understøtte hans på det tidspunkt stærkt kontroversielle teorier om evolution gennem arternes 'naturlige selektion'. Budskabet blev i den grad debatteret op gennem den sidste halvdel af det 20-århundrede hvor en forsker som den behavioristiske psykolog Paul Ekman fastholdt at Darwin havde ret i at mimik er generisk og må være genetisk bestemt, mens antropologen Ray Birdwhistell argumenterede for det modsatte: at mimik er kulturbestemt. På det seneste er interaktionsanalytikere gået 'ind i kampen' med et andet sigte: nemlig at undersøge hvilken betydning mimik får for hvordan man forstår hinanden i konkrete situationer. Vi lærer fx at mimik hjælper med at vi kan dele en følelse som overraskelse imellem os (Heath et al. 2012), og at mimik kan indeksere hvordan lytteren skal forstå det som taleren siger (jf. Kaukomaa, Peräkylä & Ruusuvuori 2015; Ruusuvuori & Peräkylä 2009). KA-studerende i sprogpsykologi *Frida Dorthea Pihl Højer* bidrager i denne forbindelse med en eksemplarisk analyse af et nok så interessant emne: hvilke folder lægger man sit ansigt I når man taler om et svært emne (døden) og hvordan er denne mimik koordineret med talen i meget fine detaljer. Det er næppe svært at forestille sig at tæt koordination er tvingende nødvendigt I denne sammenhæng.

Det fjerde tema er *positur og placering i rum*. Hermed bevæger vi os sandsynligvis endnu

længere væk fra sproget og sprogbrugen. Og så alligevel. For man kan aldrig undgå at være placeret et bestemt sted og i en bestemt positur når man kommunikerer verbalt med andre, og hvad betyder placeringen og posituren for udsigelsen? Og selv når man ikke siger noget, kommunikerer man i kraft af *hvor* og *hvordan* man placerer sig et privat eller offentligt rum. Sidstnævnte forhold var en gammel kending på Sprogpsykologi, nemlig Erving Goffman, genial til at observere (læs fx Goffman 1963, 1969, 1971). I dette nummer undersøger BA-tilvalgsstuderende *Jacob Cowland* kropslig adfærd i forbindelse med receptionen af tå krummende pinlige situationer. Han har filmet to grupper venner der sammen ser afsnit af *Klovn*. Ensartetheden i disse menneskers positurer mens de 'lider' med Frank Hvam, Mie Lyhne m.fl., er slående. Hvorvidt de faktisk krummer deres tæer er dog ikke lige til at vide.

Sidste skud på stammen i forbindelse med hvordan kropsslige forhold indgår i ansigt-til-ansigt kommunikation er brugen af *artefakter.* I 2014 modtog dette område et tiltrængt skud af opmærksomhed med bogen *Interacting with objects. Language, materiality, and social activity* (Nevile et al. 2014). Læsere er berettiget til skepsis her. Kommunikerer brugen af artefakter virkelig noget bestemt? Og hvordan 'fanger' man betydningen på et videnskabeligt grundlag? Tja, man kan jo efterprøve det ved at sige noget 'seriøst' i en forsamling, mens holder et 'fjollet' objekt i hænderne. Man kan også foretage empiriske undersøgelser af videooptagelser af autentiske situationer hvor mennesker bruger artefakter som centrale elementer i de aktiviteter de er optagede af. Lægers brug af computere er ét godt eksempel (Beck Nielsen 2014, 2016). Et endnu mere hverdagsligt et er det at holde en kaffekop: Laurier (2008) viser eksempelvis hvordan det at holde sin kop klar og derefter drikke kaffen op kan være et tegn til samtalepartneren om at det er ved at være tid til at bryde op og gå hver til sit. I nummerets sidste artikel analyserer KA-studerende i Sprogpsykologi *Louise Hallstrøm Abildgaard* et højaktuelt emne: brugen af smartphones og deres betydning for kommunikation. Hun fokuserer specifikt på hvilken organisatorisk kraft fælles opmærksomhed på telefonen kan have i forbindelse med indbetaling via *Mobilepay*.

God læselyst!

Søren Beck Nielsen

p.s. lad ikke min DIY-agtige og lidt kedelige opsætning forstyrre læseoplevelse. Formen er måske uinspireret i dette nummer. Men indholdet i artiklerne der følger her er det ikke.

Referencer:

Argyle, M. & Dean, J. (1965). Eye-contact, distance and affiliation. *Sociometry*, 28(3): 289-304

Beck Nielsen, S. (2014). "I'll just see what you had before": Making computer use relevant while patients present their problems. Fra M. Neville, P. Haddington, T. Heinemann & M. Rauniomaa (Eds.), *Interacting with objects: Language, materiality, and social activity* (pp. 79-98). Amsterdam: Benjamins.

Beck Nielsen, S. (2016). How doctors manage consulting computer records while interacting with patients. *Research on Language and Social Interaction* 49(1): 58-74

Chafe, Wallace (2000) A Linguist's Perspective on William James and "The Stream of Thought". *Conciousness and Cognition* 9: 618-628.

Frankfurt, H. (2005). *On bullshit*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Goffman, E. (1963). *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*. The Free Press.

Goffman, E. (1969). *Strategic Interaction*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Goffman, E. (1971). Relations in Public: Microstudies of the Public Order. New York: Basic Books.

Heath, Christian, vom Lehn, Dirk, Cleverly, Jason & Luff, Paul (2012). Revealing surprise. The local ecology and the transposition of action. Fra Anssi Peräkylä & Marja-Leena Sorjonen (eds,), *Emotion in interaction* (pp. 212-234). Oxford: Oxford University Press.

Hermann, J. (1992). Mennesket i sproget. Sprogpsikologiens sprogbruger. København: Gyldendal.

Hermann, J. (2013). Virker ordmagi med talord? D. Duncker, A. M. Hansen, K. Skovgaard-Petersen (red.), *Betydning & forståelse: festskrift til Hanne Ruus* (p. 351-360). København: Selskab for Nordisk Filologi

Timo Kaukomaa, Anssi Peräkylä & Johanna Ruusuvuori (2015). How Listeners Use Facial Expression to Shift the Emotional Stance of the Speaker's Utterance. *Research on Language and Social Interaction*, 48:3, 319-341

Kendon, A. (2004). *Gesture. Visible action as utterance*. Cambridge: Cambridge University press.

Kidwell M. (2005). Gaze as Social Control: How Very Young Children Differentiate "The Look" From a "Mere Look" by Their Adult Caregivers. Research on Language and Social Interaction, 38(4): 417-449.

Kidwell, M. (2009): Gaze Shift as an Interactional Resource for Very Young Children, Discourse Processes, 46:2-3, 145-160

Laurier, Eric (2008). Drinking up endings: Conversational resources of the café. *Language & Communication*, 28, 165–181.

McNeill, D. (2005). *Gesture and thought*. Chicago: University of Chicago Press.

Nevile, M. (2015). The Embodied Turn in Research on Language and Social Interaction. Research on Language and Social Interaction, 48:2, 121-151

Nevile, M., Haddington, P., Heinemann, T., & Rauniomaa, M. (2014). On the interactional ecology of objects. Fra Nevile, M., Haddington, P., Heinemann, T., & Rauniomaa, M. (eds,), *Interacting with objects. Language, materiality, and social activity* (pp. 4-26). Amsterdam: John Benjamins.

Rossano, F. (2012). Gaze in conversation. Fra Jack Sidnell & Tanya Stivers (eds,), The handbook of conversation analysis (pp. 308-329). Wiley Blackwell.

Ruusuvuori, J. and Peräkylä, A. (2009). Facial and Verbal Expressions in Assessing Stories and Topics. *Research on Language & Social Interaction*, 42: 4, 377 — 394.

Smedegaard, A. (2016). *Genrer som rammer. Et genreanalytisk studie af institutionelle skrive- og eksamenspraksisser i det almene gymnasiums danskfag med afsæt i en diskussion af pragmatisk genreteori*. Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet.

Stivers, T. & Sidnell, J. (2005). Introduction: Multi-Modal Interaction. *Semiotica*, 156(1/4), 1-20.

Streeck, J. (2009). *Gesturecraft. The manu-facture of meaning*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Streeck, J. (2014). Mutual gaze and recognition. Revisiting Kendon's 'Gaze direction in two-person conversation'. Fra Mandana Seyfeddinipur & Marianne Gullberg (eds,), From *gesture in conversation to visible action as utterance: Essays in honor of Adam Kendon* (pp. 35-56). Amsterdam: John Benjamins

Katrine Ursbak, sprogpsykologi

Fordeling af diskursidentiteter i konsolspil

1. Indledning

I 1998 formede Zimmerman en teori om identiteter. Han identificerede tre slags; *transportable identiteter, situerede identiteter* og *diskursidentiteter.* Det sidste begreb omhandler de identiteter eller roller, en deltager indtager i en interaktion fx taler/lytter, spørger/svarer osv. Zimmermans studie bygger hovedsageligt på data fra opkald til alarmcentralen, hvorfor der er et udtalt fokus på verbale måder at orientere sig mod disse diskursidentiteter. Siden dengang har der dog været det, forskerne kalder *the embodied turn* (Nevile et al. 2014), hvor kroppens betydning for interaktionen får stadig mere opmærksomhed, og fokusset på kropssproget ikke længere er til at komme udenom. Det er således undersøgt, hvordan det ikke kun er sprogligt, at disse diskursidentiteter tildeles. Undersøgelser af kropssproget viser, at mennesker orienterer sig imod identiteterne *taler* og *lytter* via blikfang (fx Rossano 2013, Argyle & Dean 1965). I denne opgave vil jeg undersøge, hvorvidt og hvordan kropssproget kan bruges i etableringen af diskursidentiteterne *taler* og *lytter*, når de interagerende parter i samtalen ikke har mulighed for at rette deres blikfang mod hinanden på grund af den måde, de er placeret i rummet på. Dette vil jeg undersøge i videodata af fire unge mænd, der interagerer, samtidigt med at de benytter en spillekonsol, som de alle har rettet blikket mod, mens deres hænder er optaget af kontrolleren[1] til spillet. Data, hvor de altså både er begrænset i gestik og blikfang.

Jeg vil lægge ud med at beskrive det teoretiske grundlag for opgaven, herefter vil jeg redegøre for, hvordan jeg har undersøgt problemstillingen samt for mine metodiske overvejelser. Slutteligt vil jeg analysere og diskutere mine resultater, inden jeg slutteligt vil konkludere

2. Teori:

I dette afsnit vil jeg redegøre for tidligere undersøgelser i feltet. I min redegørelse vil det fremgå, hvor meget forskning, der allerede findes om lignende problemstillinger, men også hvor jeg mener, at der er et hul i forskningen, og dermed også hvor denne undersøgelse passer ind i feltet.

2.1. Kropssprog, interaktion og diskursidentiteter

Som nævnt i indledningen er der tidligere undersøgelser, der konkluderer en sammenhæng mellem blikfang og diskursidentiteter. Der er opstillet strukturer for, hvor meget og hvordan man kigger på den person, man ønsker at indlede en interaktion eller allerede er i interaktion med (Rossano 2013, Argyle & Dean 1965, Goodwin 2003). Disse studier viser, bl.a. at lytteren ser mere på taleren end omvendt (Argyle & Dean 1965), og at blikfang kan bruges til at regulere samtalen, f.eks. kan en spørger anmode om et svar ved at kigge på den ønskede svarer (Rossano 2013), men studierne viser også, at situationen har indflydelse på, hvor strikt disse regler opretholdes (Goodwin 2003). Disse regler lader imidlertid også til at være gældende i dette materiale, men kun når deltagerne holder de naturlige pauser mellem spil – når det ene hold har vundet, og det andet tabt, og de venter på at kunne starte en ny bane. Her kigger deltagerne

[1] Af mangel på et godt dansk ord, har jeg valgt dette udtryk for den fjernbetjening, der hører til spillekonsollen.

på dem, de snakker med, ganske som man kunne forvente ud fra tidligere undersøgelser – indtil spillet starter på ny.

Problemstillingen i denne undersøgelse opstår, fordi deltagerne indtager en stilling i deres interaktion under spillet, der ikke giver dem mulighed for at se hinanden. Og netop hvordan man placerer sig, både i forhold til i hinanden og i et rum, er et emne, som tidligere er blevet undersøgt af flere analytikere (fx Kendon 1990, Schegloff 1998). Kendon (1990) har undersøgt det rum, der opstår mellem deltagere i en fælles aktivitet som f.eks. samtale. Det rum, der opstår mellem de interagerende, som de har delt kontrol over, kaldes *o-space,* og når de har dette rum imellem sig, har de også en *F-formation.* Formationen beskrives således hos Kendon: "An F-formation arises whenever two or more people sustain a spatial and orientational relationship in which the space between them is one to which they have equal, direct and exclusive acces." (Kendon 1990: 209). Deltagerne skal således have direkte kontakt med hinanden, hvilket de kan opnå ved fysisk at placere sig, så de er kropsligt orienterede mod hinanden, Kendon kigger her mest på underkroppen, som skal være rettet mod aktivitetens andre deltagere. Jeg vil argumentere for, at deltagerne i denne undersøgelse har etableret et o-space, altså et rum imellem sig hvor der gælder fælles regler, men de har modsat forventningen ikke organiseret dette o-space som en F-formation, idet de ikke har direkte adgang til hinanden pga. af deres fysiske placering, som modsætter sig Kendons beskrivelse af formationen (Kendon 1990: 211-212). På denne baggrund er det relevant at undersøge, hvordan deltagerne etablerer og opretholder diskursidentiteter uden F-formationen, fordi de almindelige interaktionelle ressourcer ikke er tilgængelige.

De er ikke bare forhindret af deres opstilling i rummet, men også af deres ene aktivitet – nemlig videospillet. Videospillets kontrollere kræver begge deltagerens hænder for at blive betjent, og deltagerne har derfor ikke mulighed for at bruge hænderne til at gestikulere med. De har dog mulighed for at bruge hovedet, og bevægelser med hovedet er netop en af de interaktionelle ressourcer, som denne undersøgelse vil stille skarpt på. Gestik med hovedet er undersøgt i forbindelse med paralyserede kørestolsbrugere, der ikke har mulighed for at bruge hænderne til at udføre gestik (Lee, Loo & Chockalingam 2012, Zhang et al. 2015). Der findes også undersøgelser af hovedets betydning for interaktion i tilfælde, hvor deltageren ikke er begrænset til kun at bruge hovedet. Det er bl.a. beskrevet, hvordan en bevægelse med hovedet kan bruges til at initiere en reparatursekvens (Mondada 2012), og hvordan et nik med hovedet kan forstås som en anmodning om respons hos lytteren i en japansk samtale (Aoki 2012). Det er således velkendt i litteraturen, at hovedet kan bruges til kommunikative formål i interaktionen; I min undersøgelse vil jeg se på bevægelser med hovedets betydning for interaktionen og tilskrivningen af diskursidentiteter.

I beskrivelsen af deltagernes bevægelser i min analyse vil jeg bruge Schegloffs (1984) begreb om *home position*, som i hans tilfælde beskriver, hvilket udgangspunkt hænderne har, inden de bevæger sig ud i en gestik, som også er der, de vil vende tilbage igen. I min analyse vil jeg udvide begrebet til at gælde for hovedet og hele kroppen, og det vil beskrive deltagernes udgangspunkt, inden de bruger deres krop, og hvor de vender tilbage efter endt bevægelse.

2.2. Multiaktivitet

I dette afsnit vil jeg kort ridse multiaktivitet op. Jeg vil tage udgangspunkt i en redegørelse af begrebet.

Multiaktivitet er, modsat den første indskydelse, ikke det samme som multitasking. Når vi snakker om multiaktivitet, snakker vi om et fænomen, der er socialt, og ikke kognitivt som multitasking, forankret, hvor en eller flere deltagere er orienteret mod mere end én aktivitet på

samme tid (Pentti Haddington et al. 2014). Det er dog ikke så simpelt, som det lyder, og det kan være svært at skille en kompleks aktivitet, hvor man som en del af aktiviteten er beskæftiget med flere ting, og multiaktivitet ad. I materialet, som denne undersøgelse tager udgangspunkt i, er der eksempler på begge. Et eksempel på multiaktivitet er en passage, hvor deltagerne spiller Playstation, mens de snakker om, at en af deltagerne skal have briller – her er der altså to aktiviteter i gang, som deltagerne skal koordinere ift. hinanden. Mens et eksempel på en kompleks aktivitet kan være en af de gange, hvor deltagerne snakker om det spil, de er i gang med at spille. Det er således to dele af den samme aktivitet og ikke en multiaktivitet.

Der findes andre undersøgelser, der ligesom denne undersøgelse kigger på interaktionen forbundet med multiaktivitet (fx Mondada 2012,). Formålet i disse studier er at se, hvordan de aktiviteter, som deltagerne orienterer sig mod parallelt, bliver koordineret i forhold til hinanden. Det kan f.eks. være bilkørsel og håndtering af mobiltelefon (Mondada 2012) eller samtale over middagsbordet og spisning (Mondada 2009).

Dette var en kort redegørelse af multiaktivitet, og jeg vil ikke uddybe begrebet nærmere, da nærværende undersøgelse ikke vil gå ind i en multiaktivitetsanalyse, hvor jeg ser på skift mellem den ene og den anden aktivitet. Jeg vil snarere kigge på, hvorvidt der er tale om multiaktivitet i materialet, og om det har en effekt på besvarelsen af den overordnede problemstilling.

2.3. Interaktion og videospil

Jeg vil slutte mit teoriafsnit af med kort at gennemgå det, vi allerede ved om forholdet mellem interaktion og videospil.

Tidligere undersøgelser af forholdet mellem interaktion og videospil handler om samarbejde og kommunikation *i* et spil (fx Ducheneaut & Moore 2004, Brown & Bell 2004), men der lader ikke til at være undersøgelser, der fokuserer særligt på interaktionen, der finder sted i det ikke-virtuelle rum i forbindelse med et computer- eller konsolspil. I denne opgave vil jeg gå ind og undersøge interaktionen i netop disse omgivelser, hvor spillerne kommunikerer om og omkring spillet – ikke gennem spillets virtuelle kommunikationsveje – men hvor det tværtimod er rummet omkring apparatet, som udgør det interaktionelle rum for samtalen. Der findes til gengæld studier af multiaktivitet og fjernsynskiggeri, der undersøger, hvordan mennesker organiserer deres samtale omkring det visuelle og auditive indhold i det program, de ser (fx Ducheneaut et al. 2008). Førnævnte undersøgelse (Ducheneaut et al. 2008) undersøger også deltagernes kropssprog under fjernsynskiggeri som fælles aktivitet, hvor de viser, at deltagere i fællesaktiviteten fjernsynskiggeri ikke ser på hinanden, hvis de snakker til hele gruppen, og at de ikke orienterer sig direkte mod hinandens kropssprog, men snarere opfanger det via deres perifere syn. Undersøgelsen viser dog også, at deltagere vender hovedet, hvis de vil tale med en enkelt person i gruppen. Der gælder dog ikke de regler, som jeg nævnte i starten af afsnittet, fordi deltagerne fortsætter interaktionen, mens deres fokus rettes tilbage mod fjernsynet.

Disse undersøgelser har således fokus på samtalen og anvender en konversationsanalytisk tilgang, hvor nærværende undersøgelse i endnu højere grad vil fokusere på det kropssproglige i samarbejde med deltagernes samtale, men ikke i lige så høj grad i timingen med det, der sker på skærmen. Konsolspillet er modsat fjernsynsprogrammet uden tale, så deltagerne i den aktuelle undersøgelse kan som udgangspunkt tale uden at afbryde handlingen i den primære aktivitet. Til gengæld er det visuelle vigtigere i spillet, idet deltagerne ikke kan kigge væk og spille samtidig, da de i så fald ikke kan se, hvad de laver og dermed udsætter sig selv for en

risiko for at udgå fra spillet. Det er derfor spændende at se, hvorvidt mønstrene for brugen af kropssprog adskiller sig mellem aktiviteter, der involverer hhv. fjernsyn og konsolspil.

Dette afsnit var en kort gennemgang af den tidligere forskning på området, som jeg vil støtte mig til i min videre analyse, og en præsentation af det felt, som undersøgelsen placerer sig indenfor. Og det skulle derfor gerne være tydeligt, hvilket hul i forskningen denne undersøgelse forsøger at udfylde et hjørne af.

3. Metode:

I dette afsnit vil jeg gennemgå mit materiale samt mine metodiske overvejelser i forbindelse med undersøgelsen. Jeg vil starte med at redegøre for det metodiske grundlag, derefter materialet, og til sidst vil jeg redegøre for mine overvejelser om transskriptionen.

3.1. Etnometodologi

Denne opgave bevæger sig metodisk overordnet inden for den etnometodologiske tilgang. Etnometodologi er studiet i hverdagens *selvfølgeligheder* (Garfinkel 1967), hvor mønstre og rutiner, som de, der deltager i dem, udfører uden at reflektere over dem, bliver undersøgt for at finde ud af, hvordan mennesker omgås hinanden. Det er vigtigt at notere sig, at en etnometodologisk undersøgelse altid vil være kulturelt afhængig – uanset om det handler om mønstre i brugen af kropssprog eller i køkultur. Og i forhold til denne undersøgelse, kunne man måske endda tænke sig, at der er en kultur inden for denne lille drengegruppe, hvor særlige mønstre gælder i forbindelse med deres spilaften. Det er dog ikke sikkert, at det kommer til udtryk ift. problemstillingen i denne opgave.

En ofte brugt metode i etnometodologien er *konversationsanalysen* (CA), som det også fremgår af teoriafsnittet, så er det også en metode anvendt i tidligere undersøgelser i dette fagområde, at jeg alligevel ikke har valgt at lave en hel CA skyldes mit fokus, som ikke ligger på konkrete ytringer, men snarere timingen mellem en ytring og en bevægelse. Det har dog alligevel vist sig nyttigt at bruge enkelte begreber fra CA i analysen til at beskrive turtagning osv. I sådanne tilfælde har jeg inddraget begreberne.

3.2. Videooptagelse

I forlængelse af overvejelserne om en etnometodologisk undersøgelse vil jeg redegøre for nogle af de overvejelser, jeg har gjort mig om den konkrete fremgang i denne undersøgelse. Denne undersøgelse tager udgangspunkt i en videooptagelse. Jeg har valgt denne form for undersøgelse, fordi den, modsat fx en etnografisk undersøgelse eller observation, kan være brugbar til at kaste lys over den type problemformulering, som jeg arbejder med. En videoundersøgelse kan give analytikeren mulighed for at komme helt tæt på og undersøge fænomener, som bliver taget for givet i hverdagsinteraktion, fordi det giver adgang til flere detaljer (Peräkylä 2006) og mulighed for at se, hvordan interaktionen udspiller sig gentagende gange (Kendon 1975). Det er derfor en hensigtsmæssig metode, når man som jeg ønsker at undersøge, hvordan individer agerer i en specifik situation.

Det skal dog nævnes, at der altid vil være en diskussion om optagelsens brugbarhed ift. en autentisk virkelighed, idet vi ikke ved om informanterne ændrer deres adfærd i kameraets tilstedeværelse. Vi ønsker med andre ord at observere dem, som om vi ikke var der, men for at observere er vi (eller et kamera) nødt til at være til stede, Labov kalder det *the observers paradox* (1972: 209), og det vil uundgåeligt altid være en betingelse. Jeg vil alligevel

argumentere for, at denne undersøgelse trods dette kan sige noget interessant om problemstillingen på baggrund af det udvalgte materiale.

3.3. Materiale

Opstillingen er, som det er vist i figur 1, fire drenge på to rækker, hvor to personer sidder fremme på en stol og kanten af sengen, mens de to andre sidder tilbage i sengen lænet op ad væggen. Deres placering i rummet kunne derfor ikke komme meget længere væk fra Kendons (1990) F-formation, da ingen reelt har direkte adgang til hinanden, da de ikke har mulighed for at se hinanden, når spillet er i gang.

Opstillingen gør det muligt at lave en god optagelse, da det er vigtigt at kunne se alles kroppe og ansigter i en god kropssprogsanalyse, da man ellers ikke kan håbe på at finde ud af, hvordan kropssproget forholder sig til interaktionen (Kendon 1975). Det kunne dog også have været relevant at have et kamera, som pegede mod skærmen, så det var muligt at se, hvad det er i spillet, der frembringer reaktioner hos deltagerne. Da denne mulighed ikke forelægger, bliver det, der sker på skærmen, kun kommenteret i analysen, når det sprogligt bliver gjort relevant af deltagerne.

Figur 1. Opstillingen under spillet. Dette kan siges, at være deres home position.

På figur 1 kan man se de fire unge mænd, der fra venstre er Jonathan, Kasper, Peter og Mikael. Det er navne, de har fået i forbindelse med denne opgave og ikke deres rigtige navne.

I denne undersøgelse har jeg udvalgt nogle klip, hvor spillet er i gang, og alle fire drenge har både hænder og blikfang optaget af spillet, da det netop er i denne situation, hvori jeg gerne ville undersøge tilskrivningen af diskursidentiteter. Det vil sige, at jeg ikke har kigget på pausesekvenserne, og hvad der gør sig gældende i dem. I de knap 20 minutter, som filmen varer, er der 13 eksempler på tilskrivninger af diskursidentiteter ved hjælp af kropssprog af to forskellige typer af forekomster. Da der ikke er så mange forskellige slags eksempler, har jeg valgt at analysere to gode eksempler ved den ene type og det eneste eksempel, der findes i materialet af den anden type forekomst.

3.4. Transskription

Til denne undersøgelse har jeg valgt at lave en grov transskription af talen, da det ikke er de små interaktionelle detaljer, der er i fokus i denne opgave. I transskriptionen af kropssproget har jeg valgt at beskrive selve bevægelsen og timingen af denne. Jeg har udelukket blikfang og

mimik i transskriptionen, fordi jeg ikke mener, disse kan bidrage til at besvare min konkrete problemformulering, bl.a. fordi blikket i de udvalgte klip er rettet mod skærmen, og derfor ikke er interessant at kigge på. Jeg har valgt denne måde, fordi jeg ikke har brug for den detaljeringsgrad, man kan opnå ved at bruge et system, som man ser det i fx Rossano (2013). Men netop fordi timingen af deltagernes kropssprog er central i min analyse, har jeg valgt at bruge transskriptionen af timing fra Schegloff (1984) i mit materiale, så man kan se, hvilken tale gestikken hører sammen med ved hjælp af numre i transskriptionen.

Til slut skal det nævnes, at der ikke er så meget gestik i de udvalgte klip, fordi deres hænder, som det allerede er nævnt tidligere, er optaget af kontrolleren til spillet.

4. Analyse:

Som nævnt i teoriafsnittet er der altså et problem i forhold til interaktionen med den placering drengene har indtaget i forhold til hinanden for at spille videospil. De har ikke de samme muligheder og ressourcer til rådighed, som de plejer at have, når de skal klargøre, hvem i gruppen de ønsker at rette interaktionen imod i en given sekvens. Dette kan løses sprogligt ved eksplicit at nævne navnet på den person, man ønsker at rette interaktionen mod, i stedet for at bruge pronominer, som man ellers måske normalt ville forvente. Det er der også eksempler på i materialet, men det er ikke medtaget i denne opgave, som omhandler kropssprog.

I dette afsnit vil jeg fokusere på tre cases fra materialet: De to første har jeg udvalgt blandt 12 eksempler af samme type, mens den sidste er det eneste eksempel af den type fra materialet. De første kan altså siges at være repræsentative for materialet, mens den sidste står alene. Denne undersøgelse bevæger sig dermed i det kvalitative felt og kan derfor ikke bruges til at generalisere over emnet. Den kan dog bruges til at udvide vores forståelse for netop denne problemstilling.

4.1. Brugen af hovedet til at etablere diskursidentiteter

Eksemplerne i dette afsnit er af typen, hvor en deltager på forreste række indikerer med hovedet, at det er en eller flere af deltagerne på bagerste række, der er modtageren(-erne) for budskabet. I et par eksempler i materialet er det en deltager, der bevæger sit hoved mod en anden deltager på samme række.

4.1.1. Brug af hovedet til at etablerer diskursidentiteter i en igangværende interaktion

I dette første eksempel kommer vi ind i en diskussion, der omhandler drengenes oprigtighed i forhold til kameraet, altså i hvor høj grad de opfører sig og siger, som de plejer trods kameraets tilstedeværelse. Det er primært Jonathans fremtoning, der bliver evalueret, først mener de andre, at hans vredesudbrud er autentisk, mens næste reaktion fra ham bliver dømt ude, som værende ikke normal for ham. Taler- og lytterforhold er derfor allerede etableret for interaktionen, men som vi ved, er de hele tiden omskiftelige (Zimmerman 1998), og det er derfor stadig spændende at se, hvordan de behandler det i klippet.

(1:03 - 1:13) Alle mod Jonathan

14		1
15	*JONATHAN:	haha
16	*MIKAEL:	(xx) kameraet
17	*JONATHAN:	[haha]
18	*KASPER:	jo
19	*MIKAEL:	gak i låget

20	*KASPER:	hvorfor siger du nej
21		2
22	*JONATHAN:	det er også fordi i kører på mig lige nu altså sådan
23		[i må lige øhm]
24	*MIKAEL:	[hvad sker der mand]
25	*PETER:	never give this man an audience
26	*ALLE	ha hah ha
27		
28	1 = læner sig meget lidt tilbage mens han griner	
29	2 = læner hovedet bagover og drejer det lidt	
30	mod siden, han bevarer blikfanget rettet mod skærmen	

Figur 2. Jonathan læner sit hoved skråt tilbage mod deltagerne på bagerste række.

I dette klip er alle fire drenge deltagende i samtalen om Jonathans troværdighed, men de er også alle fire samtidig i gang med at spille Playstation. De har altså gang i en multiaktivitet, hvor den ene aktivitet, videospillet, sætter en fysisk ramme og begrænsning for den anden aktivitet: interaktionen mellem drengene. Transskriptionen er taget fra en længere samtale, hvor drengene alle er i samtale med hinanden. Udsnittet, jeg har valgt at fremhæve, starter med, at Jonathan griner som respons på de beskyldninger, der er rettet mod ham forud for transskriptionens start. Herefter responderer både Mikael og Kasper, og Mikael siger flere ting, der er lidt svære at forstå, men ud fra hans kommentar "gak i låget" (l. 19), formoder jeg, at det stadig er drillerier mod Jonathan. Det får ham til at reagere i linje 22, hvor han siger, "det er også fordi i kører på mig lige nu altså". Idet han starter dette udsagn, læner han hovedet let tilbage og drejer det en smule mod venstre, samtidig med at hans hænder forbliver på kontrolleren i skødet og blikket er rettet mod skærmen. Mens Jonathan stadig taler, siger Mikael "hvad sker der mand" (l. 24), hvilket er en orientering mod den primære aktivitet, nemlig spillet. Tilbage i aktiviteten der involverer en interaktion, der ikke handler om spillet, svarer Peter "never give this man an audience", hvilket igen er rettet mod Jonathan. Det er et udsagn, der får alle til at grine, og som afslutter sekvensen. Jeg tolker Peters svar som en orientering mod, at Jonathans udsagn var rettet mod ham eller eventuelt dem begge, altså dem på bagerste række. Kasper på forreste række går heller ikke længere ind i denne diskussion, andet end da han griner med i slutningen af interaktionen.

Ud fra dette udsnit af videoen kan vi altså se, at Jonathans bevægelse med hovedet er koordineret med et udsagn, der tilsyneladende er rettet mod drengene, der sidder på rækken bag ham selv. Jeg tolker det sådan, da det netop er en af dem, der svarer på Jonathans ytring. Jeg vil nu fortsætte til at analysere endnu et eksempel af samme type.

4.1.2. Brug af hovedet til at etablere diskursidentiteter i en ny interaktion

Til forskel fra det forrige eksempel er dette et eksempel på et klip, hvor der forud for transskriptionen ikke var gang i nogen interaktion, og alle deltagere var optaget af aktiviteten *videospil.* Der er derfor heller ikke samtale forud for denne transskription, der kan være forklarende for, hvem der taler med hvem, og taler- og lytterforhold bliver etableret her.

(1:36-1:46) Diskussion af person uden for samtalens gamernavn

34	*MIKAEL:	jeg kom lige til at tænke på hvad øh (.) det
35		Hans Hansens[2] gamernavn var
36	*PETER:	hvad var [Hans Hansens gamernavn]
37		1 2
38	*JONATHAN:	[hov hvad var] det hvad var det [hvad var det]
39	*MIKAEL:	[vi snakker]
40		altså en mand som er (1.0) altså (1.4) altså
41		3
42		ri:melig ha- han gamernavn var
43		4
44	*PETER:	der går et par år og så er der en diagnose på det andet
45	*MIKAEL:	haha ja (1.5) golden son
46		
47		
48		1 = læner sit hoved markant tilbage, men bevarer blikfang mod
49		skærmen
50		2 = bevæger sit hoved tilbage til home position
51		3 = ryster let på hovedet
52		4 = drejer hovedet en smule mod Mikael, på grund af optagelsens
53		kvalitet er det ikke muligt at konkludere noget om blikfang

[2] Jeg har valgt at kalde personen Hans Hansen af hensyn til anonymisering. Det er ikke det rigtige navn.

Figur 3. Jonathan læner sig igen mod deltagerne på bagerste række.

Sekvensen bliver indledt af Mikael, idet han siger "heh jeg kom lige til at tænke på hvad øh (.) Hans Hansens gamernavn var"(l. 34-35). Med det lille grin i starten af ytringen indikerer Mikael, at han skal til at starte en sjov beretning. Dette reagerer både Peter og Jonathan på, de vil begge gerne vide, hvad Hans Hansens gamernavn er, og Jonathan spørger derfor, "[hov hvad var] det hvad var det [hvad var det]" (l. 38). Idet Jonathan siger dette, læner han hovedet tilbage, mens han drejer det mod sin venstre, som set i figur 3. Han holder hænderne på kontrolleren i skødet, og blikket er fortsat rettet mod skærmen, selvom han må kigge lidt nedad for at bevare fokus på skærmen, hvor spillet fortsætter. Mikael besvarer dette spørgsmål i den næste tur, som dog kortvarigt bliver afbrudt af Peter, som også, idet han siger " der går et par år og så er der en diagnose på det andet", vender sit hoved minimalt til venstre mod Mikael, mens begge hans hænder bliver ved at holde om kontrolleren, men på grund af videooptagelsens kvalitet er det ikke muligt at se, hvorvidt han fastholder blikfanget på skærmen, eller om han kigger på Mikael. Men da han stadig er optaget af aktiviteten spil, er det en plausibel antagelse, at han fastholder sit blik mod skærmen, da han på den måde kan sikre sit liv i spillet. Dette er altså også en multiaktivitet, idet interaktionen handler om noget, der ikke har spillet at gøre, og deltagerne derfor orienterer sig mod to ting på en gang. Der lader til at være et lignende mønster for bevægelse i dette klip, som i klippet ovenfor. Her ser vi endda et eksempel på en meget lille bevægelse med hovedet, så lille at den ikke kan vises med et billede og kun kan ses på løbende film, der kan vise taler- og lytterforholdet mellem deltagerne på den bagerste række.

For at opsummere lader det altså til at de unge mænd bruger en bevægelse med hovedet til at indikere, hvem de taler med i en given sekvens. Man kunne godt tro, at det var for at kompensere for den begrænsning, som formationen, de har indtaget, udgør. Bevægelsen ligner en modificeret udgave af den, man under normale omstændigheder ville udføre – altså det at dreje hovedet mod personen, man taler til – men under normale omstændigheder ville blikfanget følge med.

4.2. Brugen af kroppen til at etablere diskursidentiteter

Nu har jeg kigget på eksempler, hvor deltagerne i interaktionen bruger en bevægelse med hovedet til at vise, hvem der er modtageren for ytringen. Nu vil jeg se på et eksempel, hvor en deltager på bagerste række bruger sin krop til etablere diskursidentiteter.

4.2.1. Et eksempel på kroppen som indikator for taler- og lytterforhold
I dette eksempel er Jonathan just udgået af spillet, idet han dør. Dette til stor underholdning for de andre, der joker om det. Der var ikke nogen igangværende interaktion, før Jonathan udgik. Denne passage er derfor igangsat af dette.

(8:28 - 8:37) Jonathan dør

	1
*JONATHAN:	NEJ
*PETER:	haha
	2
*MIKAEL:	haha
*KASPER:	jamen det var en (xx) der kommer lige bagefter
*MIKAEL:	det [er dig]
*KASPER:	[EJ fuck]
	3
	bagefter tror du ikke det var meningen måske
*KASPER:	haha
*ALLE:	haha
*MIKAEL:	hold kæft mand

1 = Læner sig frem med kontrolleren i sin venstre hånd. Munden er åben, tænderne er vist, og mundvigene vender nedad.
2 = Jonathan læner sig tilbage igen, stadig med kontrolleren i den ene hånd og hovedet vendt væk fra de andre.
3 = Læner sig fremad og drejer sit hoved let mod de andre deltagere. Slipper kontrolleren kortvarigt og peger mod Kasper.

Figur 4. Mikael bevæger hele sin krop fremad mod spillerne på forreste række.

Dette eksempel starter som sagt med Jonathans død i spillet, hvilket afføder en ret kraftig reaktion hos ham, hvor han både bruger sin krop, sit sprog og sin mimik til at udvise utilfredshed. Dette får deltagerne fra det andet hold til at grine, mens Jonathans makker,

Kasper, kommenterer, det der skete, idet han siger, " jamen det var en (xx) der kommer lige bagefter" (l. 62). Dette får Mikael til at reagere, og han forklarer, hvad hans plan var for spillet. Idet han forklarer dette, læner han sig fremad og drejer sit hoved ind mod de andre deltagere. Da han er tæt ved at være på linje med dem på forreste række, slipper han kontrolleren med højre hånd og flytter den meget kortvarigt i retning af Kaspers arm, dog uden at røre den. Hvorefter han sætter sig tilbage i sædet igen. Det er på grund af kvaliteten svært at se om Mikael på et tidspunkt kortvarigt kaster et glimt mod Kasper, men som udgangspunkt holder han blikfanget stift rettet mod skærmen, da han selv stadig er deltagende i det igangværende spil. Anden pardelen til denne kommentar er latter, som starter hos Kasper, men snart fortsætter til alle deltagerne. I dette klip bruger Mikael altså pronomenet "du" (l. 66) i en ytring til Kasper, selvom han ikke kan vise med sit blikfang, at det er Kasper, ytringen er rettet mod. I stedet bevæger Mikael hele sin krop frem mod Kasper, og det tolker jeg i denne situation som et forsøg på at klargøre det deiktiske indhold i pronomenet. En sådan bevægelse kunne selvfølgelig også have andre mere praktiske årsager, f.eks. fordi man vil sidde bedre eller have bedre udsyn til skærmen. Sådanne tilfælde lader også til at være repræsenteret i materialet. At jeg alligevel tolker bevægelsen i dette eksempel som en kommunikativ handling skyldes bl.a. timingen af bevægelsen ift. det verbale, og det, at Kasper er den første til at respondere på turen. Drengene snakker altså om spillet i dette klip, og det kan derfor ikke betragtes som en multiaktivitet, da det at diskutere spillet er en del af den primære aktivitetsramme.

4.3. Hvad siger analysen os?

Nu har jeg gennemgået de tre cases og kort opsummeret, hvad de hver især kan sige om den overordnede problemstilling. I dette afsnit vil jeg opsummere den samlede betydning samt diskutere forholdet til den teori, der blev redegjort for i teoriafsnittet.

Kropssproget i disse eksempler kan altså siges at være regulerende for samtalen, idet de hjælper til at udpege taler- og lytterforhold i samtalen, og dermed også en rækkefølge i taleturene. At gestik kan bruges til at regulere samtalen er bestemt ikke et nyt fænomen, vi ser det bl.a. hos Schegloff (1984), hvor han bl.a. viser, at man kan bruge gestikken til at vise, at man gerne vil tale næste gang. Bevægelsen med hovedet bliver altså brugt, lidt som man ville bruge blikfanget, hvis det var muligt at fjerne blikket fra tv'et. I Kendons undersøgelse fra 1997, viser han, hvordan forskellige rum kan gøre nogle andre ressourcer relevante til at løse en kommunikativ opgave, end man normalt ville bruge, f.eks. arbejderne på et savværk, der er for langt fra hinanden til at tale sammen, og derfor har udviklet et visuelt tegnsystem, der gør, at de alligevel kan kommunikere og koordinere deres arbejde. Jeg vurderer, at drengene ligeledes kompenserer for mangel på mulighed for at skabe øjenkontakt med disse bevægelser med hoved og krop.

I henhold til redegørelsen for multiaktivitet i teoriafsnittet, har jeg altså kunne se en forskel på disse klip, i to er drengene orienteret mod multiaktivitet, mens de i det sidste eksempel blot er involveret i en kompleks aktivitet. Det lader dog ikke til at have indflydelse på den måde, deltagerne etablerer diskursidentiteter med kroppen. Det er altså det samme, uanset om det er en kompleks aktivitet eller en multiaktivitet. Det er selvfølgelig værd at notere sig, at de to eksempler med multiaktivitet er dem, hvor hovedet er i bevægelse, men den komplekse aktivitet, er det med kroppen i bevægelse. Jeg vil dog tillade mig at vurdere, at det ikke har betydning her.

Helt opsummerende er drengenes bevægelser altså ikke tilfældige, men nøje koordinerede bevægelser, der har en regulerende kommunikativ funktion. Bevægelserne bliver relevante,

fordi drengene har indtaget rummet på en måde, der ikke stemmer overens med Kendons F-formation, og de kompenserer for den manglende ressource, som blikfang udgør.

5. Diskussion:

I dette afsnit vil jeg diskutere mine resultater og gøre mig nogle overvejelser om, hvad resultaterne kan bruges til, og hvad deres begrænsninger er. Denne diskussion vil indeholde flere dele, først vil jeg diskutere, hvorvidt bevægelserne er en tilnærmelse mod en F-formation, derefter vil jeg diskutere, hvor styrende disse bevægelser er for interaktionen, og til sidst vil jeg diskutere regelmæssighederne af mønstrene i materialet.

Idet drengene drejer deres hoved lidt i retning af de andre, er de, som nævnt i analysen, tættere på at have øjenkontakt med deres samtalepartner, end hvis de fortsat har hovedet rettet stift mod fjernsynet. Men der er en forskel til studierne i fjernsynskiggeri, der konkluderer, at deltagerne, der taler til en person tæt på dem, vil dreje hovedet helt og etablere øjenkontakt, fordi deltagerne i dette studie bevarer blikfanget på skærmen af hensyn til spillets gang. Man kunne dog godt ledes til at tro, at de bevægelser med hovedet og kroppen, som drengene bruger i dette materiale, alligevel er en tilnærmelse til at skabe øjenkontakt med de andre talere, og derfor også en tilnærmelse til at få direkte adgang til de andre deltagere i interaktionen og dermed skabe en F-formation og adgang til de normale ressourcer til at etablere diskursidentiteter. I pauserne mellem spillene, hvor de ikke behøver at kigge på skærmen, er deltagerne på forreste række også hurtige til at vende sig, så F-formationen er sikret. Man kan altså ud fra denne analyse vise, at F-formationen stadig søges opretholdt blot på et andet niveau, selvom deltagerne af praktiske årsager ikke har mulighed for at danne formationen, ligesom den er beskrevet hos Kendon, og derfor bruger modificerede, små bevægelser, der alligevel søger den direkte kontakt.

En anden ting, der er værd at diskutere, er selve bevægelsens vigtighed for interaktionens forløb. For er det reelt bevægelsen, der udpeger taler- og lytterforholdet i sekvensen, eller er det en forventning om forløbets gang, der holder samtalen på sporet? I de eksempler, jeg har arbejdet med i denne opgave, lader der ikke til at være tvivl om, hvem der er lytter og taler i sekvensen, og overlap i interaktionen er de fleste gange grundet multiaktiviteten, altså fordi der sideløbende med interaktionen også er gang i aktiviteten *spil*, som deltagerne i ny og næ kommenterer på. Deltagerne orienterer sig ikke mod bevægelsen, hverken verbalt eller kropssprogligt ved fx at rette blikfanget mod den, der udfører bevægelsen. En tidligere undersøgelse viser dog, at man som deltager i multiaktiviteten fjernsynskiggeri som gruppeaktivitet, der minder lidt om denne aktivitet, generelt ikke orienterer sig direkte mod andre i gruppens gestik, men at man bevarer sit fokus rettet mod fjernsynet, mens man opfatter disse små ændringer i rummet via sin visuelle periferi (Ducheneaut et al. 2008). Det er således muligt, at deltagerne i dette studie opfatter bevægelsen i deres visuelle periferi, og dermed indregner den som et kommunikativt bidrag. Med den metode, jeg har valgt til denne undersøgelse, er det ikke muligt at vide, hvor stor betydning bevægelsen har for interaktionens forløb, da metoden ikke giver mulighed for at undersøge deltagernes tanker eller intentioner.

Dette leder mig til mit sidste diskussionspunkt, som handler om regelmæssigheden ved disse bevægelser. Som det er beskrevet i metodeafsnittet, så er der 20 minutters optagelse, hvor der kun er 13 eksempler på tilskrivninger af diskursidentiteter, det betyder dog ikke, at deltagerne kun snakker sammen 13 gange i optagelsen. Optagelsen viser lig den tidligere undersøgelse, der viste, at deltagere ikke søger øjenkontakt, hvis de snakker til hele gruppen, mens de ser fjernsyn (Ducheneaut et al. 2008), at deltagerne ikke laver en bevægelse med hverken hoved eller krop, hvis de taler ud i gruppen uden at rette udsagnet mod en specifik deltager. Det er

altså kun, når de søger at etablere et taler/lytterforhold med en specifik person, at bevægelsen bliver relevant – den er dog ikke konsekvent. Der er fx ikke et eksempel på, at deltageren Kasper laver en sådan bevægelse. Der er også enkelte steder i materialet, hvor konteksten ellers lader til gøre bevægelsen relevant, men hvor den alligevel udebliver. Det lader således ikke til at være et fastlåst mønster eller et mønster, som giver problemer, hvis det ikke er opretholdt. Det skal dog afslutningsvist siges, at bevægelsen følger det samme mønster ved alle 13 forekomster, og ingen gange lader det til at skabe problemer for deltagerne, som altså reagerer hensigtsmæssigt på bevægelserne i interaktionen.

6. Konklusion:

Jeg vil nu konkludere på baggrund analyse, resultater og diskussion. Denne undersøgelse har vist, at kropssproget kan bruges til at etablere diskursidentiteter i en samtale, hvor deltagerne ikke har mulighed for at rette blikfang mod hinanden på grund af den måde, hvorpå de har placeret sig i rummet og den aktivitet, de er optaget af, der gør, at deres blik er fikseret på fjernsynet, og at deres hænder er optaget af kontrolleren. Undersøgelsen har desuden vist, at selvom deltagerne har indtaget rummet på en måde, der er langt fra Kendons F-formation fra 1990, så er deltagernes kropssprog en tilnærmelse til at få direkte adgang til de andre deltagere og dermed en tilnærmelse til F-formationen.

For at opnå denne etablering af diskursidentiteterne *taler* og *lytter* bruger deltagerne en bevægelse med hovedet eller hele kroppen, som er timet med deres udsagn. Bevægelsen er kun aktuel, når en deltager søger at oprette taler/lytterforhold med én anden i gruppen, og altså ikke når en deltager taler ud i gruppen. At tale ud i gruppen kræver ikke en kropssproglig markør af taler- og lytterforholdet, her kan man fortsat have blikket rettet mod fjernsynet og begge hænder på kontrolleren.

7. Litteraturliste:

Aoki, Hiromi. 2012. Some Functions of Speaker Head Nods. In Jürgen Streeck, Charles Goodwin & Curtis D. LeBaron (eds.), *Embodied interaction, language and body in the material world*, 93–105. reprint. (Learning in Doing). Cambridge University Press.

Argyle, Michael & Janet Dean. 1965. Eye-Contact, Distance and Affiliation. *Sociometry* 28(3). 289–304. doi:10.2307/2786027.

Brown, Barry & Marek Bell. 2004. CSCW at play: “there” as a collaborative virtual environment. 350–359. (Computer Supported Cooperative Work). ACM. doi:10.1145/1031607.1031666.

Ducheneaut, Nicolas & Robert Moore. 2004. The social side of gaming: a study of interaction patterns in a massively multiplayer online game. 360–369. (Computer Supported Cooperative Work). ACM. doi:10.1145/1031607.1031667.

Ducheneaut, Nicolas, Robertj Moore, Lora Oehlberg, Jamesd Thornton & Eric Nickell. 2008. Social TV: Designing for Distributed, Sociable Television Viewing. *International Journal of Human-Computer Interaction* 24(2). 136–154. doi:10.1080/10447310701821426.

Garfinkel, Harold. 1967. *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.

Goodwin, Charles. 2003. Notes in story structure and the organization of participation. In J.

Maxwell Atkinson & John Heritage (eds.), *Structures of social action, studies in conversation analysis*. Cambridge University Press.

Kendon, Adam. 1975. SOME FUNCTIONS OF THE FACE IN A KISSING ROUND. *Semiotica* 15(4). 299–334. doi:10.1515/semi.1975.15.4.299.

Kendon, Adam. 1990. Spatial organization in social encounters: the F-formation system. *Conducting interaction: patterns of behavior in focused encounters*, 209–238. (Studies in Interactional Sociolinguistics 7). Cambridge ; New York: Cambridge University Press.

Kendon, Adam. 1997. GESTURE. *Annual Review of Anthropology* 26(1 1). 109–128. doi:10.1146/annurev.anthro.26.1.109.

Labov, William. 1972. *Sociolinguistic patterns*. (Conduct and Communication No. 4). University of Pennsylvania Press.

Lee, Gin Chong, Chu Kiong Loo & Letchumanan Chockalingam. 2012. An integrated approach for head gesture based interface.(Report). *Applied Soft Computing Journal* 12(3). 1101.

Mondada, Lorenza. 2009. methodical organization of talking and eating: Assessments in dinner conversations. *Food quality and preference* 20(8). 558–571.

Mondada, Lorenza. 2012. Talking and driving: Multiactivity in the car. *Semiotica* 2012(191). 223–256. doi:10.1515/sem-2012-0062.

Nevile, Maurice, Pentti Haddington, Trine Heinemann & Mirka Rauniomaa. 2014. On the interactional ecology of objects. In Maurice Nevile, Pentti Haddington, Trine Heinemann & Mirka
Rauniomaa (eds.), *Interacting with Objects: Language, materiality, and social activity*, 3–26. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Pentti Haddington, Tiina Keisanen, Lorenza Mondada & Maurice Nevile. 2014. Towards multiactivity as a social and interactional phenomenon. *Multiactivity in Social Interaction. Beyond multitasking.*, 3–32. John Benjamins.

Peräkylä, Anssi. 2006. Observation, Video and Ethnography: Case Studies in AIDS counselling and Greeting. In P. Drew, G. Raymond & D. Weinberg (eds.), *Talk and Interaction in Social Research Methods*, 81–96. London: Sage.

Rossano, Frederico. 2013. Gaze in conversation. *The handbook of conversation analysis*, 308–329. (Blackwell Handbooks in Linguistics). Wiley-Blackwell.
Schegloff, Emanuel A. 1984. On some Gestures' relation to talk. In J. Maxwell Atkinson & John Heritage (eds.), *Structures of social action, studies in conversation analysis*, 266–296. Digital print. (Studies in Emotion and Social Interaction). Cambridge University Press.

Schegloff, Emanuel A. 1998. Body Torque. *Social Research* 65(3). 535–596.

Zhang, Yi, Feng, Xiaolin, Luo, Yuan & Feng Xiaolin Zhang Yi. 2015. Intelligent wheelchair system based on sEMG and head gesture - Intelligent wheelchair system based on sEMG and head gesture. 中国邮电高校学报：英文版(02). 74–80.

Zimmerman, Don H. 1998. Identity, Context and Interaction. In Charles Antaki & Sue Widdicombe (eds.), *Identities in talk*, 87–106. London ; Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications.

Louise Katrine Dahlsgaard Boisen:
Blikfang i poker

1 Indledning

I poker spiller kropssprog en vigtig rolle, da poker handler om at aflæse så mange informationer hos modstanderen som muligt, og jeg ser derfor poker som et oplagt emne at tage fat i. Hidtil er der dog udelukkende skrevet bøger om kropssprog i forhold til selve spillets udfald – såsom, hvordan man kan se på en persons kropssprog, at han/hun bluffer - og dermed lyver i spillet. Jeg er derimod interesseret i den samtale, som ledsager pokerspillet, og jeg vil specifikt kigge på anvendelsen af blikfang. Jeg vil her sætte fokus på, hvordan blikfang kommer til udtryk, når der spilles poker, i forhold til når blikfang ledsager hverdagssamtaler. Forskningen omkring blikfang har opstillet en række normer for, hvordan blikfang anvendes i interaktioner, og jeg er her interesseret i, om pokerspillet rykker ved disse normer og konventioner - og hvilken betydning det får, hvis anvendelsen af blikfang ændrer sig.

Jeg skriver mig ind i forskningsfeltet vedrørende blikfang og har i denne opgave fokus på det interaktionelle perspektiv. Mine data består af to videooptagelser, jeg har foretaget af fem personer, som spiller poker. Jeg vil her undersøge, hvordan blikfang kommer til udtryk i pokerspillet, og hvordan spillerne hver især anvender blikfanget. For at kunne klarlægge blikfangets anvendelse under pokerspillet, har jeg til sammenligning en videooptagelse tidligere på aftenen, hvor de samme fem personer spiser middagsmad. Middagssamtalen definerer jeg som en hverdagssamtale, idet samtalen ikke ledsager en specifik aktivitet. Jeg har med disse data mulighed for at sammenligne de to kommunikationssituationer (poker og middag) og derved klarlægge, om der er forskel på, hvordan blikfanget anvendes. Jeg vil ligeledes sammenholde mine observationer med tidligere studier af blikfang, samt undersøge hvilken betydning blikfanget får for samtalens strukturelle organisering i begge kommunikationssituationer. Den strukturelle organisering vil jeg klarlægge i forhold til konversationsanalysens begreber og rammer. Slutteligt opstår der under pokerspillet øjeblikke, hvor samtalen skifter til en hverdagssamtale, og dette åbner op for en undersøgelse af, hvordan personerne anvender deres blikfang til at navigere mellem de to forskellige kommunikationssituationer. Dette leder til følgende problemformulering:

Problemformulering:

Der ønskes i denne opgave en undersøgelse af, hvordan blikfang anvendes i to kommunikationssituationer - henholdsvis en hverdagssamtale og en pokersamtale, samt hvilken betydning blikfanget får for samtalernes strukturelle organisering.
- Endvidere ønskes en undersøgelse af, hvordan blikfanget anvendes til at navigere mellem de to kommunikationssituationer.

2.1 Blikfang i fokus

Opgavens udlægning af interaktionen lægger vægt på blikfang, og jeg inddrager ikke andre (muligt betydningsfulde) perspektiver i samtalesituationen (såsom mimik, gestik m.m.). Ikke desto mindre, er det af min klare overbevisning, at blikfang naturligvis ikke er den eneste bærende instans, som har betydning for samtalens organisering, men jeg har af hensyn til opgavens omfang valgt ikke at inddrage andre kropsprogsanalytiske begreber. I stedet giver jeg plads til at inddrage konversationsanalysen, da jeg mener, at det verbale sprog som ledsager blikfanget er essentielt at medtage. Min metode vil til dels bestå af *proof procedures* – dvs. jeg vil belyse en given ytring i forhold til, hvordan den næste taler viser, at vedkommende forstår ytringen (Hutchby og Wooffitt, 1999). Derudover vil jeg slutteligt inddrage perspektiver omkring multiaktivitet til at belyse navigationen mellem de kommunikationssituationer, jeg undersøger.

2.2 Præsentation af data

Mine data består af tre videooptagelser, jeg selv har foretaget. Den første optagelse er af fem personer, som spiser aftensmad rundt om et bord, og på de to andre optagelser spiller personerne kortspillet poker. Personerne er kollegaer.

Jeg har omkring to timers videomateriale, men vil kun præsentere et lille udsnit i denne opgave. Jeg vil eksemplificere mine pointer med uddrag fra optagelserne, men vil ligeledes referere til det generelle mønster der ses i videoernes fulde længde. De to timers data giver mig mulighed for at opstille nogle karakteristika for blikfangets anvendelse, da jeg ser flere eksempler på den samme observation. I optagelserne er der en person (Louise), som i pokerspillet for det meste sidder med ryggen til. Hendes blikfang kan derfor ikke observeres, og der vil ikke blive analyseret på hendes blikfang i nogle af analyserne. Hendes tale fremgår dog af transskriptionerne og kan have betydning for analyserne af det talte sprog. Der forefindes tre videoer i bilagene, som indeholder de analyserede eksempler, men videoerne i deres fulde længde kan selvfølges sendes ved forespørgsel.

Opsætningen af de fem personer ser således ud (billedet er sløret for at skjule deltagernes identitet):

2.3 Transskription

Det verbale sprog transskriberes i forhold til Beck Nielsen og Nielsen (2005)'s udskriftsnøgle (se bilag 6), og min metode til at transskribere blikfang er inspireret af Rossano (2013). Personerne er noteret ved følgende fem symboler:

Deres blikretning er markeret med pile: 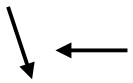

En uddybende beskrivelse af de transskriptionskonventioner, jeg har anvendt til blikfang, forefindes i bilag 5. Louises blikfang vil generelt ikke blive transskriberet, og symbolet (LO) vil derfor kun fremgå, hvis en (eller flere) af de andre personer kigger på hende.

Følgende afsnit vil være en præsentation og klarlægning af fokus i forhold til den teori og forskning, som opgaven bygger på, men der vil ligeledes senere i analysen blive refereret til yderligere supplerende forskning, der kan beskrive nogle specifikke situationer, der observeres i mine data.

3 Teoretiske grundlag

3.1 Blikfang

For at kunne sætte rammen for, hvordan blikfang anvendes i de to kommunikationssituationer (pokersamtale og hverdagssamtale), vil jeg i det følgende afsnit præsentere et udsnit af den forskning, der indtil videre lægger grundlaget for blikfangsstudier - og herved indsnævre mit analytiske arbejdsområde. Jeg vil helt konkret opstille forskellige teoretikeres perspektiver på analyser af blikfang i interaktioner og herved tydeliggøre, hvilket teoretiske fundament opgaven bygger på. Afsnittet bygges op historisk, så det bliver en indføring i forskningen vedrørende blikfang og munder til sidst ud i opgavens tilgang til forskningsfeltet.

Blikket og øjnene er en vigtig kilde til at studere emotioner og affekter, og allerede for over 100 år siden fremlagde Darwin (1872) beskrivelser af, at øjnene alene kunne afsløre en lang række følelser såsom stolthed, skyld, bedrag og mistænkelighed. Øjnene alene menes stadig at have væsentlig betydning for ansigtets mimik og udtryk (Rossano 2013), men jeg vælger i denne opgave alene at fokusere på blikfang og orienteringen heraf i sociale interaktioner. Jeg vil altså her udelukkende undersøge blikfangets regulative og kommunikative funktioner i interaktioner, og ikke diskutere øjnene eller blikket som en afslørende kilde for de emotioner, der ligger bag.

Argyle and Dean noterede allerede i 1965 at: "*Without eye-contact (EC), people do not feel that they are fully in communication*" (Argyle and Dean, 1965, s. 289), og Simmel (1969) satte fire år efter, med følgende citat, ligeledes fokus på hvorfor blikfanget er en så vigtig instans i den sociale interaktion:

"The totality of social relations of human beings, their self - assertions and self - abnegation, their intimacies and estrangements, would be changed in unpredictable ways if there occurred no glance of eye to eye." (Simmel, 1969, s. 358)

Nogle af de første studier af blikfang viste, at man kigger mere på samtalepartneren, når man lytter, end når man taler (Goodwin, 1981; Kendon, 1973), og I 1980 opstillede Goodwin to regler for mønstrer i face-to-face interaktioner:

1. A speaker should obtain the gaze of [her] recipient during the course of a turn - at - talk.
2. A recipient should be gazing at the speaker when the speaker is gazing at the hearer. (Goodwin, 1980, s. 275 – 287)

Han italesætter her, at lytteren oftest vil kigge på taleren, hver gang taleren kigger på lytteren, og hvis lytteren ikke kigger på taleren, vil taleren forsøge at genvinde lytterens blik (Goodwin, 1980). Tre årtier sener viser Rossano (2013) dog, at mængden af blikfang varierer situationelt, og han udfordrer herved Goodwin's påstand om de generelt gældende regler. Han beskriver blandt andet, at historiefortællinger kræver et vedholdende blik fra lytteren, hvorimod spørgsmål ofte ledsages af et blikfang fra talerens side. *"Rossano, et al. (2009) show that, on average, speakers look at recipients during questions in 73% of cases."* (Rossano, 2013, s. 317). Han argumenterer dermed for, at forventninger til blikfang afhænger af den igangværende handling i interaktionen, og jeg vil i denne opgave læne mig op af dette perspektiv. Rossano (2013) viser endvidere, at deltagere i en interaktion koordinerer deres blikfang med igangværende handlinger. Fx drikker man først af sit glas, når man ikke forventer at skulle producere den næste tur foreløbig, *"so that drinking will not create a silence when talk would be otherwise expected."* (Rossano, 2013, s. 313)

Hvad vi søger I interaktionen er oftest at bevare et "normalt" blikfang (Sacks, 1984). Rossano noterer sig at: *"We do not want others to find our gaze behavior marked or deviant."* (Rossano, 2013, s. 309) - Dvs. Vi bestræber os på ikke at have en blikfangsadfærd, som virker unormal eller anderledes. Forskning har vist, at vi bruger signifikant meget tid på at observere samtalepartnerens ansigt, når vi interagerer, og konversationsanalysen (CA) har længe fokuseret på blikkets regulative funktioner (såsom dets rolle i tur-tagning) Rossano (2013). Kendon (1967) og Argyle & Dean (1965) argumenterede tidligt for, at talere ofte kigger væk i starten af deres taletur men kigger på lytteren, når taleturen er ved at slutte for at signalere, at lytteren har mulighed for at tage turen efterfølgende. Netop dette finder jeg interessant i forhold til, hvilken indflydelse blikfang har på tur-tagningssystemet (se afsnit 3.2 om CA). Kääntä (2010) beskriver, hvordan en lærer blandt andet anvender blikfang til at give turen videre til en elev, og hun viser dermed, hvordan blikfang i nogle situationer alene kan konstituere valget af næste-taleren. Dette scenarie vil jeg have in mente, når jeg foretager mine analyser af turtagningen i interaktionerne.

Disse studier, som lægger grundlaget for forskningen inden for blikfang, vil hjælpe min opgave, da jeg derved har et fundament at sammenligne mine data med. Blikfang er et bredt studeret emne, men blikfang i forhold til poker er et åbent landskab, som jeg vil udforske. Jeg vil undersøge, hvorvidt de beskrevne tendenser vedrørende blikfang kan observeres i mine data, men jeg vil endvidere udfordre tendenserne ved at stille spørgsmålstegn ved, om pokerspillet rykker ved de normer, som forskningen har opstillet for blikfang de sidste 40 år. Hvis der

forefindes observationer I mine data, som ikke er i tråd med de netop beskrevne normer vedrørende blikfang, vil jeg undersøge, hvilke konsekvenser dette normbrud får for samtalen og den strukturelle orden. For at kunne kortlægge disse normbrud i de to kommunikationssituationer, vil jeg se på den sekventielle organisering, og derfor vil jeg nu præsentere, hvordan konversationsanalysen vil supplere mine analyser.

3.2 CA

Konversationsanalysen (CA) vil supplere mine analyser af blikfang, da jeg på denne måde kan sammenholde mine observationer omkring blikfang med de aspekter af interaktionen, som vedrører samtalepartnerens tur-tagning og sekvensorganisering. Forskningsfeltet inden for CA er stort, og der findes et utal af artikler og studier, men jeg vil forsøge at begrænse feltet til et par enkelte teoretiske begreber, som vil gavne opgavens fokus.

CA behandler den grundlæggende idé om, at samtaler styres af orden og regelmæssigheder (Steensig, 2010), og at *"Interaktion er strukturelt organiseret"* (Heritage, 1989, s. 22). Dette betyder, at vi i samtaler orienterer os efter konventioner (Beck Nielsen og Nielsen, 2005), og det er disse konventioner og strukturelle organiseringer, mine analyse vil centreres omkring. CA som metode blev grundlagt i begyndelsen af 1960'erne - primært af Harvey Sacks, som dog hurtigt blev suppleret af Emanuel Schegloff og Gail Jefferson. Sacks, Schegloff og Jefferson (1974) skrev i deres berømte artikel fra 1974 kaldet Simple Systematics for the Organization og Turn-Taking for Conversation, følgende: *"The organization of taking turns to talk is fundamental to conversation"* (Sacks et al., 1974, s. 696), og turtagningen vil være et omdrejningspunkt for mine analyser af den strukturelle organisering.

Med CA vil jeg kunne vise, hvad blikfanget betyder for den strukturelle orden i den konkrete situation ved at studere blikfangets minutiøse placering i den pågældende ytring, og hvordan denne ytring (med blikfanget, eller manglen på samme) bliver behandlet af næstetaleren. Sacks et al.'s artikel fra 1974 vil lægge grundlaget for præsentationen af CA, men jeg vil anvende Steensig (2010) samt Beck Nielsen og Nielsen (2005)'s danske oversættelser af deres begreber.

3.2.1 Tur-tagning

Det centrale fundament i CA er, at samtaler er organiseret i sekvenser. Taleture består af *turkonstruktionsenheder* (turn-constructional units (TCU)), og der findes forskellige ressourcer til at bygge en TCU – fx en grammatik eller fonetisk realisation. TCU'er er konstrueret med reference til den foregående tur, og de påvirker, hvad der efterfølgende vil ske (Stivers, 2013). Den periode, hvor en TCU er ved sin afslutning, og den næste taler har mulighed for at begynde sin tur, kaldes et *turovergangsrelevant sted* (Transition-relevance place). Organiseringen omkring det turovergangsrelevante sted gør det muligt, at skift mellem taleture kan foregå uden overlap og med små pauser. Overlap kan forekomme, men er oftest korte, da den ene part vil stoppe og reparere situationen (Se reparatur nedenfor) (Sacks et al. (1974). Sacks et al. (1974) beskriver ligeledes, at overlap i form af afbrydelser kan være problematiske i interaktionen, og jeg vil i mine analyser specificere, hvornår der er tale om afbrydelser.

Forskellige teknikker anvendes til tur-tagning: *"A current speaker may select a next speaker as when he adresses a question to another party or may be self-select in starting to talk"* (Sacks et al., 1974, s. 701). Dette betyder, at en taler kan fortsætte sin taletur, hvis han/hun ikke har valgt

den næste taler, og ingen har selvvalgt sig som den næste taler. Pauser opstår, hvis der ikke vælges/selv-vælges en næste taler.

3.2.2 Præference

Når en taler har flere valgmuligheder i samtalen, vil en specifik handling oftest være præfererer frem for den anden. Præference henviser til den måde, det sproglige element oftest optræder på – dvs. det normale, umarkerede og uproblematiske. I turtagningssystemet er det præfererede at overholde reglerne for, hvornår man må tage turen, og det er her upræfereret at afbryde eller tale i munden på den anden taler. (Steensig, 2010).

3.2.3 Reparatur

"*Repair mechanisms exist for dealing with turn-taking errors and violations*" (Sacks et al., 1974 s. 723)

Reparatur (repair) anvendes til at pointere og udbedre problemkilder og kan bl.a. bestå af gentagelser eller pludselige stop i taleturen pga. overlap (Sacks et al., 1974). Selvinitieret selv-reparatur er det præfererede – dvs. taleren starter selv reparaturen, og det er vigtigt at adskille reperatur-initieringen og selve reparaturen, da disse to instanser kan forekomme i to separate turer (Kitzinger, 2013).

3.2.4 Nærhedspar

Et *nærhedspar* (adjacency pair) består af to turer af forskellige talere, og det opdeles i *første pardel* (first-pair-part (FPP)) og *anden pardel* (second-pair-part (SPP)). De hører sammen og ses bl.a. I hilsen – hilsen, spørgsmål – svar osv. Der er en magtfuld relation mellem de to pardele, da den første pardel projecerer en forventning om, hvad der bør siges i anden pardel – dvs. der er en forventet respons til alle første pardele. Nærhedspar giver næstetaler mulighed for at vise, hvordan han/hun forstår ytringen før, og dette er essentielt i konversationsanalysen – at forstå en ytring ud fra responsen i næste tur (Sacks et al., 1974).

Konversationsanalysen vil supplere mine analyser ved at pege på de problematikker, som opstår i samtalen, hvis der brydes med normerne for organiseringen af taleture, overlap, nærhedspar og reparatur. Hermed vil jeg kunne pege på den betydning, blikfanget får for den strukturelle organisering i de to kommunikationssituationer.

4 Analyse

Jeg vil nu analysere mine data og her vise eksempler på de observationer, jeg har gjort mig i forhold til interaktionen i de to kommunikationssituationer, og de blikfang som ledsager de verbale udtalelser. Analysen vil være en komparativ analyse af henholdsvis hverdagssamtalen over middagsbordet, og samtalen der ledsager pokerspillet - med fokus på hvordan blikfanget anvendes i de to situationer, og hvilken betydning blikfanget har for samtalens strukturelle organisering.

4.1 Kvantitet af blikfang

For at sætte de to kommunikationssituationer i perspektiv i forhold til hinanden, hvad angår mængden af blikfang, har jeg først og fremmest lavet et skema over, for hver situation, hvor lang tid ud af 4. Min og 40 sek. hver enkelt person *ikke* kigger på nogle af de andre personer - men i stedet fx kigger ned i bordet.

4.1.1 Middagssamtale

Person	**Antal sekunder, hvor personen ikke kigger på nogle af de andre personer**	**% Af samtalens længde (280 sek. = 4 min og 40 sek.)**
Gitte	38 sek.	13,6 %
Tine	48 sek.	17,1 %
Sune	105 sek. = 1 min. 45. Sek.	37,5 %
Peter	91 sek. = 1 min. 31. Sek.	32,5 %

Gennemsnit: 25,2 %

4.1.2 Pokersamtale

Person	**Antal sekunder, hvor personen ikke kigger på nogle af de andre personer**	**% Af samtalens længde (4 min og 40 sek.)**
Gitte	173 sek. = 2 min. 53 sek.	61,8 %
Tine	240 sek. = 4 min.	85,7 %
Sune	183 sek. = 3 min. 3 sek.	65,3 %
Peter	159 sek. = 2 min. 39 sek.	56,8 %

Gennemsnit: 72,4 %

Disse to tabeller viser, at der bliver anvendt betydeligt mere blikfang af alle personer under hverdagssamtalen end under pokerspillet. Dette giver en begyndende forståelse af, at der eksisterer nogle andre regler for blikfang i pokersamtalen, og denne forståelse vil jeg komme nærmere senere i analysen. Det interessante er nu, hvilken betydning denne forskel i anvendelsen af blikfang har for de to kommunikationssituationer, og dette vil jeg belyse i de følgende to analyseafsnit.

4.2 Blikfang under hverdagssamtale

Jeg vil i denne analyse sammenligne mine observationer af personernes blikfang under middagssamtalen med de teoretiske beskrivelser af blikfang, jeg tidligere har beskrevet. Jeg vil her vise, at personerne overordnet set formår at koordinere deres taleture ved hjælp af blikfang, og de mindsker derved overlap, pauser og problematikker i forhold til samtalens strukturelle orden. Analysen laves som tidligere beskrevet med relation til konversationsanalysen.

I det første eksempel (bilag 1) taler personerne om, hvorvidt de kender søsteren til en kollega (som ikke er til stede):

1. GI: Det tror jeg ikke vi gør.

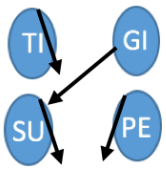

2. SU: Har I mø:dt hende?

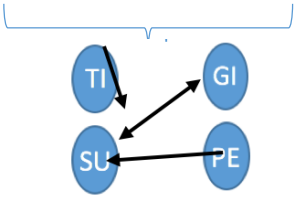

Jeg observerer her, at Sunes spørgsmål i linje 2 ledsages af et blikfang mod Gitte. Han starter turen på et turovergangsrelevant sted, da Gittes taletur i linje 1 er grammatisk og fonetisk (ved faldende toneleje) afsluttet. Det observeres her, at blikfanget opstår i det nøjagtige øjeblik, hvor han starter sin taletur. Hans adfærd følger her Rossanos beskrivelse af, at taleren ved spørgsmål kigger på lytteren, og Gitte og Peter følger Goodwins 2. Regel om, at lytteren skal kigge på taleren, hvis taleren kigger på lytteren.

Sune anvender i linje 2 det personlige pronomen "I", som i kraft af at være 2. person flertal ikke specificerer, hvem af de andre personer, der tales til, og han har dermed ikke valgt den næste taler verbalt. Idet hans blikfang retter sig mod Gitte, da han stiller spørgsmålet, muliggøres Gitte som næste-taler, jævnfør Kääntäs beskrivelser af blikfang som ressource til valg af næste-taler. Denne påstand bliver bekræftet, da vi ser næste taletur udfolde sig således:

3. GI: Ja↑ (.) faktisk?

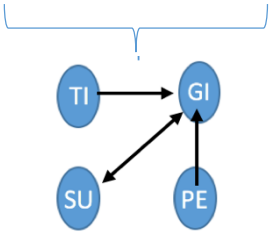

Vi ser her i linje 3, at Gitte behandler Sunes blikfang som en videregivelse af turen, idet hun starter sin taletur. Det faktum, at ingen af de andre personer starter en taletur bekræfter min påstand om, at blikfanget her blev anvendt som en ressource til at udpege Gitte som næste-taler. Turtagningen er altså her organiseret strukturelt uproblematisk ved hjælp af blikfang.

De næste fire taleture vil jeg præsentere samlet, da jeg her vil vise Gitte og Tines koordination over flere taleture:

```
4. TI:  Ja hun var inde på kontoret (.)
```

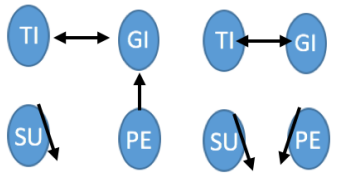


```
5.  GI:  =men >fem minutter<
```

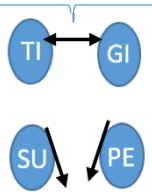


```
6.  TI:  =og så gik hun (.) og så Ada kom i tanke om Peter (.) og så løb hun
7.       efter det
```

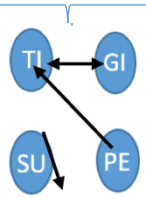


```
8.  GI:  =Nåårh ja det var en vild scene
```

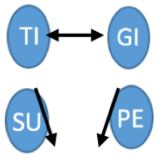

I linje 4 starter Tine sin taletur og kigger på Gitte, og Gitte gengælder i samme øjeblik hendes blikfang. Peter og Sune har begge en sideløbende aktivitet, idet Sune begynder at spise, og Peter drikker af sit glas, hvilket, jævnfør Rossanos studier, kan forklare det manglende blikfang. Peter og Sune behandler derved Tine og Gittes delte blikfang som tegn på, at de ikke behøver deltage i samtalen.

Jeg vil med disse fire taleture sætte fokus på Tine og Gittes gensidigt opretholdte blikfang. De fire taleture forekommer i direkte forlængelse af hinanden uden den mindste pause, og alle taleture forekommer prompte. Til trods for disse kompakte overgange fra den ene taletur til den næste, forekommer der ikke et eneste overlap, og dette kræver præcis koordination. Alle

taleture starter på et turovergangsrelevant sted, idet samtlige taleture er afsluttet grammatisk korrekt, før næste taletur startes, og den generelle koordination kan muligvis grunde i det delte blikfang. Dette kan jeg på nuværende tidspunkt ikke argumentere for med sikkerhed, men jeg mener, at denne påstand vil blive tydelig, når jeg i den næste analyse vil observere konsekvensen af manglende blikfang, og hvordan der her opstår problematiske tur-overgange.

4.2.1 Opsummering

Overordnet set har denne analyse vist et eksempel på en koordineret sekvensorganisering jævnfør Sacks et al.'s beskrivelser af målet om minimale overlap samt minimale problematiske tur-overgange. De fire personer følger de beskrevne normer, som tidligere studier af blikfang har vist, idet lytteren her sørger for at kigge på taleren, og taleren kigger på lytteren ved spørgsmål. Jeg har endvidere vist, hvordan blikfanget bliver anvendt som ressource til valg af næste-taler, og der blev i mine eksempler dermed ikke observeret problemer på det strukturelle plan.

4.3 Blikfang under Pokerspillet

Jeg vil i denne analyse vise, hvordan manglende blikfang skaber komplikationer for den strukturelle organisering i samtalen.

I det første eksempel (bilag 2) er det lige blevet Tines tur i pokerspillet, og følgende kan herefter observeres:

```
12. TI: hmm hmm (.) Hva ska jeg gøre (0.5)
```

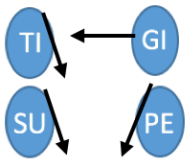

Tine kommer her i linje 12 med en første pardel formuleret som et spørgsmål, og den præfererede anden pardel til dette er et svar på spørgsmålet. Hvad jeg her observerer er, at Tine ikke kigger på nogle af de andre i denne taletur, og det er udelukkende Gitte, som kigger på hende. Tine søger ikke de andres blikfang, hvilket modstrider Goodwins 1. Regel om, at taleren vil søge lytterens blik. Endvidere står observationen i kontrast til Rossanos påstand om, at de fleste spørgsmål bliver ledsaget af et blikfang fra taleren side, og Tine følger med sit blikfang dermed ikke normen i denne situation. Vi ser altså her en markant anderledes organisering i samtalen i forhold til hverdagssamtalen.

Ved at Tine ikke kigger på nogen, og ikke benævner noget navn, vælger hun ikke den næste taler, og det manglende blikfang får derfor betydning for organiseringen af taleture. På baggrund af det manglende blikfang bliver det her uklart, hvem der bør tage den næste taletur og producere den præfererede anden pardel. Min påstand om denne uklarhed bekræftes, hvis man ser på næste taletur:

```
13. GI:  [EEJ det må du altså selv vælge]
```

```
14. LO:  [Du ska læg (.)du ska læg 230]
```

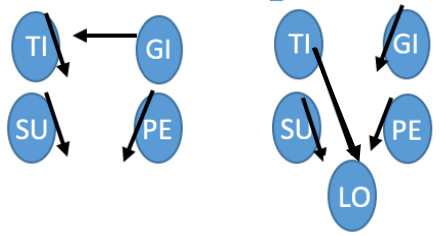

I linje 13 og 14 sker der et overlap mellem Louises og Gittes tale, da de begge vælger sig selv som næste-taler. Hvad der her bemærkes er, at overlappet varer for begge personers vedkommende hele deres taletur. Der bliver altså ikke repareret på interaktionen af samtaledeltagerne, overlappet bliver ikke standset af hverken Louise eller Gitte, og overlappet bliver derfor ikke begrænset. Det manglende blikfang fra Tines side resulterede altså her i en uklarhed omkring valget af næste-taler, samt et overlap som er strukturelt problematisk jævnfør Sacks et al. (1974). Tur-overgangen foregår altså ikke problemfrit, som vi så det under hverdagssamtalen, og det manglende blikfang er her interessant, da Gitte og Louise ikke kigger på hinanden under overlappet. Gitte kigger i stedet på Tine, som selv kigger på Louise, og situationen koordineres derved ikke via delte blikfang, som vi så det under hverdagssamtalen.

Sune vælger derefter sig selv som næste-taler, og 10 sekunder senere sker følgende:

```
19. SU:  hvis du har noget↑ (0.2) så vil jeg gå me.
```

I den første del af ytringen i linje 19 er der ingen, der kigger på hinanden. Det er markeret i forholdet til den beskrevne forskning vedrørende blikfang, og står som de tidligere eksempler i kontrast til hverdagssamtalen. I den sidste del af ytringen kigger Sune dog på Tine, som kunne betyde et muligt valg af næste-taler, som vi så i forrige analyse. Efterfølgende forekommer denne sekvens:

```
20. TI:  mmh
21. SU:  =fordi du [smider utrolig ((?)) i forhold til hvad der ligger her]
22. GI:            [det er jo derfor det er jo kun dig der kan afgøre det]
```

Vi ser i denne efterfølgende sekvens (linje 20-22), at Tine ikke gengælder Sunes blikfang og starter ikke en taletur på det turovergangsrelevante sted i linje 19 (ud over minimalresponsen i linje 20 (Beck Nielsen og Nielsen, 2005)). Hun behandler altså ikke Sunes blikfang som en videregivelse af turen. Alle fire personer kigger nu ned igen (linje 21), og vi ser efterfølgende endnu et eksempel på, hvad det manglende blikfang kan skabe i interaktionen. Sune vælger at fortsætte sin tur i linje 21, men i starten af taleturen sker der endnu et overlap mellem Gitte og ham. Ikke alle overlap kan kategoriseres som afbrydelser, men *"it may be regarded as interruptive if the first speaker is unable to finish making a point*" (LaFrance 1992, s. 498). Da Gitte starter sin taletur, er det ikke på et turovergangsrelevant sted, idet Sunes taletur lige er startet med "fordi". Gittes afbrydelse er dispræfereret, og hun overholder ikke tur-tagningssystemet, idet taleturen ikke er grammatisk afsluttet. Sune har ikke afgivet sin pointe, og handlingen kan derfor karakteriseres som en afbrydelse. Jævnfør Sacks et al.'s (1974) beskrivelser af afbrydelser som sekventielt problematiske, er dette overlap et problem for interaktionens strukturelle orden. Vi ser her endnu et eksempel, hvor der ikke foretages reparatur i de overlappende taleture, og overlappet bliver derfor igen markeret langt. Det kan her observeres, at Gitte starter sin taletur (linje 22) nøjagtigt koordineret med, at hun løfter blikket og kigger på Tine, hvilket endvidere bekræfter, at Gitte ikke koordinerer sin taletur med Sune (som var i gang med sin taletur, da hun afbrød). Det manglende blikfang skaber altså tilsyneladende problemer i den strukturelle organisering af taleture.

4.4 Delkonklusion

Overordnet set er der markant mindre blikfang i de fire eksempler fra pokersamtalen, end der var i analysen af hverdagssamtalen. Det manglende blikfang resulterer her i misforståelser i forhold til tur-overgange, som skaber strukturelle problemer. Sammenlignet med den første analyse, hvor overlappene var minimale ledsaget af konstant blikfang fra samtaledeltagerne, kan det manglende blikfang i disse situationer argumenteres for at være kilden til de overlap, der forekommer. Situationen med manglende blikfang ved overlap har jeg observeret syv gange i mine data, og det ses derfor som en gentagende mønster i løbet af pokerspillet. Derudover bemærkes det, at der i disse fire eksempler ikke er et eneste tidspunkt, hvor to personer har et delt blikfang – dvs. kigger på hinanden samtidig. Dette illustrerer ligeledes, hvor anderledes blikfanget anvendes under pokerspillet.

Jeg kan på baggrund af disse eksempler konkludere i forhold til mine data, at manglen på blikfang kan resultere i strukturelle problemer i samtalen. Dvs. at samtalen ikke forløber problemfrit, idet organiseringen omkring turtagning og valg af næste-taler bliver uklar, og turovergangene derfor bliver problematiske strukturelt set. Dette resulterer blandt andet i, at der opstår lange overlap i form af afbrydelser, som ikke bliver repareret hurtigt af samtalepartnerne. Jeg har altså her udfordret de studier af blikfang som tidligere er lavet, da jeg her kan pointere flere afvigelse fra de beskrevne normer. Pokerspillet er tilsyneladende en kommunikationssituation, hvor
konventionerne for blikfang synes ændret. Disse afvigelser er interessante og vil blive behandlet i næste afsnit.

4.5 Navigation mellem kommunikationssituationer

Efter den foregående analyse står det klart, at der er forskel på samtalens strukturelle organisering i henholdsvis hverdagssamtalen og pokersamtalen. Jeg har netop konkluderet, at

der under pokerspillet opstår problemer i forhold til tur-tagning og overlap, som i sig selv er strukturelt problematisk. Denne pointe mener jeg er central i forhold til forståelsen af blikfangs betydning for, hvordan kommunikationen forløber, og hvilke problematikker der opstår, når blikfanget mangler. Men jeg vil nu alligevel belyse denne observation fra et andet perspektiv. Jeg vil ikke med denne opgave påstå, at de kommunikative problematikker, jeg netop har beskrevet, nødvendigvis er hæmmende for denne specifikke sociale interaktion, som ledsager pokerspillet. For selvom kommunikationen på det strukturelle plan er problematisk, og personerne viger fra normen i henhold til de studier, der er lavet omkring blikfang – ses det i mine data, at pokerspillet ikke stopper, og der bliver ikke italesat en problematisk kommunikation personerne imellem. Turene fortsætter, spillet går sin gang, og samtlige personer anvender blikfanget anderledes end de gjorde, under middagssamtalen. Pokerspillet kan altså tilsyneladende forløbe uden særlig meget blikfang til at hjælpe den ledsagende kommunikation undervejs. De problematikker ved kommunikationen i pokerspillet, jeg lige har beskrevet, kan derfor være en italesættelse af, hvilke regler for blikfang, som deltagere i pokerspillet har en fælles forståelse om, at man konventionelt gerne må bryde. Der er altså nogle elementer i poker, som ændrer på de kommunikative forhold, og som gør det muligt for personerne at agere efter nogle anderledes regler i forhold til blikfang, som ikke gælder for hverdagssamtaler. Et af de centrale elementer mener jeg - er fænomenet multiaktivitet.

4.5.1 Multiaktivitet

Året efter Goodwin (1980) opstillede de to regler vedrørende blikfang, beskriver han anvendelsen af blikfang, som tegn på opmærksomhed eller involvering i samtalen (Goodwin, 1981). I 1984 udvider Goodwin de to regler, han tidligere havde opstillet ved at beskrive, at i særlige sekventielle situationer, behøver lytteren ikke overholde reglen med at kigge på taleren, selvom taleren kigger på lytteren. Dette idet lytteren her i stedet har tilladelse til at kigge væk på en konkurrerende aktivitet. Andre aktiviteter kan altså ændre anvendelsen af blikfang, men det ligger her implicit, at lytteren kun har tilladelse til at kigge væk, hvis han/hun netop kigger på en anden igangværende aktivitet (Goodwin, 1984).

Disse tanker sætter mine analyser i et nyt perspektiv, der kan belyse, de normbrud jeg tidligere beskrev vedrørende blikfang under pokerspillet. De strukturelle problemer der opstod kommunikativt behandles ikke som problematiske af personerne, hvilket er interessant. Når de kigger væk, selvom de stiller et spørgsmål, er det muligvis ikke problematisk, fordi de er engageret i spillet. Når lytteren ikke kigger på taleren i poker, selvom taleren kigger på lytteren, er det ikke nødvendigvis i strid med Goodwins 2. Regel, da Goodwin (1984) netop argumenterer for, at taleren kan acceptere, at lytteren kigger væk, hvis der er en konkurrerende aktivitet.

Hvis man overordnet ser på multiaktivitet, beskriver Haddinton et al (2014), at: *"multiactivity remains a social phenomenon, since it requires the coordination of others and impacts the organisation of social interaction"* (Haddinton et al, 2014, s. 12), og her er vi ved et essentielt punkt i forhold til mine analyser. Poker som social aktivitet kræver på alle planer, at personerne koordinerer deres handlinger, og blikfang er en af de handlinger, som de skal være enige om at anvende på en særlig måde, hvis der ikke skal opstå problemer. Jævnfør mine tidligere beskrivelser af, at man altid vil søge at have et *ordinary gaze,* må den måde blikfanget anvendes på under pokerspillet være oparbejdet som en form for normalitet personerne imellem. Dette

idet forskellen fra denne situation og middagssamtalen er så iøjnefaldende og berører alle personer i interaktionen. Mit spørgsmål er nu, hvordan personerne formår at navigere mellem pokersamtaler og hverdagssamtaler, for som jeg nu vil vise, er der steder i løbet af pokerspillet, hvor reglerne for blikfang igen følger de normer for hverdagssamtaler, som jeg observerede under middagssamtalen.

4.5.2 Analyse – overgang fra hverdagssamtale til pokerspil

Jeg vil nu vise, hvordan personerne, med deres blikfang, navigerer mellem de to forskellige kommunikationssituationer, der eksisterer under pokerspillet – hverdagssamtale og pokersamtale. Eksemplet viser, hvordan personerne skifter deres måde at anvende blikfang på, i det øjeblik samtalen ikke længere omhandler pokerspillet, men i stedet bliver det, jeg betegner som hverdagssamtale.

Peter er forud for dette eksempel netop blevet beskyldt for at snyde i spillet, hvorefter følgende udveksling forekommer (bilag 3):

```
23. PE:  nø:erj jeg gør ik
```

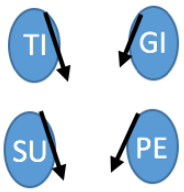


```
24. GI:  >det fordi< du ik ska se mine kort >er det mig?< (3.0) er det mig.
```

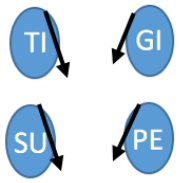


```
25.      (1.0)
26. SU:  ja (0.2) havde du ik taget skjort på hvis du vidst vi sku i fjerneren
```

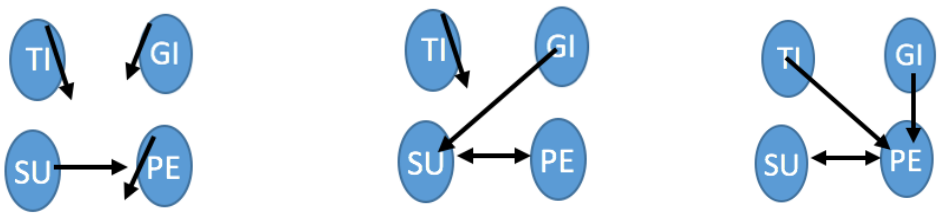

I linje 24 laver Gitte en selv-reparatur, idet der ikke kommer et svar på hendes første pardel, som er et spørgsmål. Den manglende anden pardel er dispræfereret, og jeg bemærker, at der

ikke forekommer blikfang fra nogle af personerne i denne taletur. Problematikken og det manglende blikfang gør, at denne kommunikationssituation kan sammenlignes med de foregående analyser af pokerspillet. Det interessante ved denne situation er dog det, der sker i linje 26. Her skifter samtalen fra at handle om pokerspillet til at omhandle det tøj, som de har valgt at tage på denne aften, og dette skift kan netop observeres i personernes anvendelse af blikfang. Taleturene i linje 23 og 24 er ikke ledsaget af blikfang, og alle kigger ned i bordet i begge taleture. I linje 26 initierer Sune sin taletur og kigger i samme øjeblik på Peter. Som jeg ligeledes kunne vise tidligere under analysen af middagssamtalen, følger taleren (Sune) her normerne for at stille spørgsmål (jvf Rossano (2013)) ved at kigge på lytteren. Efterfølgende - i samme taletur - gengælder Peter blikfanget, og Gitte kigger ligeledes på Sune, hvorefter de til sidst alle kigger på Peter. De følger altså normerne for anvendelse af blikfang (som jeg tidligere viste under middagssamtalen), og sekvensen forløber uproblematisk. Det er altså her muligt at se, at personerne anvender blikfanget til at navigere mellem de to kommunikationssituationer. Jeg har endvidere observeret tre andre eksempler i mine data, som udfolder sig på samme måde som denne under pokerspillet. Dvs. eksempler som viser, at når samtalen omhandler pokerspillet, er blikfanget begrænset, og når samtalen skifter til hverdagssnak, følger personernes blikfang øjeblikkeligt de normer, som tidligere studier har beskrevet. Der ses altså et mønster, idet skiftet i anvendelsen af blikfang sker i samme øjeblik, som kommunikationssituationen ændrer sig, og skiftet ses hos alle fire personer. Jeg vil med dette, samt de to foregående analyser, argumentere for, at der er skabt en fælles forståelse om, hvordan blikfang bør anvendes, alt efter om samtalen omhandler pokerspillet eller kan betegnes som en hverdagssamtale. Den fælles forståelse består i, at blikfanget under pokerspillet ikke på samme mådes kræves anvendt i interaktionen, som det kræves i hverdagssamtalen. Denne analyse har ligeledes vist den nøjagtige koordination mellem de forskellige krav til blikfang, som er nødvendig for, at denne fælles forståelse bliver opretholdt.

5 Konklusion

Jeg kan på baggrund af mine analyser og diskussioner nu opstille nogle konklusioner vedrørende personernes anvendelse af blikfang og betydningen heraf. Overordnet set observeres der mere blikfang personerne imellem under middagssamtalen – dvs. hverdagssamtalen, end under pokerspillet. Dette ledte til en interesse for, hvilken betydning det tilstedeværende/manglende blikfang har for samtalens strukturelle organisering i de to situationer.

I hverdagssamtalen kan anvendelsen af blikfang i store træk sammenlignes med de studier, der tidligere er lavet vedrørende blikfang. Personerne opfyldte normerne i forhold til, at lytteren kigger på taleren, når taleren kigger på lytteren, og at taleren kigger på lytteren, når vedkommende stiller et spørgsmål. Derudover viste jeg, hvordan blikfanget blev en central ressource i tur-tagningen, idet blikfanget blev anvendt til valg af næste-taler. Personernes anvendelse af blikfang havde den betydning, at der ikke opstod strukturelle problemer i samtalen i form af overlap, reparatur og problematiske tur-overgange. At blikfanget netop havde denne betydning for samtalens strukturelle organisering bliver tydeligere, hvis man sammenligner denne kommunikationssituation med pokersamtalen.

Under pokerspillet kunne jeg beskrive problematikker i den strukturelle organisering af samtalen, som kunne relateres til det generelt manglende blikfang personerne imellem. Personernes anvendelse af blikfang stod i kontrast til de tidligere studier vedrørende blikfang, idet lytteren ikke kiggede på taleren, når taleren kiggede på lytteren, og taleren ikke kiggede på lytteren ved spørgsmål. Jeg viste, hvordan det manglende blikfang resulterede i en uklarhed omkring tur-tagningen, idet der kunne opstå tvivl med hensyn til valg af næste-taler. Dette kunne netop observeres i de lange overlap, der forekom efter en uklarhed omkring valg af næste-taler, og samtalens strukturelle orden står her i kontrast til mine analyser af hverdagssamtalen. De lange overlap blev ikke repareret, og jeg kan hermed konkludere, at de strukturelle problemer i samtalen fremstår som den generelle forskel mellem de to kommunikationssituationer.

Slutteligt diskuterede jeg personernes navigation mellem de forskellige kommunikationssituationer i relation til begrebet multiaktivitet. Det interessante ved de strukturelle problemer i pokersamtalen var, at problemerne ikke blev italesat, og at pokerspillet kunne spilles uden særlig meget anvendelse af blikfang. Dette kunne relateres til begrebet multiaktivitet, og det faktum at pokerspillet er en konkurrerende aktivitet. Der blev skabt nye regler for anvendelsen af blikfang, og der er tilsyneladende skabt en fælles forståelse personerne imellem om, hvordan blikfanget anvendes i denne situation, og denne fælles forståelse blev tydelig i analysen af overgangene mellem de to kommunikationssituationer. Der forekom en minutiøs koordination samt enighed om anvendelsen af blikfang, der nøjagtigt skiftede, når kommunikationssituationen skiftede (dvs. samtalen skiftede fra pokersamtale til hverdagssamtale). Slutteligt kan jeg altså konkludere, at opdelingen af de to kommunikationssituationer reflekteres i anvendelsen af blikfang, og dette viser, hvordan personerne formår at opretholde den fælles forståelse omkring anvendelsen af blikfang i begge situationer.

6 Litteraturliste

Argyle, Michael; Dean, Janet (1965): *Eye-Contact, Distance and affiliation.* I *Sociometry,* Volume 29, Issue 3. American Sociological Association. S. 289-304

Beck Nielsen, Søren; Nielsen, Mie Femø (2005): *Samtaleanalyse.* 1. Udgave. Samfundslitteratur. S. 27-83

Darwin, Charles (1872): *The expression of the emotions in man and animals*. London. John Murray.

Goodwin, Charles (1980): *Restarts, pauses and the achievement of a state of mutual gaze at turn – beginning.* Sociological Inquiry, 50. S. 275-287

Goodwin, Charles (1981): *Conversational organization - Interaction between speakers and hearers.* New York: Academic Press. S. 95-124

Goodwin, Charles (1984): *Notes on story structure and the organization of participation* i J. M. Atkinson og John Heritage (Eds.), *Structures of social action – Studies in conversation analysis.* Cambridge University Press. S. 225-246

Haddinton, Pentti; Keisanen, Tiina; Mondada, Lorenza; Nevile, Maurice (2014): *Multiactivity in Social Interaction – Beyond Multitasking.* John Benjamins Publishing Company. S. 3-33

Heritage, John (1989): *Current Developments in Conversation Analysis* i Roger, Derek Roger og Peter Bull (ed): *Conversation.* Clevedon/Philadelphia: Intercommunication .s. 22-30

Hutchby, I. Og Wooffitt. R. (1999): *Conversation Analysis: Principles, Practices and Applications.* Cambridge UK: Polity Press. S. 12-17

Kääntä, Leila (2010): *Teacher Turn-Allocation and Repair Practices in Classroom Interaction - A Multisemiotic Perspective.* Publishing Unit - University Library of Jyväskylä. S. 112-144

Kendon, Adam (1967): *Some functions of gaze direction in social interaction*. Acta Psychologica, 26. s. 22–63

Kendon, Adam (1973): *The role of visible behavior in the organization of social interaction* i M. Von Cranach og I. Vine (Eds.): *Social communication and movement: Studies of interaction and expression in man and chimpanzee.* New York: Academic Press. S. 29-74

Kitzinger, Cecilia (2013): *Repair* i Sidnell, Jack og Stivers, Tanya (Eds.): *The Handbook of Conversation Analysis*, første udgave. Blackwell Publishing Ltd. S. 229-256

LaFrance, Marianne (1992): *Gender and Interruptions – Individual Infraction or Violation of the Social Order* I *Psychology of Women Quarterly.* 16. Cambridge University Press. S. 497-512

Rossano, Frederico (2013): *Gaze in Conversation* i Sidnell, Jack og Stivers, Tanya (Eds.): *The Handbook of Conversation Analysis*, første udgave. Blackwell Publishing Ltd S. 308-329

Sacks, Harvey; Schegloff, Emanuel A.; Jefferson, Gail (1974): *A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation.* I *Language.* Vol. 50, No. 4, Part 1. S. 696-735

Sacks, Harvey (1984): *On doing 'being ordinary'* i J.M. Atkinson og J. Heritage (Eds): *Structures of social action: Studies in conversation analysis.* Cambridge University Press. S. 413-429

Simmel, Georg (1969): *Sociology of the senses: Visual interaction* i R. E. Park & W. Burgess (Eds.): *Introduction to the Science of Sociology.* University of Chicago Press. S. 356 – 361.

Steensig, Jacob (2010): *Konversationsanalyse* i *Kvalitative metoder – en grundbog.* Hans Reitzels Forlag. S. 287-313

Stivers, Tanya (2013): *Sequence Organization* i Sidnell, Jack og Stivers, Tanya (Eds.): *The Handbook of Conversation Analysis*, første udgave. Blackwell Publishing Ltd S. 191-209

Pernille Srisakul Larsen:

Når børn bedrager

Introduktion

At bedrage betyder, at en taler angiver en falsk beretning med intentionen om at føre lytteren bag lyset. Det er en social og kognitiv egenskab man tilegner sig fra omkring tre års alderen og som udvikles op igennem ungdommen (Talwar et al. 2008: 866).

Gennem de seneste årtier har adfærden knyttet til at bedrage modtaget øget opmærksomhed. Hos udviklingspsykologerne har der været stor fokus på de teoretiske implikationer i forståelsen af børns sociale og kognitive udvikling (fx Chandler, Fritz & Hala 1989, Leekam 1993, Peskin 1992, Polak & Harris 1999, Sodian 1991), dette igennem ToM (Theory of Mind) (Talwar et al. 2008: 866).

Inden for psykoterapien har man koblet de indre sindstilstande til det ydre og gennem forskning vist, at den form for information, som kan udledes fra patienters ord, information så som affekter, attitude, interpersonelle stile og psyko-dynamikker også kan udledes fra deres samtidig nonverbale adfærd (Ekman et al. 1969: 88). Som en del af den nonverbale adfærd er blikretning samt blikket *i sig selv* et område som stadig er lang vejs fra at have tilbundsgående og udtømmende forståelse. Som et forsøg på at afdække et tilsyneladende endnu ikke udforsket område, vil denne opgave derfor se nærmere på blikretningen hos børn som bedrager.

Ved at trække på en række forskeres teorier, dog ikke i deres rene form, vil denne opgave lave en systematisk analyse af tre videooptagelser, hvor tre børn, omkring tre års alderen, bedrager deres forælder. Analysen gøres ud fra Frederico Rossanos (2012) transskriptionsmetode, modificeret med en tilføjelse af anatomiske beskrivelser af øjnene og Paul Ekmans (1979) systematiske analyse af bryn. Dette for at udlede om der er sammenfald i børnenes blikretning samt blikke *i sig selv*, når de bedrager. Resultaterne vil blive holdt op mod nogle af de sammenfatninger som der hidtil er gjort om blikket og bryns funktioner.

Det kognitive perspektiv

Som det første skridt mod forståelsen af hvilke sociale og kognitive faktorer, som muligvis bidrager til udviklingen af børns bedrag, fandt Talwar og Lee (2002a) at forskellen på når børn og unge lyver er, at der findes en udviklingstrend i børns evne til at kontrollere semantisk udslip. Dette betyder, at når børn mellem tre og fem år bedrager, så findes der en større hyppighed i at de i løbet af deres bedrag kommer til at "lække" informationer, som ikke stemmer overens med deres initierede bedrag og dermed afslører deres bedrag. Hos ældre børn, derimod, fandt man at halvdelen af børnene i alderen seks til syv år, var i stand til at holde ved deres bedrag og bevare en kontrol over det semantiske udslip i deres forklaringer (Talwar & Lee 2008: 867).

Yderligere sammenfattede Talwar og Lee (2008), med reference til Bussey (1992, 1999), at børn helt ned til fire års alderen vurderede løgne om ugerninger som værende meget dårlige og at løgneren ville føle skyld for at fortælle en sådan løgn (Talwar & Lee 2008: 867). Man kan

derfor formode ud fra Talwar & Lees (2008) undersøgelse, at parallelt med børnenes udvikling af kontrol over semantisk udslip udvikles evnen til at skjule indre sindstilstande.

Formålet med denne opgave er nu at se bort fra det kognitive aspekt og undersøge om denne kontrol over semantisk udslip, eller manglen på samme, er mulig at spore i børnenes nonverbale adfærd, eller mere specifikt børnenes blikretning og blikke *i sig selv*.

Nonverbal adfærd og bedrag

I 1872 udgav Charles Darwin bogen, *The Expression of Emotions in Man and Animals*, hvori han koblede mentale tilstande til de neurologiske organiseringer af bevægelser hos mennesker og dyr. I bogen berørte han emnet nonverbal adfærd, kaldet følelsesudtryk, med bemærkningen, at det har en tendens til at undslippe menneskers forsøg på at bedrage.

[…]when movements, associated through habit with certain states of the mind, are partially repressed by the will, the strictly involuntary muscles, as well as those which are least under the seperate control of the will, are liable still to act […] (Darwin 1872: 48-49)

Uden at uddybe hvilke specifikke bevægelser som er modtagelige over for denne 'vilje' og hvilke som undslipper, så noterer Darwin, som en del af hans første, *I. Princippet for brugbare associerede vaner,* tre principper som han mener forklarer de fleste ufrivillige udtryk og gestik hos mennesket og lavere dyr, en stærk kobling mellem individets sindstilstand og nonverbale adfærd. Styret af vane og associationer, forklarer han, at bevægelser har en tendens til at forekomme og i visse tilfælde være meget ekspressive, trods de ingen nytte har. Især øjnene, beskriver han som værende stærkt påvirkede af associationer knyttet til varierende sindstilstande. For eksempel, fandt Darwin at en person ofte vil lukke øjnene når man afslår et tilbud, eller lukke øjnene tæt sammen imens man beskriver et horribelt syn eller at man kigger opad og hæver brynene når man forsøger at komme i tanke om noget. Alle eksempler hvor man gennem øjnene foregiver enten ikke at ville se hvad der afslås, det horrible som beskrives eller at man kigger efter det man forsøger at huske.

Som en snæver forståelse af begrebet *refleks handlinger*, skyldes det spænding i en perifer nerve som transmitterer sin indflydelse på visse nervemuskler, som så omdanner denne spænding til handlinger i visse muskler eller kirtler – alt sammen uden nogen følelse eller bevidsthed, men ofte akkompagneret af disse (Darwin 1872: 35).

At anse nonverbal adfærd for at være betydningsfuld, var derfor langtfra en fremmed anskuelse, da Frederico Rossano (2012) i led med Birdwhistell (fx 1970) og Sacks (1992: 483) hævdede at intet i menneskets adfærd bør anses *a priori* for at være uden betydning, hvilket gennemsyrer næsten al arbejde inden for blikfang i social interaktion (Rossano 2012: 311). Dog er der stadig store områder inden for implikationerne af blikket, som har brug for at blive undersøgt for at opnå en mere dybdegående forståelse. For fremtidige studier sammenfatter Rossano, at blikket som regel studeres ud fra to funktioner, som 'måling af' eller som 'redskabet til' noget, med dette leder han til sit forslag; for at få mere komplette analyser af blik adfærd i social interaktion bør man forsøge at udlede 'maskineriet' bag blikket, systematikkerne bag normerne, bias og vaner som guider menneskets øjne og handlinger under en konversation. Først når dette system er blevet kortlagt, kan man formodentlig opnå en fuld forståelse af hvad deltagere, i specifikke interaktioner, forsøger at opnå gennem deres brug af blikket (rossano 2012: 324)

Det er derfor med udgangspunkt i Darwins *refleks handlinger* samt Rossanos opfordring til systematiske analyser af brugen af blikket, som en modalitet med sit eget specifikke formål, at interessen for, hvor vidt børns blikretning og blik, er en del af det semantiske udslip som børn omkring tre års alderen endnu ikke har fået kontrol over, opstår.

Blikket

Når man taler om øjenbevægelser, refererer man til de frivillige eller ufrivillige bevægelser af øjnene som hjælper til at erhverve, fiksere samt at spore visuelle stimuli. Hos mennesket er blikfangs adfærd et højt udviklet system, som unikt for primater indebærer en udviklet synliggørelse af sclera, også kaldet 'det hvide i øjnene' som letter detekteringen af andres blikretning på afstand og som dermed har en kommunikativ funktion (Rossano 2012: 309).

I Darwins forskning, var det mest basale budskab, at følelsesudtryk, gennem blandt andet blikket, ikke bare stammede fra en del af en emotionel udtryksmæssig proces som beskyttede organismen eller forberedte den til aktion, men som også havde en vigtig kommunikativ funktion. Og eftersom udtryk, underlagt sindstilstande, blev anset af Darwin for at være både arveligt og udviklet, antog han også at der var klare paralleller og fortilfælde til menneskets følelser i følelserne hos dyr og vores menneskelige forfædre. Dog definerede Darwin aldrig selv termen *følelse*.

I en præsentation og diskussion af Darwins *The Expressions of the Emotions in Man and* Animals, tolkes Darwin's 'følelser' derfor som en relativt kortvarige intentionelle tilstande, som inkorporerer forandringer i motorisk adfærd, psykologiske forandringer og kognition (Hess et al. 2009: 120).

Som en del af et individs ansigtsudtryk har øjnene altså en formodet partikulær betydning for ansigtets funktion, der tjener som stærke sociale ledetråde (Kampe et al. 2001: 589). For eksempel har Kampe et al. (2001) formået af påvise, at blikfang fra en opfattet attraktiv person forårsager øget hjerneaktivitet i den *ventrale striatum*, hjernens belønningsområde, samt den modsatte effekt ved udeblivende blikfang eller blikfang fra en opfattet ikke-attraktiv person.

Blikke årsager altså tilstande i menneskets neurale systemer som, ligesom nervesystemet, akkompagneres af følelser og bevidsthed, som rent faktisk kan måles via neurologiske undersøgelser. Relevansen af det neurologiske perspektiv vil blive uddybet senere i opgaven efter analysen er foretaget.

Data

Data er samlet fra det sociale medie Youtube og består af tre mødres private videooptagelser af deres børn. Alle tre videoer involverer et barn som bliver konfronteret med en ugerning og som så forsøger at bedrage moderen, formodentlig for at undgå konsekvenserne ved deres ugerning. Til trods for at selve optagelserne ikke er optimale til undersøgelse, så viser objektet for undersøgelsen, barnet, trods kameraets tilstedeværelse en umiddelbar og naturlig adfærd, som i sig selv er optimalt til undersøgelse.

Grundet kameravinklen, bliver det ikke muligt at analysere deltagernes blikfang, da man ikke er i stand til at se moderen som selv styrer kameraet, herunder hendes kropslige reaktioner samt hendes blikretning. Yderligere, er det heller ikke muligt at determinere hvor børnene

kigger hen eller hvad de præcist kigger på, både når de kigger i retning af kameraet og moderen eller når de kigger væk. En yderligere problemkilde er, at siden videooptagelserne er gjort i naturligt forekommende omstændigheder, er det ikke muligt at vide præcist hvor og hvordan kameraet og moderen er placeret i forhold til barnet. Det er derfor ikke muligt at få et overblik over barnets blikretning, hvor man ellers ville kunne iagttage interaktionsdeltagernes placering over for hinanden.

Metode

For at bevare et afgrænset fokus koncentreres repræsentationerne om de korte sekvenser af videooptagelserne, hvor børnene initierer deres bedrag. Det vil sige, at deres bortforklaringer eller udvidelse af deres bedrag ekskluderes fra denne analyse.

Begrebet transskription refererer til en nøjagtig og fuldkommen sproglig orienteret gengivelse af en given interaktion, men ifølge Ochs (1979: 45) skal en transskription reflektere den partikulære interesse for undersøgelsen og bør derfor ikke være for detaljeret, men derimod selektiv med fokus på formålet med undersøgelsen. Dette betyder at man i en given udskriftspraksis bør være selektiv i gengivelse af fx hørbare fænomener såsom indånding, pauser, overlap m.m., eller tilføjelse af beskrivelse af ikke-sproglige fænomener såsom kropssprog, blikfang, mimik m.m. Processen vil altså altid være præget af fortolkningselementer. Ligesom Karrebæk (2011: 47) og Nørreby (2012: 42) vil denne opgave derfor anvende begrebet *repræsentation*.

Repræsentationerne i denne opgave vil laves ud fra Frederico Rossanos (2012) transskriptionsmetode, som med fokus på blikretningens kommunikative og regulerende funktion, anvender symboler til at beskrive deltagernes blikretning under en samtale. Som en modificering, illustreres barnets (A) blikretning på følgende måde; , hvilket beskriver når barnet kigger lige frem mod kameraet/moderen (B). Derfor, til trods for at kamera/moder formodentlig er placeret over barnets øjenhøjde, noteres barnets lettere eleverede blik, i denne sammenhæng, ikke som Rossanos (2012) blikretning opad . Siden moderen (B) ikke er synlig på videooptagelserne, vil hun blive illustreret uden nogen blikretning, således .

For at lave et troværdigt deskriptivt system er det ifølge Ekman (1979) nødvendigt at have en anatomisk tilgang til ansigtsudtryk. I hans studie af bryns emotionelle og konversations signaler beskriver han, hvordan tidligere deskriptive systemer for ansigtsudtryk har været ukomplette uden nogen forklaringer på, hvad som er blevet udeladt og hvorfor. Selv gør han, i sit studie af bryn, opmærksom på, at handlinger ikke bør studeres isoleret fra resten af ansigtets handlinger, da det virker misvisende og at ellers betydningsfulde handlinger såsom hovedbevægelser, kropsbevægelser, vokaliseringer og tale samt andre ikke-specifikke fænomener, nemt kan lande i rubrikken 'social kontekst' (Ekman 1979: 170). Altså bør man inddrage flere fænomener i sin analyse, såfremt det eller de vurderes at have en indflydelse på objektet man som udgangspunkt har fokus på og ønsker at undersøge.

Yderligere skriver Rossano (2012) i sin konklusion, at hvis der findes flere 'niveauer af ordener' som potentielt udspiller sig samtidig, og hvis det er muligt at udlede en betydning af dem gennem detaljeret analyse af menneskers brug af deres øjne under konversationen, så bør man

også begynde at undersøge disse (Rossano 2012: 325). Derfor tilføjes en anatomisk beskrivelse af øjnene, samt en beskrivelse af brynene baseret på Ekmans (1979) karakterisering af bryn, dette for ikke at overse fænomener som muligvis har betydning for objektet for analysen, børnenes blikretning og blik.

Der fravælges dog en inddragelse af andre muligt potentielle betydningsfulde handlinger såsom hovedbevægelser, gestik og toneføring m.m. Dette for at bevare et afgrænset fokus.

Når børn bedrager

Siden der tilsyneladende endnu ikke er blevet lavet systematisk analyse af blikretning og blik hos børn som bedrager, findes der ikke tidligere litteratur som analysen kan støtte sig op ad. Opgavens analyse vil derfor bestå af en systematisk analyse af blikket og brynene i tre videooptagelser, for så senere at diskutere iagttagelserne ud fra tidligere litteratur om funktionerne af henholdsvis blikretning og blikket. Yderligere, for at bevare et afgrænset fokus, vælges blot en analyse af få sekunder af begyndelserne af de tre videooptageler, dette for udelukkende at se nærmere på de afgørende øjeblikke, hvor børnene initierer deres bedrag.

I forbindelse med analysen vurderedes det at være nødvendigt at akkompagnere repræsentationen med et billede af ansigtsudtrykket. Dette for at understøtte en kombination af beskrivelse- og analysemetoder, som tilsyneladende endnu ikke er gjort inden. Som reference til Darwins anvendelse af termen 'følelsesudtryk', bruges dette i stedet for termen 'mimik'.

Første ekstrakt drejer sig om en pige i omkring 3 års alderen, som konfronteres af sin mor, da hun tilsyneladende har taget en donut uden at have fået lov. Man ved at pigen lyver, på grund af at man senere i videoen ser nogle stykker af donut'en ligge ved siden af hende. Videooptagelsen indledes af at moderen spørger *"so what did you do wrong?"* (så, hvad har du gjort forkert?), hvorefter pigen bedrager ved at svare *"nothing"* (ingenting).

03	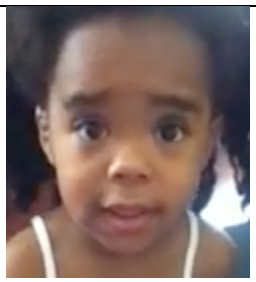	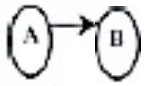 (0.1) **A**: *Nothing* **A**: Ingenting	Blikretningen er *sursumversion*, mens hovedet er orienteret lige ud og lettere hævet. Brynene viser en kombination af Action Unit 1 + 2.

A's respons varer blot et sekund og indeholder den verbale respons, *nothing* (ingenting) samt nonverbal respons i form af hendes følelsesudtryk. Starter man med blikretningen, ser man *sursumversion*, hvilket betyder at øjnene er orienteret op. Som tidligere nævnt, kan dette skyldes **B**'s placering i forhold til **A**'s øjenhøjde, men dette har man valgt at se bort fra i forbindelse med denne undersøgelse. Ligesom blikretningen, er hovedet orienteret letter hævet og lige frem, hvilket betyder at hun både med sit blik og sit hoved signalerer fuld engagering (Robinson 1998, Goodwin 1981) i interaktionen med **B**. Brynene viser, hvad Ekman

(1979) beskriver som en kombination af Action Unit 1, hvor man ser en forandring, fra brynenes udgangspunkt kaldet *Baseline*, som beskrives som 'ingen handling'. Forandringen består af en sammentrækning af den midterste del af *frontalis* musklen samt at de inderste hjørner af brynene hæves, hvilket medfører en løftende effekt på den midterste del af panden, dette kan medføre synliggørelse af korte rynker i midten af panden. Og Action Unit 2, som betegnes som en forandring, når blot den tværgående portion af *frontalis* musklen trækkes sammen. Yderligere hæves de yderste hjørner af brynene, imens huden over den tværgående del af panden trækkes op, dette kan også forårsage synliggørelse af korte rynker i den tværgående del af panden.

Altså ser man hævede bryn med en yderligere sammentrækning i midten, kombineret med vidt åbne øjne som kigger op ad og en let åben mund. Munden er delvist åben fordi pigen svarer på moderens anklage, men efter hendes svar forbliver den let åben – hvilket er grunden til at den her vurderes som værende åben. Imens dette kan opfattes som udtryk for overraskelse, kan man tolke blikretningen *sursumversion* som et kropsligt udtryk for underkastelse. Pigens følelsesudtryk akkompagnerer hendes svar på moderens meget ledende spørgsmål, hvori hun beskylder hende for at have gjort noget forkert, *nothing* (ingenting) som består af en løgn uden nogen videre forklaring.

Anden ekstrakt drejer sig om en dreng også i omkring tre års alderen, som ligeledes konfronteres af sin mor, da han meget tydeligt har spist krymmel uden at have fået lov. Man ved her at drengen lyver, da han har krymmel siddende rundt om munden. Videooptagelsen indledes her på samme måde som inden, ved at moderen stiller et ledende spørgsmål, her *"John, what are you eating?"* (John, hvad spiser du?), hvorefter drengen indleder sit bedrag ved at svare *"nothing"* (ingenting).

01	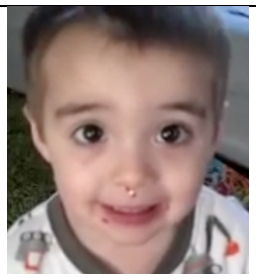	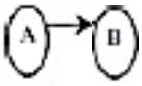 (0.6)	Blikretningen er let *sursumversion*, mens hovedet er orienteret hævet og lige ud. Brynene viser en kombination af Action Unit 1 + 2.
		B: *John what are you eating* **B**: John hvad spiser du **A**: *Nothing* **A**: Ingenting **B**: *You didn't eat anything* **B**: Do spise ikke noget **A**: *Yeah* **A**: Ja	

A's respons spænder over to taleture og varer i seks sekunder, imens han bevarer samme ansigtsudtryk. På samme måde som tidligere set består hans respons af verbal respons, *nothing* (ingenting) og *Yeah* (ja) samt nonverbal respons i form af følelsesudtryk. Blikretningen er på samme måde som tidligere set *sursumversion*, hvor han altså kigger op med øjnene, imens

hovedet ligeledes er lettere hævet og orienteret lige frem mod **A**. Han signalerer altså fuld engagement i interaktionen med **B**. Brynene viser også her en kombination af Action Unit 1 og Action Unit 2, hvilket betyder at han lige som pigen i det forrige ekstrakt udviser følelsesudtryk bestående af hævede bryn med en ekstra sammentrækning af midten af brynene kombineret med vidt åbne øjne. På trods af at drengen på billedet har let åben mund, skyldes det blot at han er i færd med at svare moderen, efter hver respons lukker han dog munden. Dette afviger derfor fra iagttagelserne fra det tidligere ekstrakt. Alligevel tolkes hans følelsesudtryk som værende overrasket, på samme tid med at hans blikretning *sursumversion*, kan opfattes som værende et udtryk for underkastelse. Drengens svar på moderens meget ledende spørgsmål, hvori hun allerede har etableret at han har spist noget, er en blank afvisning og en løgn uden videre forklaring. Heller ikke da hun spørger mere åbent, uddyber han sin løgn.

Tredje ekstrakt drejer sig om en pige i formodentlig 4 års alderen, som ligesom i de to tidligere ekstrakter konfronteres af sin mor for at have tegnet på sin hånd. I dette tilfælde kan man faktisk ikke vide med sikkerhed, om pigen lyver. Men denne problemstilling tages ikke med i forbindelse med denne analyse. Videooptagelsen indledes af at moderen stiller et meget ledende spørgsmål, om det er pigen selv som har tegnet på sin hånd, *"Wait, let me see it again, you didn't do that?"* (Vent, lad mig se det igen, det er ikke dig som har gjort det der?), hvorefter pigen afviser ved at ryste på hovedet.

01	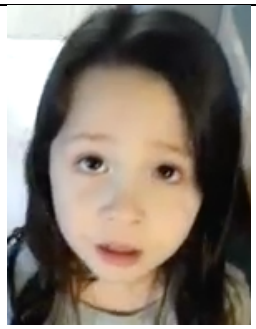	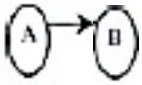 (0.1)	((Ryster på hovedet imens hovedet er orienteret letter hævet, blikket er *sursumversion* og brynene viser en kombination af Action Unit 1 + 2))

A's respons varer blot et sekund og består blot af nonverbal respons bestående af hovedryst samt følelsesudtryk. Blikretningen er ligesom de to forrige ekstrakter *sursumversion*, ledsaget af hovedets orientering, som ligeså er lettere hævet og rettet ligefrem mod **B**. Her ser man altså igen en fuld engagement i interaktionen med **B**. Brynene viser også en kombination af Action Unit 1 og Action Unit 2. Pigen udviser altså hævede bryn samt en yderligere sammentrækning af de inderste dele af brynene, kombineret med vidt åbne øjne og let åben mund. Siden hendes respons består af ren kropssprog, hovedryst, er det lettere at identificere munden som decideret åben, i stedet for blot som led i de motoriske bevægelser der forekommer når man taler. I sammenfald med de to tidligere ekstrakter ser man ligeledes et udtryk som tolkes værende overraskelse.

Ifølge analysen af disse tre børn som bedrager, har man altså sammenfald i form af følelsesudtryk som består af *sursumversion*, hvor øjnene kigger op ad, ledsaget af lettere hævet hovedorientering, hvilket kan opfattes som et udtryk for underkastelse. Dette imens de hævede bryn og store øjne kan opfattes som udtryk for overraskelse. Begge opfattede udtryk vil blive

diskuteret senere i opgaven, hvor iagttagelserne vil blive holdt op mod tidligere litteratur om henholdsvis blikretning og blikket.

Endeligt, skal det nævnes at det kan være utrolig svært at vurdere hvor vidt der forekommer sammentrækning af brynene, da børn ofte ikke får mimikrynker på samme måde som ældre. Derfor tages der forbehold for at andres vurderinger kan afvige fra vurderingerne i denne analyse.

Neurologisk respons

Som tidligere nævnt, formåede Kampe et al. (2001) at identificere målbar hjerneaktivitet under blikfang. Men de er ikke de eneste som har set nærmere på hjerneaktivitet udløst af synet af andre mennesker.

Oprindeligt påpegede Darwin, at der er noget ved spædbørn som tilskynder respons til og omsorg for dem, dette for at øge individets sundhed [...] Konrad Lorenz hævdede at infantile træk tjener som et "Kindschenschema" (spædbarns skema) med "medfødte udløsende mekanismer" for affektion og pleje hos voksne mennesker og at de fleste af disse træk er tydelige i ansigtet som inkluderer relativt stort hoved, fremherskende hjernekapsel, store og lavtliggende øjne og svulmende kind område [...] som øger spædbarnets chancer for overlevelse[...] (Kringelbach et al. 2008: 1)

Studiet af Kringelbach et al. havde, med udgangspunkt i Darwin og Lorenzs teorier om spædbørns effekt på voksnes hjerneaktivitet, til formål at udlede om det blot gjaldt synet af deres egne spædbørn, eller om det var synet af spædbørn generelt. Hvad de fandt var, at man med neurologisk undersøgelse kunne udlede, at det rent faktisk er de distinkte træk i spædbørns ansigter, snarere end evaluerende subjektiv bearbejdning såsom tiltrækningskraft eller følelsesmæssig valens, som prædisponerer mennesker til at håndtere spædbørns ansigter som specielle og som fremkalder omsorg, hvilket bekræfter både Darwin og Lorenzs teorier.

Interessant for denne opgaves analyse er, at det rent faktisk var muligt at finde sammenfald i blikket hos de tre børn i løbet af deres bedrag.

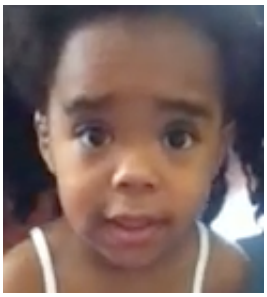
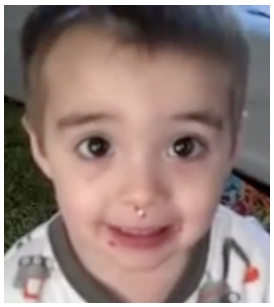
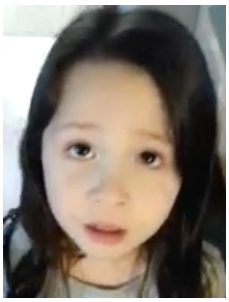

Fælles for alle tre børn er, blandt andet, at de alle udviser *sursumversion*, hvor øjnene er orienteret opad. Det er en mulighed, at dette er påvirket af, at moderens og kameraets vinkel er hævet over børnene, men for nu har man valgt at se bort fra denne eventuelle problemstilling.

Sammenligner man sammenfaldet i de tre børns blik med Lorenzs beskrivelse af de "medfødte udløsende mekanismer", som gerne skulle udløse affektion og pleje hos voksne mennesker, er

det muligt at tolke børnenes *sursumversion* som en manipulation af deres udseende, hvor deres øjne ser mere store og dybtliggende ud, end hvad de muligvis ser ud normalt. Dette for enten instinktivt eller kognitivt at påvirke eller regulere moderens adfærd, en større og autoritær organisme, som jo er i stand til at kompromittere barnets, en mindre og underdanig organisme, situation.

Ser man på børnenes blikke fra Darwins (1872) perspektiv på følelsesudtryk, med Hess et al. (2009) tolkning af hans 'følelser', kan blikkene opfattes som netop værende en emotionel udtryksmæssig proces som beskytter organismen, her barnet. Hvilket kommer til udtryk ved forandring i deres motoriske adfærd, her forstørrelsen af øjnene og deres kognition, her måden de vælger at håndtere den eventuelt "farlige" situation på.

Fra dyreverdenen er det langtfra fremmed, at dyr anvender kropssproget til at udvise deres emotionelle tilstande. Darwin (1872) beskriver blandt andet hvordan hunde vil smide sig selv på jorden og blotte deres maver, når de møder andre hunde, for at signalere underkastelse. Så med hans stærke kobling mellem dyr og mennesker, er det derfor muligt at tolke børnenes blik som en form for kropssproglig underkastelse. Grundet pladsmangel og begrænset fokus, vil dette dog ikke blive uddybet yderligere i denne opgave.

Passende respons

Holder man sig fortsat til Darwins (1872) forskning, så hævdede han, at følelsesudtryk er en formodet indre tilstand som individet gør til en ydre, dette for at gøre de omstændigheder, som formodentlig har produceret denne indre tilstand, eksplicit. Iblandt de følelsesudtryk han satte sig for at undersøge, var udtrykket for overraskelse.

[…] og imens denne tilstand øges til overraskelse, de (brynene) er hævet i en langt højere grad, med øjnene og munden vidt åben. […] Graden af hvor åbne øjnene og munden er, svarer til graden af den følte overraskelse, men disse bevægelser skal være koordineret. […] På den anden side, så ses det ofte at en person foregiver at være overrasket blot ved at hæve øjenbrynene. (Darwin 1872: 278)

Ved hjælp af billeder, undersøgte Darwin i samarbejde med en Dr. Duchenne, hvordan folk reagerede på forskellige ansigtsudtryk og fandt frem til, at følelsesudtrykket 'overraskelse' er en kombination af hævede bryn og vidt åbne øjne og mund. Dog, hvis ikke alle tre ansigtstræk var til stede, vurderede han det som værende 'blot en meningsløs grimasse' eller afsløring om forstillelse.

Denne beskrivelse af overraskelse gik igen, da Heath et al. (2012) kiggede nærmere på følelsesudtrykket 'overraskelse'. Hvad de kunne udlede af deres undersøgelse af museumsgæster som udviste overraskelse var, at følelsesudtrykket ikke blot konstitueres af træk fra miljøet, men også fra de andre tilstedeværende mennesker og deres adfærd. Mere specifikt og interessant for denne opgave er, at de var i stand til at påvise hvordan menneskers adfærd kan regulere andre mennesker til at tilpasse deres følelsesudtryk til et objekt eller en hændelse på en bestemt måde eller til at indtage en bestemt holdning eller attitude enstemmigt med den 'sekundære' følelse.

Hvad man i denne sammenhæng kan bide sig fast i, er denne tilpasning af følelsesudtryk. Bliver man for eksempel oplyst om noget ukendt, er det ikke ualmindeligt at give respons i form af overraskelse, dette for at tilpasse sin respons til at en person giver en oplysning.

Ser man på de forudgående taleture, som børnenes ansigter, i de udvalgte sekvenser, fungerer de som respons på: *"so what did you do wrong?"* (så, hvad har du gjort forkert), *"John, what are you eating?"* (John, hvad spiser du?) og *"Wait, let me see it again, you didn't do that?"* (Vent, lad mig se det igen, det er ikke dig som har gjort det der?). Alle tre spørgsmål, som refererer til en handling som børnene ønsker at forstille ikke at kende til, altså behandler børnene referencen til den pågældende handling, som ukendt og dermed ny information.

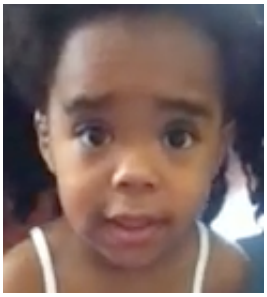
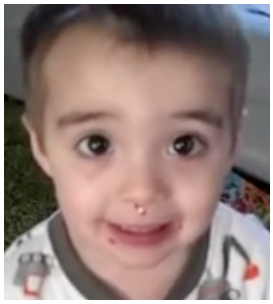
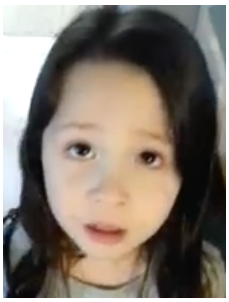

Det er altså muligt at tolke børnenes hævede bryn, vidt åbne øjne og let åbne munde, som et udtryk for overraskelse, dette som en del af deres bedrag, hvori de, ifølge deres bedrag, ikke har gjort nogen ugerning. Yderligere, kan man med Darwins (1872) teori om genuine udtryk for overraskelse versus falsk udtryk for overraskelse, tolke drengen som være det af de tre børn, som udviser mindst kontrol over det semantiske udslip, dette ved at hans mund er lukket imens hans bryn er hævede og øjnene er vidt åbne. Ifølge Darwin afslører dette netop, at han blot foregiver at være overrasket.

Alligevel lader det til, at børnenes følelsesudtryk stemmer overens med, hvad de verbalt giver udtryk for: *"nothing"* (ingenting), *"nothing"* (ingenting) og rysten på hovedet. Børnene anlægger altså alle tre en strategi, som går på ren benægtelse og dermed ikke-kendskab til ugerningen moderen bringer op.

I 1971 berørte Erving Goffman (1971) emnet 'undskyldninger og afhjælpende udveksling", hvori han udforskede afhjælpende strategier, som tages i brug under beskyldninger. Her forklarede han, at funktionen ved afhjælpende arbejde er at ændre betydningen af, hvad der ellers kan være tillagt en handling. Ud af de tre værktøjer som Goffman lister op, er det den som kaldes *benægtelse*, som her er relevant. At benægte en handling eller hændelse helt og holdent. Han uddyber at en gerningsmand kan introducere en "travers" eller "forener" ved at argumentere for at handlingen, som man beskyldes for at have udført, slet ikke fandt sted, eller at gerningsmanden kan anerkende hændelsen af gerningen, men hævde at man ikke selv havde noget med den at gøre og at det dermed er den forkerte person som beskyldes (Goffman, 1971: 109).

Siden analysen i denne opgave har begrænset fokus til initieringen af børnenes bedrag, hvor de blot anvender benægtelse ved at afvise moderens beskyldning for deres ugerning, kan Goffmans uddybelse ikke appliceres på iagttagelserne i denne sammenhæng. Havde man dog

valgt at analysere længere sekvenser af de udvalgte videoer, ville man rent faktisk kunne se hvordan børnene tager hans 'travers' eller 'forener' i brug, for at vildlede moderen i hendes opklaring af de pågældende ugerninger.

Delkonklusion
Ser man på kombinationen af børnenes følelsesudtryk kombineret med enten deres verbale eller nonverbale respons på mødrenes ledende spørgsmål, som beskylder dem for en ugerning, vil man overordnet se et sammenfald. Fælles for de tre børn er, at de alle anlægger en strategi som går på benægtelse, og at de til dels formår at understøtte denne strategi med deres blik.
Ikke desto mindre observerede man *sursumversion* i børnenes blikretning, som her opfattes som et kropsligt udtryk for underkastelse. En mulig konklusion er derfor, at imens følelsesudtrykket hos børnene lader til at være i kontrol, så er det muligvis i deres blikretningen, at man finder det semantiske udslip.

Konklusion
Som det nævnes i begyndelsen af opgaven, havde man fundet at børn vurderer løgne om ugerninger som meget dårlige og som noget man ville føle skyld over at gøre. Alligevel så man i et forsøg, at børn anvender bedrag for at undslippe konsekvenser for deres ugerninger. Det interessante var dog, at man fandt en udviklingstrend som betød, at forskellen på børn og unge, der lyver, er at små børn har mindre kontrol over det semantiske udslip i forhold til ældre børn.

At man kan spore helt tilbage fra Darwins (1872) forskning og frem til nyere forskning af blandt andet Ekman (1969), at der findes en stærk kobling fra et individs sindstilstand til den nonverbale adfærd, gør det interessant at undersøge når børn begiver sig ud i en handling velvidende om, at den er forkert, her at lyve om sin ugerning og bedrage sin forælder. Formålet med denne opgave var derfor at se om man kan udlede sammenfald i små børns blikretning og blik når de bedrager.

Da dette tilsyneladende ikke er blevet undersøgt på denne måde inden, har en del af processen bestået af at udvælge hvilke metoder som virkede mest optimale til formålet med opgaven. Siden Rossano (2012) og Ekman (1969) i deres analyser af blikretning og bryn begge eksplicit inddrager refleksionerne over relevansen af inddragelse af andre fænomener, som kan have indflydelse på det primære fokus, samt at Ekman yderligere eksplicit opfordrer til at lave nye analyser af fænomener, som endnu ikke er gjort på samme måde inden, virkede de og deres teorier som et godt belæg og udgangspunkt for denne opgaves analyse.

Opgavens empiri, bestående af tre privat optagelser fundet på Youtube, var langtfra de mest optimale for en akademisk analyse. Det havde været at foretrække, hvis man selv havde organiseret en række optagelser, med flere børn og med en gennemtænkt kameravinkel. Dog fungerede de hensigtsmæssigt til formålet.

Hvad man fandt ud fra de tre videooptagelser var, at det var muligt at udlede sammenfald i børnenes blikretning og blikke. Man fandt *sumsurversion*, en opadrettet blikretning hos alle tre børn, akkompagneret af bryn som viste en kombination af Action Unit 1 + 2, hvor brynene var hævede og yderligere en sammentrækning af de inderste hjørner af brynene, som kan forårsage korte rynker i den midterste del af panden.

Fra et neurologisk perspektiv har forskning vist, hvordan synet af spædbørn øger hjerneaktiviteten og udløser affektion og omsorg hos voksne, dette grundet børns udseende, blandt andet i form af dybliggende store øjne. Børnenes *sursumversion* samt vidt åbne øjne, er derfor en mulig manipulation med formålet at udløse samme i en eventuelt kompromitterende situation, og yderligere en signalering på underkastelse. Dette kan tolkes som nonverbalt semantisk udslip, da det ikke understøtter deres løgn, der fortæller forælderen, at de netop ikke har gjort nogen ugerning.

Med børnenes formål, at bedrage deres forælder, i mente, var det interessant at sammenligne deres blik inklusiv bryn med Darwins (1872) forskning i følelsesudtryk, hvor han netop beskrev 'overraskelse' som bestående af hævede bryn, kombineret med vidt åbne øjne og mund. Ser man derefter nærmere på den kommunikative funktion ved følelsesudtrykket 'overraskelse', kunne man med udgangspunkt i Heath et al. (2012) tolke børnenes blik som en kommunikativ ressource som har til formål at understøtte deres bedrag – ikke at kende til denne ugerning, som de beskyldes for.

Som en sidenote var det blot de to piger, som udviste alle tre træk i Darwins definition af følelsesudtrykket 'overraskelse', hvor drengen ikke udviste 'åben mund'. Og ifølge Darwin (1872) bør alle tre træk være kombineret for at følelsesudtrykket giver mening. Altså kan drengens "mangel" på åben mund tolkes som en mulig mangel på kontrol over semantisk udslip, dette via kropssproget.

Til slut kobledes børnenes nonverbale adfærd med deres verbale adfærd. Dette da udgangspunktet for opgaven var, at der som sagt findes en stærk kobling. Imens børnene verbalt udviste en strategi som, defineret af Goffman (1971), gik på benægtelse, så var de ikke i fuld udstrækning i stand til at kontrollere deres nonverbale semantisk udslip, dette grundet denne opgaves tolkning af børnenes blikretning.

Afslutningsvis understreges det, at denne opgave blot er et lille indledende indblik i forståelsen af børns blikretning og blik når de bedrager, men at til trods for ikke at være tilbundsgående eller fuldkommen giver den anledning til en mere dybdegående undersøgelse, som muligvis kan afdække et endnu tilsyneladende uudforsket område inden for forståelsen af blikretning og blik i interaktion.

Bibliografi

Darwin, Charles, 1872, The expression of the emotions in man and animals, University of Chicago Press, Chicago

Ekman, Paul, Frisen, Wallace V., 1969, Nonverebal Leakage and Clues to Deception, Research in Psychotherapy, Vol. 3, Washington D.C.: American Psychological Association

Goffman, Erving, 1971, Remidial work, Relations in Public: Microstudies of the Public Order, Allen Lane the penguin press, London

Heath, Christian et al., 2012, Revealing Surprise, Emotion in interaction, pp. 212-234, Oxford University Press, Oxford

Kampe, Knut K. W. et al., 2001, Reward value of attractiveness and gaze, NATURE, vol. 413

Kringelbach, Morten L. et al., 2008, A Specific and Rapid Neural Signature for Parental Instinct, Tecumseh Fitch, University of St. Andrews, United Kingdom

Robinson, Jeffrey David, 1998, Getting Down to Business: Talk, Gaze, and Body Orientation During Openings of Doctor-Patient Consultation. Cuman Communication Research, Vol. 25, Issue 1. pp. 97-123

Rossano, Frederico, 2012, Gaze in conversation, The Handbook of Conversation Analysis, Wiley-Blackwell

Talwar, Victoria, Lee, Kang, 2008, Social and Cognitive Correlates of Children's Lying Behavior, Child Development, Vol. 79, nr. 4, pp. 866-881

Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=MVs71CBX7J8&feature=em-share_video_user (25.05.2016)

Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=3EVzoolYugA&feature=em-share_video_user (25.05.2016)

Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=kE4s5XX2XYk&feature=em-share_video_user (25.05.2016)

Maria Buck Jensen:

Hvem gestikulerer du for? En undersøgelse af om og hvordan vi gestikulerer når vores modtagere ikke kan se os

Indledning

De fleste har taget sig selv i at nikke, pege eller gestikulere under en telefonsamtale, men hvorfor gestikulerer vi egentlig, når vores modtager ikke kan se os? Netop det vil jeg undersøge nærmere gennem et forsøg med ti personer, der hver især skal fortælle om et billede til én med bind for øjnene.

Min problemformulering går altså ud på at undersøge, om vi bruger gestik, når vores modtager ikke kan se os, og om der i så fald er forskel på den gestik, vi bruger, når vi er synlige, og når vi ikke er.

Jeg vil starte med at gennemgå tidligere forskning inden for området, hvilket vil føre mig videre til et metodeafsnit, hvori jeg redegør for undersøgelsens fremgangsmåde. Herefter vil jeg redegøre for mine valg i forhold til klassifikation af gestik, og jeg vil dernæst analysere og diskutere forsøgets resultater. Det vil afsluttende lægge op til en diskussion af, om gestik har en primær kommunikativ og modtagerrettet funktion, eller om gestikken også har en afsenderrettet funktion i forhold til den kognitive proces, der finder sted i forbindelse med udformningen af en ytring.

Tidligere undersøgelser om gestik og synlighed

Om vi gestikulerer for os selv eller for vores modtager har længe været undersøgt og diskuteret i forskningen, men området tog fart i 1969. I 1969 opstillede Ekman og Friesen nemlig et repertoire over nonverbal kommunikation, hvori de konkluderede, at de gestiske klassificeringer kaldet illustratorer og emblemer havde en primær kommunikativ funktion.[3]

Denne tese er siden blevet testet af mange forskellige forskere med varierende resultater. I 1973 opstillede Cohen og Harrison for eksempel et forsøg med 24 mandlige studerende, der skulle vise vej på deres universitet gennem henholdsvis et interkom-system og ved ansigt-til-ansigt-kommunikation.[4] Resultaterne fra forsøget viste, at forsøgspersonerne brugte langt mere gestik, når de viste vej ansigt-til-ansigt, end når de talte over en interkom. Lignende resultater fandt Alibali, Heath og Myers i 2001, da de testede synlighedens effekt på brugen af gestik ved at lade 16 forsøgspersoner genfortælle en tegnefilm ved først ansigt-til-ansigt-kommunikation og siden kommunikation gennem en skillevæg. De klassificerede gestikken som repræsenterende eller rytmisk, og også de konkluderede, at forsøgspersonerne brugte mere repræsenterende gestik, når de var synlige for deres modtager, end når de ikke var.[5] I forlængelse af det satte Bavelas m.fl. i 2008 et forsøg op, der skulle teste, om det var tilstedeværelse af synlighed eller dialog, som havde størst effekt på den producerede gestik.[6]

[3] Ekman og Friesen, "The Repertoire of Nonverbal Behavoir: Categories, Origins, Usage, and Coding".
[4] Cohen og Harrison, "Intentionality in the use of hand illustrators in face-to-face communication situations."
[5] Alibali, Heath, og Myers, "Effects of Visibility between Speaker and Listener on Gesture Production".
[6] Bavelas m.fl., "Gesturing on the Telephone".

Derfor lod de deres forsøgspersoner beskrive et billede af en kvinde gennem hhv. ansigt-til-ansigt-kommunikation, en telefonsamtale og som monolog til en båndoptager. De konkluderede, at både synlighed og dialog øgede forsøgspersonens producerede gestik. Det kunne dog også konkluderes ud fra de tre forsøg, at gestikken ikke udeblev selvom synligheden eller dialogen blev fjernet, og netop dette diskuterede Rimé allerede i 1982, hvor han talte for, at de nonverbale signaler ikke bare har til funktion at kommunikere, men også at facilitere en sammenhæng i talestrømmen til hjælp for afsenderen selv. [7] Der er altså lavet mange forsøg indenfor netop dette område, og mens forsøgene alle ligner hinanden, så har de tre væsentlige variabler, som er relevante at kigge nærmere på. De tre variabler er hvad forsøgspersonen skal tale igennem, hvad forsøgspersonen skal tale om, og hvordan den udførte gestik skal klassificeres.

Det er også disse tre variabler, som jeg har skullet forholde mig til i forbindelse med opsætningen af denne undersøgelse, og her fandt jeg det mest interessant, hvad forsøgspersonen skulle tale igennem for at blokere synligheden. Tidligere forsøg har som beskrevet brugt skillevægge, båndoptagere, telefoner og interkom-systemer, hvilket har betydet, at de to samtaleparter er blevet fjernet fra hinanden fysisk. Jeg vil derfor undersøge hvad der sker, når forsøgspersonen kan se, at modtageren *ikke* kan se. Jeg vil altså lade modtageren være synlig for forsøgspersonen, så denne stadig har en person at rette sin tale mod, men jeg vil give modtageren bind for øjnene i anden runde. Med dette vil jeg undersøge, om forsøgspersonen agerer anderledes, når denne er bevidst om, at modtageren har fået frataget sit syn og dermed ikke er i stand til at se potentiel gestik.

Emnerne for forsøgspersonernes tale har som nævnt tidligere været retningsangivelser, tegnefilm og billeder, som alle har fordret en vis mængde af gestik. I forlængelse af det har jeg valgt at lade forsøgspersonerne i dette forsøg beskrive to billeder fra en børnebog, hvilket jeg vil vende tilbage til.

Den sidste variabel jeg nævner er metoden hvormed man klassificerer den producerede gestik. Det er et område, som kun beskrives med få linjer i flere af de førnævnte forsøg. Cohen og Harrison beskriver for eksempel klassificeringen således:

"The coders were instructed to count only those hand gestures that were related, in their judgement, to what the subject was saying while making the gestures." [8]

Klassificeringen følger altså afkodernes individuelle dømmekraft, og beskrivelsen er hverken detaljeret eller præcis, hvilket også kendetegner denne variabel i flere af de andre forsøg. Det gør det vanskeligt at sammenligne forsøgsresultaterne med hinanden. Det er derfor vigtigt for mig at skabe et klart og præcist billede af, hvilke valg jeg har foretaget i klassificeringsprocessen, og samtidig eksemplificere gestikulationer fra hver klasse. Hertil kommer det, at de tidligere forsøg kun benytter sig af få eller ingen afbildning af gestikulationen. Jeg vil argumentere for, at undersøgelser omhandlende gestik har gavn af

[7] Rimé, "The elimination of visible behaviour from social interactions: effects on verbal, nonverbal and interpersonal variables."
[8] Cohen og Harrison, "Intentionality in the use of hand illustrators in face-to-face communication situations.", 278.

enten tegninger eller fotografier, da jeg mener det er mere klart for en læser at se et billede af en gestisk bevægelse end det er at få beskrevet samme gestiske bevægelse med ord.

Metode

For at undersøge synlighedens effekt på den producerede gestik har jeg som beskrevet opsat en undersøgelse bestående af ti forsøg med to runder hver. Undersøgelsen blev udført med ti forsøgspersoner, der bestod af fem kvinder og fem mænd i alderen 19 til 62 år.
Hvert forsøg inkluderede en forsøgsperson og en modtager. Modtageren kendte forsøgets forløb og formål, og han stillede ikke spørgsmål, men udførte minimalresponser som nikken og bekræftende lyde. Forsøgspersonen kendte derimod ikke til forsøgets formål, men blev instrueret i forsøgets forløb. Forsøget forløb i to runder, som jeg har illustreret i figur 1. Hver runde startede med, at forsøgspersonen gik ind i et tilstødende lokale, og kiggede på et billede i cirka et minut. Herefter bad jeg forsøgspersonen komme tilbage, sætte sig ned og fortælle modtageren om billedet. Jeg foreslog, at fortællingen om billedet varede cirka et minut. Forskellene på de to runder var, at forsøgspersonen beskrev to forskellige billeder, og at modtageren i anden runde havde fået bind for øjnene.

Figur 1

Forsøgets to runder	Det beskrevne billede	Forsøgsperson	Modtager
Første runde			
Anden runde (Modtager har bind for øjnene)		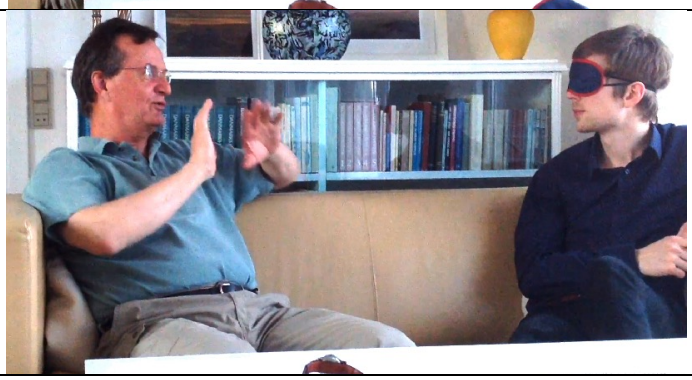	

Alle forsøgspersonerne talte cirka lige længe i deres første og anden runde, men der var forskel på hvor længe de talte hver især. Den forsøgsperson der talte i kortest tid brugte 40 sekunder, mens den der talte længst tid brugte 3 minutter og 31 sekunder.
Jeg forsøgte at skabe kendte omgivelser for forsøgspersonen, hvorfor alle forsøgspersonerne kendte modtageren privat. Derudover valgte jeg at placere modtageren og forsøgspersonen ved siden af hinanden i en sofa af to årsager. For det første bidragede det til de vanlige omgivelser, og for det andet undgik jeg, at taleren kunne skjule sin gestik under en bordplade.

Jeg lagde tillige billedet i et tilstødende lokale, så forsøgspersonen ikke sad med det i hånden og dermed afholdt den ene eller begge hænder fra at kunne gestikulere frit.
Billederne, som forsøgspersonerne skulle beskrive, kan ses i figur 1, eller i større format i bilag 1 og 2. De forestillede hhv. en gruppe feer og en gruppe dværge, og i tilfælde af, at det ene billede fordrede mere gestik end det andet, fik halvdelen af forsøgspersonerne billedet med dværge i første runde, mens den anden halvdel fik billedet med feer i første runde. Begge billeder stammer fra børnebogen *Historier fra fabelskoven om dværge, kæmper og feer* af Tony Wolf. Jeg valgte netop disse billeder ud fra en hypotese om, at detaljerigdommen kunne fordre en stor mængde gestik ved beskrivelse, da der både var mulighed for at bruge verber til at beskrive bevægelser, substantiver til at beskrive figurerne og adjektiver til at beskrive f.eks. størrelsesforholdene. Herudover antog jeg, ligesom Alibali, Heath og Myers.[9], at et tegnet billede kan fordre mere gestik end et fotografi, fordi dele af et sådan billede kan være så fantasifuldt og abstrakt, at der ikke findes præcise ord for det.

Efter forsøget spurgte jeg forsøgspersonerne om, hvad de troede forsøget gik ud på, og om de havde tænkt over, at de blev filmet undervejs. To af forsøgspersonerne gættede på, at forsøget måtte handle om deres gestik, og de sagde begge, at de havde været opmærksomme på deres brug af hænder i anden runde, fordi de ikke var synlige for modtageren. Én gættede på, at det handlede om, at talen blev mere usammenhængende, når man ikke kunne få øjenkontakt, én gættede på, at det var en huskekonkurrence og én var i tvivl om, hvorvidt det var ham selv eller modtageren der var forsøgets reelle testperson. Der var altså kun to ud af de ti forsøgspersoner, der havde anet at forsøget handlede om deres brug af gestik, men selvom de begge sagde, at de var bevidste om at holde deres hænder i ro i anden runde, så vil det vise sig, at det ikke helt lykkedes dem. De sagde alle ti, at de ikke havde tænkt over kameraet, men flere af dem sagde, at de selvfølgelig havde været opmærksomme på, at jeg også var til stede i rummet. Alle forsøgsrunderne blev nemlig filmet på en håndholdt iPad, hvilket betød, at hverken jeg eller kameraet var skjult. Dette kan have haft indflydelse på udfaldet af forsøget, hvilket jeg vil vende tilbage til.

Efter forsøgets udførsel brugte jeg transskriberingsprogrammet Childes Clan til at klassificere gestikken. Klassifikationen skrev jeg ind i et Excel-ark, hvori jeg udregnede, under hvor stor en procentdel af forsøgspersonernes talte tid, de gestikulerede.

Alle videooptagelserne er vedlagt som bilag, og de er navngivet med to bogstaver af hensyn til forsøgspersonernes anonymitet. Efter de to bogstaver hedder de enten 1 eller 2, hvilket henviser til om videoen er fra forsøgets første eller anden runde. Hedder videoen "2", så er det altså den runde, hvor modtageren har bind for øjnene.

[9] Alibali, Heath, og Myers, "Effects of Visibility between Speaker and Listener on Gesture Production".

Klassificering af gestikken i den indsamlede data

Med målet om at undersøge forskelle og ligheder mellem forsøgets to runder har jeg valgt at inddele forsøgspersonernes brug af hænder som en af tre ting. Disse tre inddelinger har jeg valgt at kalde *hænder i hvileposition*, *repræsenterende gestik* og *rytmisk gestik*, hvilket følger Alibali, Heath og Myers inddeling.[10] Jeg har valgt tre klassificeringer, da jeg gerne vil undersøge om der er forskel på gestikken i første og anden runde, og altså ikke bare mængden af den udførte gestik i de to runder. Man kunne også have valgt endnu flere inddelinger og f.eks. følge de definitioner, som McNeill opstiller for henholdsvis ikoniske, metaforiske, deiktiske og rytmiske gestikulationer, men som McNeill også selv understreger, så er det svært at putte gestik i kasser, da gestiske bevægelser for eksempel både kan være deiktiske, metaforiske og rytmiske på en gang.[11]

For at mindske risikoen for usikkerheder har jeg altså valgt to klassificeringer af gestik, og det viste sig ved gennemgangen af forsøgsoptagelserne at være meget klart, hvordan sekvenserne skulle inddeles. Jeg observerede nemlig, at den rytmiske gestik ofte blev foretaget tæt på hændernes hvileposition, mens den repræsenterende gestik ofte hang sammen med, at forsøgspersonen rettede sig op og løftede hænderne for at producere den. Mange af bevægelserne ville dog stadig kunne diskuteres i forhold til klassificering, og for at klargøre mine valg, vil jeg derfor gennemgå tre eksempler på det mest typiske inden for hver klassificering.

Hænder i hvileposition

Det viste sig, at alle forsøgspersonerne havde en klar hvileposition for deres hænder, som de vendte tilbage til, når de ikke producerede gestik. Hvilepositionerne kunne inddeles i tre kategorier. Seks af forsøgspersonerne flettede primært fingrene eller hvilede deres hænder i skødet, som det ses på figur 2. Tre af dem hvilede primært den ene eller begge arme på sofaens arm- eller ryglæn, som det ses på figur 3, og én forsøgsperson udførte det som Paul Ekman kalder en *manipulator*.[12] Hun pillede ved sit tørklæde under begge forsøgets runder, som det ses på figur 4. De andre forsøgspersoner udførte dog også *manipulators* med jævne mellemrum ved for eksempel at klø sig på armen eller at køre fingrene gennem håret, og disse bevægelser valgte jeg at klassificere som *hænder i hvileposition*, med mindre bevægelsen havde direkte relation til det sagte.

Figur 2 – Flettede fingre

Figur 3 – Hænder på lår og armlæn

Figur 4 – Pillen ved objekt

[10] Ibid.
[11] McNeill, "Gesture: A psycholinguistic approach".
[12] Ekman, "Emotional and conversational nonverbal signals".

Repræsenterende gestik

Alibali, Heath og Myers beskriver den repræsenterende gestik, som den der direkte skildrer semantisk information. Hvis man skulle knytte klassificeringen op på McNeil's[13] skelnen, så kunne man altså argumentere for, at denne gruppe både inddrager den ikoniske og den deiktiske gestik, mens den metaforiske gestik har rødder både her og i den rytmiske. I forsøgsoptagelserne har det dog vist sig, at den repræsenterende gestik ofte lægger sig til substantiver, talord og adjektiver, som jeg har eksemplificeret i figur 5, 6, og 7.

Figur 5 Substantiv – Reagensglas (ID2 23–32 sek.)

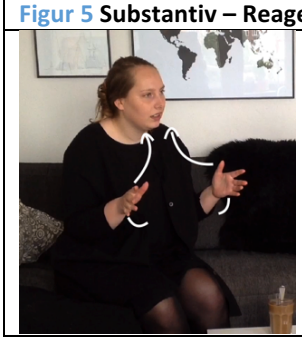

”og så var øh det som om de arbejdede rundt om sådan en (.) det ligner lidt sådan et reagensglas eller sådan et eller andet fra da man havde kemi eller fysik”

Figur 6 Talord – Tre dyr (RA1 63-70 sek.)

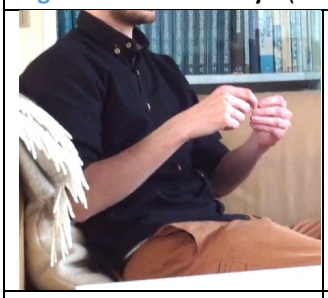
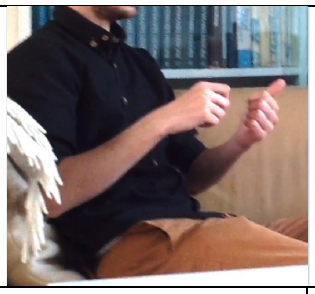
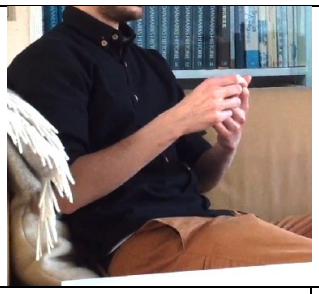
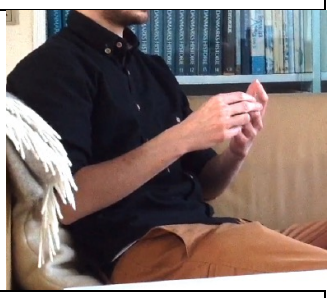

”der er tre dyr”	”der er sådan en larve af en eller anden art”	”der er en (.) mariehøne”	“og så kan jeg ikke huske hvad det sidste er”

Figur 7 Adjektiv – et *stort* kontrolbord (VE1 63–68 sek.)

”og så er der <u>et stort</u> kontrolbord hvor der sidder en to-tre nisser ved”

[13] McNeill, “Gesture: A psycholinguistic approach”.

Rytmisk gestik

Den rytmiske gestik definerer Alibali et. al. som den gestik, der *ikke* skildrer semantisk indhold, og McNeill skriver, at den følger talens prosodi, og kalder den talens gule overstregningstusch.[14] Eksemplerne i figur 8 og 9 knytter sig til det, da de lægger sig til talens opbygning og kronologi i det håndbevægelserne i den første sekvens er rytmiske bevægelser med åbne håndflader og spredte fingre, der ikke direkte skildrer det semantiske indhold, men som følger talens rytme og forløb. Den anden sekvens, i figur 9, illustrerer hvordan gestikken bruges til at lægge emfatisk tryk på vigtige pointer og opsummeringer.

Figur 8 Rytmisk gestik (PE1 56-61 sek.)

"Der er	dagslys (.)	der er grønt	og det virker som om det er sommer"

Figur 9 Emfatisk tryk på vigtig pointe (VE2 65-67 sek.)

"men det er de tre der flyver af de seks"

Det tredje eksempel, som ses i figur 10, illustrerer en bevægelse, som Kendon omtaler som en konventionel pragmatisk gestik tilhørende specifikke kulturfællesskaber.[15] Der er her tale om gestikken der ses i forbindelse med tvivl, og som udføres ved at håndfladerne vendes opad og væk fra kroppen i vertikal position. Gestikken knytter sig altså i det vestlige samfund næsten altid til samme semantiske indhold, og man kan derfor diskutere om den burde klassificeres som repræsenterende eller rytmisk. Jeg vil dog argumentere for, at forholdet mellem tvivlen og bevægelsen er arbitrær og metaforisk, hvorfor jeg har valgt at tælle den med som rytmisk.

Figur 10 Tvivl (FR2 47-54 sek.)

"og så har vi to nisser som bare står og jeg ved ikke fjoller rundt leger jeg ved ikke hvad de laver"

[14] Ibid., 4.
[15] Kendon, *Gesture*, 282.

Analyse og diskussion af forsøgsresultaterne

Efter at have gennemgået klassificeringen af den producerede gestik, vil jeg nu gennemgå forsøgets resultater, som først og fremmest viser, at mængden og typen af gestik der produceres under tale varierer meget fra person til person.

16% mere gestik, når man er synlig

Ser man på mængden af den producerede gestik i henholdsvis første og anden runde, så viser resultaterne, at forsøgspersonerne i første runde i gennemsnit producerer gestik i 49% af den talte tid, mens de i anden runde kun udfører gestik i 33% af den talte tid.

Runde	Gestik	Ingen gestik
1 - modtager kan se	49%	51%
2 - modtager kan *ikke* se	33%	67%
Hovedtotal	**40%**	**60%**

Det er interessant af flere grunde, for hvis gestikken var udelukkede kommunikativ og modtagerrettet, så burde den producerede gestik være lig nul i anden runde, og hvis gestikken udelukkende var afsenderrettet, så burde procentdelen af den producerede gestik være lige stor i første og anden runde. Disse resultater peger altså i retning af, at gestik både har modtagerrettede og afsenderrettede funktioner.

Ser man derimod på typen af den producerede gestik i henholdsvis første og anden runde, så viser det sig, at der i gennemsnit produceres rytmisk gestik i 5% af den talte tid i begge runder, altså både når forsøgspersonen er synlig for sin modtager, og når denne ikke er. Det kan tyde på, at denne type gestik har en primært afsenderrettet funktion. Procentdelen er dog lille, og som nævnt kan det være vanskeligt at klassificere gestik, hvorfor det er svært at konkludere noget definitivt ud fra denne data.

Runde	Repræsenterende gestik	Rytmisk gestik	Hænder i hvileposition
1 - modtager kan se	44%	5%	51%
2 - modtager kan *ikke* se	28%	5%	67%
Hovedtotal	**35%**	**5%**	**60%**

Som tidligere nævnt spurgte jeg efter forsøget, om forsøgspersonerne havde tænkt over deres egen brug af gestik under samtalen. To af forsøgspersonerne svarede her, at de havde været bevidste om deres brug af gestik i anden runde, fordi deres hænder ikke var synlige for modtageren. Resultaterne viser dog, at den ene af disse forsøgspersoner producerede gestik i 17% af den talte tid, mens den anden forsøgsperson producerede gestik i 3% af den talte tid. Det tyder altså på, at en vis del af gestikken produceres ubevidst, hvad end det skyldes vane, som Cohen og Harrison[16] foreslår, eller som støtte til taleprocessen og hukommelsen, som Iversen og Goldin-Meadow skriver om.[17]

7 ud af 10 bruger væsentligt mere gestik når de er synlige

Jeg har gennemgået resultaterne ud fra den gennemsnitligt producerede mængde gestik, men hvis man ser på tallene for de enkelte forsøgspersoner, så vil man opdage, at der er stor

[16] Cohen og Harrison, "Intentionality in the use of hand illustrators in face-to-face communication situations."
[17] Goldin-Meadow, "The role of gesture in communication and thinking".

varians i den individuelt producerede gestik. 7 ud af de 10 forsøgspersoner producerer væsentligt mindre gestik i anden runde, og det kan ses på følgende tabel:

1. runde	AN	FR	HB	HE	ID	MB	ME	PE	RA	VE
Rep. gestik	1,5%	21,2%	54,6%	4,9%	36,1%	69,2%	55,0%	16,1%	77,1%	47,0%
Ryt. gestik	0,0%	9,0%	0,0%	8,7%	20,6%	5,3%	0,0%	19,8%	0,0%	2,2%
Hvileposition	98,5%	69,9%	45,4%	86,3%	43,3%	25,6%	45,0%	64,1%	22,9%	50,8%
2. runde	**AN**	**FR**	**HB**	**HE**	**ID**	**MB**	**ME**	**PE**	**RA**	**VE**
Rep. gestik	8,5%	14,8%	28,9%	2,1%	65,3%	0,0%	4,1%	0,0%	58,9%	17,1%
Ryt. gestik	0,0%	17,0%	0,0%	0,0%	12,1%	3,0%	12,8%	12,8%	0,0%	5,8%
Hvileposition	91,5%	68,1%	71,1%	97,9%	22,7%	97,0%	83,1%	87,2%	41,1%	77,1%

Tre af forsøgspersonerne producerer dog hhv. 2%, 7% og 29% *mere* gestik i anden runde. Ved de første to forsøgspersoner, der producerede hhv. 2% og 7% mere er der ikke tilstrækkelig stor forskel til at man kan tale om en signifikant ændring, men 29% kan konkluderes som en væsentlig forøgelse. Denne forsøgsperson forklarede efter forsøget, at hun følte, at hun havde brugt mere gestik i anden runde. Hun mente, at det havde været sværere at fortælle om billedet i anden runde, fordi hun ikke havde kunnet få bekræftelse i sin modtagers blikfang, og hun havde derfor fundet sikkerhed og bekræftelse i sin taleproces ved at tegne billedet for sig med sin gestik.

At disse tre forsøgspersoner producerede mere gestik i anden runde kan dog også skyldes at de alle tre beskrev billedet med dværge på. Ser man på den producerede gestik ved hvert billede vil man nemlig opdage, at der sammenlagt blev produceret 14% mere gestik ved billedet med dværge end ved billedet med feer. Der er altså en usikkerhed ved, at det ene billede kan have fordret mere gestik end det andet, for eksempel fordi det blev opfattet som mere komplekst eller detaljeret, for ser man nærmere på, hvornår der produceres gestik i anden runde, så er det netop ved de komplekse passager.

Billede	Repræsenterende gestik	Rytmisk gestik	Hænder i hvileposition
Dværge	42%	6%	52%
Feer	29%	5%	66%
Hovedtotal	**35%**	**5%**	**60%**

Gestik ved komplekse, abstrakte og vigtige passager

Som resultaterne viser, blev der gennemsnitligt produceret gestik i 33% af den talte tid i anden runde, og jeg vil nu se nærmere på, hvad der karakteriserer denne gestik. Inden da vil jeg dog nævne endnu en usikkerhed, der lægger sig heropad. Det drejer sig om forsøgets modtagerbegreb. Selvom forsøgspersonen blev bedt om at fortælle om billedet til en specifik modtager, så må man ikke glemme, at jeg selv var til stede i rummet, og at forsøget blev optaget på et synligt kamera, hvorfor *jeg* må opfattes som en implicit modtager. Min tilstedeværelse og optagelsen kan altså have haft indflydelse på den producerede gestik i anden runde. Det ændrer dog ikke på, at den producerede gestik i anden runde primært ses i forbindelse med komplekse passager og vigtige pointer.

Flere sekvenser i forsøgsoptagelserne viser, at forsøgspersonerne inddrager gestik når noget er vanskeligt at forklare, hvilket sekvensen i figur 11 er et godt eksempel på. Forsøgspersonen henvender sig her direkte til modtageren ved at spørge *"Forstod du det?"*, og indikerer hermed, at det omtalte kan være vanskeligt at forstå, og dermed også at forklare. Modtageren besvarer spørgsmålet ved at nikke, men forsøgspersonen gentager alligevel sin beskrivelse. Denne gang supplerer forsøgspersonen dog med flere detaljer og eksplicit repræsenterende gestik, selvom det stadig ikke er synligt for modtageren.

Figur 11 (VE2 97-113 sek.)	
	"så er der en der kører på noget der ligner en traktor men hvor hjulene det er kæmpemæssige solsikker" [modtager nikker]
	"forstod du det (.) [modtager nikker] altså hjulet"
	"det er hovedet på en solsikke"
	"der er så to små foran"
	"og to store oppe på siden" [modtager nikker]

Eksemplet her kan altså pege i retning af, at man bruger mere gestik, jo mere komplekst budskabet er, og netop denne hypotese testede Cohen og Harrison.[18] Som tidligere nævnt lod

[18] Cohen og Harrison, "Intentionality in the use of hand illustrators in face-to-face communication situations."

de deres forsøgspersoner forklare, hvordan en modtager kom fra et sted til et andet på et universitet, og forsøgspersonen skulle både forklare, hvad Cohen og Harrison betegner som *easy* og *difficult* opgaver. Cohen og Harrison fandt dog ingen forskel i mængden af produceret gestik ved de henholdsvis lette og svære opgaver, men de foreslår selv, at det kan skyldes, at graden af kompleksitet ikke var varieret nok. Det kunne altså være interessant til videre undersøgelse at se på forholdet mellem produceret gestik og kompleksiteten af det omtalte. Det der karakteriserede de komplekse passager i dette forsøg var, at det der skulle beskrives var abstrakt. Det gjaldt for eksempel traktoren med hjul af solsikker, som vi så beskrevet i figur 11, men det gjaldt også de rør, der kom ud af kolben på billedet med dværgene. Tre ud af de fem forsøgspersoner, som fik billedet med dværge i anden runde illustrerede nemlig disse rør med deres hænder, selvom bevægelsen ikke var synlig for deres modtager, som det ses i figur 12.

Figur 12 - Gestik ved slanger i anden runde (hvor modtager *ikke* kan se)

(ME2 26-31 sek.) ”og vandpiben den har flere mundstykker”	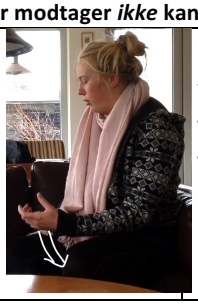 (AN2 44–52 sek.) ”den har i hvert fald sådan nogen vandpibeting (.) den har sådan nogen sugere”	(PA2 39-45 sek.) ”og så var der sådan nogen slanger ud fra glasset”

På samme måde producerede alle fem forsøgspersoner, der fik billedet med dværge i første runde også gestik ved beskrivelsen af kolbens slanger, som det ses i figur 13. Det varierede, om forsøgspersonen brugte en eller to hænder og om forsøgspersonen førte bevægelsen opad eller nedad, men de havde alle otte knyttede hænder på et tidspunkt undervejs i bevægelsen. At det er et abstrakt område understøttes af, at forsøgspersonerne tolkede kolbens funktion på helt forskellige måder. Den blev både beskrevet som et reagensglas, som en vandpibe og som en kolbe til produktion af alkohol. Slangerne der kom ud af den blev derfor også beskrevet med forskellige ord som *mundstykker*, *vandpibeting*, *sugere*, *slanger*, *udgange* og *rygeaggregater*, og selvom det ikke var entydigt hvad det var, så brugte de samme gestik.

Figur 13 – Gestik ved slanger i første runde (hvor modtager kan se)

(PE1 28-30 sek.) ”der er fire udgange på den her vandpibe”	(HB1 33-35 sek.) ”der er en hel masse slanger der går ned”	(MB1 27–37 sek.) ”og så går der sådan nogen slanger ud ”	(RA1 26-30 sek.) ”med sådan tre forskellige rygeaggregater”	(VE1 55-58 sek.) ”der er en fire-fem steder hvor der er slanger”

Forsøgspersonerne producerede altså primært repræsenterende gestik i anden runde, når det omtalte var komplekst, abstrakt eller ukendt. På samme måde producerede forsøgspersonerne primært rytmisk gestik i anden runde i forbindelse med opsummeringer, og ved udtalen af semantisk vigtige leksikalske komponenter. Som tidligere beskrevet har forsøgspersonerne hænderne i hvileposition i gennemsnitligt 67% af den talte tid, og den rytmiske gestik finder sted tæt ved netop denne position. Den rytmiske gestik i anden runde produceres nemlig primært ved, at forsøgspersonen løfter hånden eller bare en enkelt finger i forbindelse med emfatiske tryk. Et eksempel på det ses ved figur 9 i afsnittet om rytmisk gestik.

Gestik som en hjælpende hånd til hukommelsen

Forsøgspersonerne gestikulerer altså også i anden runde, selvom de ikke er synlige for modtageren, og flere teoretikere taler om, at det kan hjælpe hukommelsen på vej, når taleren for eksempel mangler ord.[19] Det bliver interessant, hvis man kigger på forsøgsoptagelserne med Schegloffs begrebsapparat.[20] Der er nemlig mange eksempler i optagelserne på, at gestikken afslører talerens *projection space*, altså at taleren har planlagt sin ytring før det mundtliggøres med lyd. Det ses f.eks. ved, at meget af den repræsenterende gestik produceres før forsøgspersonen faktisk udtaler det ord, som gestikken repræsenterer. Gestikken kan altså afsløre, at taleren har planlagt det sagte, før det udtales mundtligt, hvilket sekvensen i figur 14 er et eksempel på. Eksemplet illustrerer samtidig det som Schegloff omtaler som *pre-indication of repair*[21], hvor forsøgspersonen giver udtryk for at mangle et ord, før problemet egentlig opstår. I denne sekvens begynder forsøgspersonen at indikere, at hun mangler et ord, allerede ti sekunder før hun når dertil, og 6 sekunder før hun finder ordet former hun dets tilhørende gestikulation. Forsøgspersonen gestikulerer altså det manglende ord, selvom modtageren ikke kan se gestikken og derfor heller ikke har mulighed for at hjælpe hende med at finde det rette ord ud fra gestikken. Samtidig med, at forsøgspersonen producerer repræsenterende gestik, der svarer til det semantiske indhold i ordet hun leder efter, så bevæger hun hænderne rytmisk i samme tempo som sin tales prosodi. Efter hun har produceret gestikken, som ses i figur 14, hvor hun former en kugle ved at sprede fingrene og sætte fingerspidserne mod hinanden, så banker hun forsigtigt fingerspidserne mod hinanden, i en rytme der følger prosodien i hendes "øhhh".

Figur 14 pre-indication of repair (HB2 50-62 sek.)

"Og hvor hjulene (.) det er sådan nogen lidt uhyggelige det ligner egentlig sådan nogle øhhh det (.) det ligner egentlig sådan nogle øhhh søpindsvin af en slags med sådan nogen pigge på"

Der er altså tre ting der indikerer, at gestikken også har til funktion at hjælpe hukommelsen på vej. Den første er, at forsøgspersonerne producerer gestik, før de udtaler det tilhørende ord. Den anden er, at de producerer gestik, når de mangler ord, og den tredje er, at deres gestik følger talens prosodi, når de udtrykker tvivl.

[19] Goldin-Meadow, "The role of gesture in communication and thinking"; Bavelas m.fl., "Gesturing on the Telephone".
[20] Schegloff, "On some gestures' relation to talk".
[21] Ibid., 268.

Perspektivering til blindes gestik

Modtageren i dette forsøg havde bind for øjnene, men det er oplagt at perspektivere forsøget til hvordan personer, der er født blinde bruger gestik, og hvordan personer der kan se, bruger gestik ved samtale med blinde. Netop dette har Iversen og Goldin-Meadow undersøgt, og de kunne konkludere, at personer der var født blinde gestikulerede præcis lige så meget som personer, der ikke var. Samtidig undersøgte de, hvor meget personer gestikulerede, når de var i samtale med en blind, og igen kunne de konkludere, at resultatet var det samme som når personer talte med en der ikke var blind. Det taler altså for, at gestik er intuitivt, at det ikke er tillært, og at det har andre funktioner end den kommunikative.[22]

Forslag til videre forskning

Forsøget har altså haft til formål at undersøge, om vi bruger gestik for vores egen skyld, eller for vores modtagers, men undersøgelsen har også åbnet op for mange andre dele af gestikken, der kunne være interessante fremtidige forskningsområder. Som tidligere nævnt kunne det være interessant at undersøge *hvornår* man producerer gestik. Her mener jeg især i forhold til kompleksiteten af det man skal forklare, men også i forhold til hvilken type gestik, der knytter sig til hvilke ordklasser. Herudover kunne det være interessant at udføre samme forsøg igen, men med en blind som modtager i forhold til at se, om resultaterne ville variere.

Opsummering og konklusion

Jeg har nu undersøgt om, og hvordan man producerer gestik, når man ikke er synlig for sin modtager, og jeg håber samtidig at have skabt opmærksomhed på vigtigheden af at eksemplificere klassificering af gestik, så resultater fra lignende forsøg i højere grad kan sammenlignes med hinanden.

Undersøgelsen viste først og fremmest, at mængden af den producerede gestik i den talte tid var meget individuel og varierede fra person til person. Derudover underbyggede forsøget resultaterne fra tidligere opdagelser, da forsøgspersonerne i gennemsnit producerede 16% mere gestik, når de var synlige for deres modtager. Det betød dog ikke, at gestikken udeblev, når de ikke var synlige. Forsøgspersonerne producerede nemlig stadig repræsenterende gestik i forbindelse med komplekse og abstrakte passager og de producerede rytmisk gestik i forbindelse med vigtige passager.

Resultaterne peger altså i retning af, at gestik ikke bare har en kommunikativ funktion i forhold til modtageren, men at den også har som funktion at assistere hukommelsen og den kognitive proces der finder sted, når man formulerer og udfører en ytring. Det tyder altså på, at vi både producerer gestik for vores modtager *og* for os selv.

[22] Goldin-Meadow, "The role of gesture in communication and thinking".

Litteraturliste

Forsøgsartefakt

Wolf, Tony. *Historier fra fabelskoven om dværge, kæmper og feer*. Serges Medien, 1999: 7 og 43

Teori

Alibali, Martha W., Dana C. Heath, og Heather J. Myers. "Effects of Visibility between Speaker and Listener on Gesture Production: Some Gestures Are Meant to Be Seen". *Journal of Memory and Language* 44, nr. 2 (februar 2001): 169–88.

Bavelas, Janet, Jennifer Gerwing, Chantelle Sutton, og Danielle Prevost. "Gesturing on the Telephone: Independent Effects of Dialogue and Visibility". *Journal of Memory and Language* 58, nr. 2 (februar 2008): 495–520.

Cohen, Akiba A., og Randall P. Harrison. "Intentionality in the use of hand illustrators in face-to-face communication situations." *Journal of Personality and Social Psychology* 28, nr. 2 (1973): 276.

Ekman, Paul. "Emotional and conversational nonverbal signals". I *Gesture, Speech, and Sign*, redigeret af Lynn Messing og Ruth Campbell. Oxford University Press, 1999.

Ekman, Paul, og Wallace Friesen. "The Repertoire of Nonverbal Behavoir: Categories, Origins, Usage, and Coding". *Semiotica*, nr. 1 (1969): 49–98.

Goldin-Meadow, Susan. "The role of gesture in communication and thinking". *Trends in cognitive sciences* 3, nr. 11 (1999): 419–429.

Kendon, Adam. *Gesture: visible action as utterance*. Cambridge ; New York: Cambridge University Press, 2004.

McNeill, David. "Gesture: A psycholinguistic approach". *For Psycholinguistics Section, The Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2006.

Rimé, Bernard. "The elimination of visible behaviour from social interactions: effects on verbal, nonverbal and interpersonal variables." *European Journal of Social Psychology* 12, nr. 2 (juni 1982): 113–29.

Schegloff, Emanuel A. "On some gestures' relation to talk". I *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*, redigeret af J. Maxwell Atkinson, 266–95. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.

Bilag

Bilag 1: Billede med feer

Wolf, Tony.

Historier fra fabelskoven om dværge, kæmper og feer. Serges Medien, 1999: 7

Bilag 2: Billede med dværge

Wolf, Tony. *Historier fra fabelskoven om dværge, kæmper og feer*. Serges Medien, 1999: 43

Frida Dorthea Pihl Højer:
smilet i en samtale om døden

Indledning

Problemfelt

Mennesket forholder sig til hinanden i en konstant udveksling af verbale og nonverbale tegn. En af de grundlæggende forskelle på tale- og kropssprog er, at tale er organiseret i en syntaktisk struktur, hvorimod kropssprog ikke har samme etablerede og organiserede udtryk. På trods af dette peger samtlige studier på, at kropssproget og det verbale udtryk er nøje koordineret og en del af samme proces. Kommunikation kan derfor ikke reduceres til en verbal udveksling, men har en multimodal dimension, hvor kropssprog bør ses i sammenhæng med den sproglige kommunikation. Det kropslige udtryk er således fundamentalt at iagttage, hvis vi skal studere, hvordan den fælles forståelse etableres (Kendon, 2004).

Det er blandt andet gennem det mimiske udtryk, at vi har mulighed for at fortolke og afkode en samtalepartners følelser og intentioner. Studier viser i forlængelse heraf, at mimik har stor betydning, når man skal sympatisere med en samtalepartner. Det bliver simpelthen lettere at sætte sig ind i den andens mentale tilstand, hvis ansigtet er mimisk bevægeligt (LaFrance, 2013: 77-78). Vores samtaleemner har betydning for det mimiske udtryk, der inddrages i en given interaktion – uanset om de mimiske udtryk er intenderede eller ej.

Når man taler om døden, forholder man sig til døden som eksistentielt grundvilkår. Mennesket er udstyret med bevidstheden om dødens uundgåelighed og har mulighed for at forestille sig døden, men døden forbliver en imaginær størrelse. Døden er derfor karakteriseret ved at være et ambivalent aspekt af livet. Det er interessant at undersøge, hvordan det mimiske udtryk kommer til udtryk i en samtale om døden, da døden ligger uden for menneskets perceptioner (Bauman, 1992: 2).

Ideen til denne opgave opstod i forlængelse af disse refleksioner og med en interesse for de mimiske udtryk, der udspiller sig, når man snakker om døden. Min opgave vil særligt fokusere på, hvordan smilet inddrages i en samtale om døden.
Jeg har valgt at analysere to sekvenser fra programmet 'Indefra med Anders Agger'.

De valgte passager er fra sæson tre, hvor Pia Hoegh-Nissen bliver interviewet af journalist Anders Agger. Anders Agger interviewer hende blandt andet med henblik på at undersøge, hvordan Pia forholder sig til døden.

Opgaven søger først at anlægge en detaljeret og teknisk beskrivelse af de valgte passager (se Bilag 1 og 2). Jeg har valgt at lade mig inspirere af konversationsanalysen, hvorfor jeg først har transskriberet det verbale udtryk og dernæst det nonverbale udtryk. Transskriptionen af det nonverbale udtryk vil fokusere på mimik og blikfang, da disse er udgangspunktet for min analyse. Jeg har valgt at lade mig inspirere af konversationsanalysen, da jeg mener, at denne

kan være med til at pege på, hvordan det kropslige er koordineret og situeret i forhold til det sproglige. Læseren vil blive præsenteret for en transskriptionsvejledning forinden selve transskriptionen. Jeg vil kombinere transskriptionen af de nonverbale tegn med prosaiske beskrivelser.

Problemformulering

Hvordan inddrages smilet som mimisk udtryk i en samtale om døden?

Opbygning

Opgaven indledes med et teoriafsnit, hvor jeg redegør for analysens teoretiske afsæt og de centrale begreber, jeg bruger i min analyse. Afsnittet vil starte med en kort redegørelse af Baumans teorier om døden (1992). Dernæst vil jeg blandt andet inddrage Kaukomaa, Ruusuvuori og Peräkyläs empiriske studier og teorier om mimik (2009), (2013), (2015) samt Marianne LaFrances teorier om smilet (2013).

Opgavens analyseafsnit er placeret i forlængelse heraf og består af to overordnede delafsnit, der er knyttet til de to sekvenser, jeg har valgt at analysere. Jeg har valgt to sekvenser, der demonstrerer forskellige teoretiske pointer. Umiddelbart før analyserne vil jeg fremhæve, hvorfor jeg har valgt sekvenserne, og hvordan de adskiller sig fra hinanden.

Teoretisk afsæt og centrale begreber

Jeg vil i det følgende teoriafsnit introducere læseren for Baumans teori om døden. Jeg gør dette, da jeg mener, at en forståelse for samtaleemnet er essentiel for analysen af den mimik, der udspiller sig i mine data. Det skal påpeges, at de teoretiske pointer ikke er udtømmende, men blot skal tjene som et indblik i døden som samtaleemne. Dette indblik vil efterfølgende blive inddraget i opgavens analyseafsnit.

Når jeg har introduceret læseren for Baumans teori, vil jeg præsentere læseren for teorier om mimik. Min tilgang til mimik er interaktionelt funderet, da jeg mener, at mimik har en væsentlig kommunikativ og relationel betydning i en interaktion (Kaukomaa mfl., 2015: 320). Min opgave søger ikke at lave en distinktion mellem teorier inden for mimik, men da jeg vil undersøge, hvordan mimik udspiller sig i det sociale møde, vil mit fokus være den interpersonelle dimension.

Afslutningsvis vil jeg sammenkoble den teoretiske indføring i døden som samtaleemne med Marianne LaFrances (2013) karakteristik af smilet som ansigtsudtryk, da smilet optræder gentagne gange i mine data.

Døden som samtaleemne

Mennesket sanser og erfarer med afsæt i de omkringværende omgivelser – det er disse erfaringer, vi har mulighed for at sprogliggøre og udveksle.
Bauman (1992) undersøger døden som grundvilkår i et sociologisk perspektiv. Bauman peger på, at mennesket har et kompliceret forhold til døden, fordi døden er en imaginær størrelse,

der ikke kan perciperes. Døden er netop karakteriseret ved at være afslutningen på menneskets perceptioner. Da døden ikke er en tilstand, der kan sanses, er det umuligt at udveksle personlige erfaringer, der går på døden som tilstand. Døden bliver derfor et komplekst samtaleemne, der ligger uden for det, der kan kommunikeres (Bauman, 1992: 2). Menneskets forståelse af døden er således reduceret til en erkendelse af, at døden er et grundvilkår, der er en uundgåelig del af livet. Da døden er karakteriseret ved en total udslettelse af alle perceptioner, vil døden altid være ubærlig og traumatisk for mennesket (Bauman, 1992: 13). Bauman peger på, at mennesket forholder sig til døden, som det forholder sig til elementer, der har en fornærmende fremtrædelsesmåde – mennesket distancerer sig fra døden for at undgå den fulde affekt. Dette behov for distance kan ses som en måde, hvorpå mennesket kan tænke døden væk fra dens absurditet (Bauman, 1992: 12-15).

Overordnede anskuelser inden for mimik

Siden Darwin (1872) har forskning interesseret sig for mimik herunder særligt relationen mellem mimik og emotioner. Darwin pointerede, at ansigtsudtryk var universelle og en afspejling af menneskets følelser. Margaret Mead mente ikke, at det var muligt at anlægge et sådant perspektiv, da menneskets erfaringer ikke er karakteriseret ved en universalitet. Hun repræsenterede derfor en tilgang, der foreslog at anskue mimik som kulturelt og situationelt bestemt (Ekman, 1998: 364). Der findes således to overordnede tilgange inden for mimik. Det ene perspektiv repræsenteret ved Darwin, fokuserer særligt på, hvordan følelser udtrykkes og genkendes i og gennem ansigtet. Perspektivet lægger således vægt på at anskue mimik på individplan fremfor at kigge på, hvordan mimik udspiller sig i en interaktion (Ekman og Friesen 2003, Ekman, 2007).

Det andet perspektiv er interesseret i at undersøge, hvordan ansigtsudtryk ikke blot kan ses som en manifestation af en emotionel tilstand, men derudover også rummer en kommunikativ dimension. Ifølge dette perspektiv er ansigtsudtryk sociale handlinger, der har konsekvenser for den igangværende og fremtidige interaktion. Perspektivet anskuer således mimik som væsentlig for den interpersonelle kommunikation (Fridlund, 1991, Bavelas og Chovil 2000). Ifølge sidstnævnte perspektiv kan ansigtsmimik være en måde at udtrykke behov på – behov som afsenderen håber, at modtageren genkender og imødekommer. At lægge sit ansigt i folder, der indikerer et smil, kan derfor eksempelvis illustrere, at man viser et behov for affilierende respons (Niedenthal et al., 2006: 131).

Denne opgaves teoretiske fundament vil tage udgangspunkt i perspektivet repræsenteret ved blandt andre Fridlund (1991) og Bavelas og Chovil (2000), da jeg ønsker at undersøge, hvordan det mimiske udtryk herunder særligt smilet inddrages og gengældes af modtageren.

Mimikkens funktioner i en interaktion

Det er netop blevet pointeret, at mimik er sociale handlinger, der er med til at kommunikere budskaber. Denne teoretiske pointe gør det relevant at undersøge, hvilke funktioner mimik kan have i en interaktion.
Kendon pointerer, at samtalepartnere har en tendens til at imitere hinandens kropssprog. Han bruger begrebet mikrosynkroni til at illustrere, hvordan samtalepartnerne navigerer og

orienterer sig mod hinanden qua hinandens kropssprog. Ifølge Kendon har spejlingen to overordnede funktioner. Når lytteren spejler talerens kropssprog, demonstrerer det som udgangspunkt, at lytteren er opmærksom på taleren. Derudover er spejlingen med til at skabe en emotionel afstemning mellem samtalepartnerne (Kendon, 1970: 115). Studier foretaget af Ruusuvuori et al. (2009, 2013, 2015) undersøger ligeledes mimik i interaktioner. Fælles for studierne er, at de illustrerer, hvordan kropssprog og det verbale udtryk er nøje koordineret, og at mimik kan ses som et redskab til at opnå fælles forståelse (Ruusuvori & Peräkylä, 2009: 377). Studierne viser, hvordan mimik kan være betydningsbærende i sig selv og have en vigtig funktion for det verbale udtryk. Schegloff (1996) påpeger, at overgangssituationer er centrale for en interaktions videre forløb. I den forbindelse nævner han begrebet 'pre-beginning elements'. Schegloff definerer 'pre-beginning elements' som elementer, der går forud for det verbale udtryk, men alligevel viser sig at have en væsentlig betydning for turenheden. Elementerne er derfor med til at påbegynde ytringen, men kan ikke karakteriseres som egentlige turstartere. Af 'pre-beginning elements' nævner Schegloff blandt andet mimik og blikfang (Schegloff, 1996: 92-93).

Studierne fra Ruusuvuori et al. (2009, 2013, 2015) bekræfter denne teoretiske pointe ved at vise hvordan den mimik, der optræder før og i løbet af en ytring er med til at markere en emotionel tilgang til emnet. Smilet kan eksempelvis have en initierende funktion, da det både kan være med til at anlægge og ændre en emotionel tilgang til et emne – eksempelvis fra en alvorlig til en mindre alvorlig behandling af emnet. Det smil, der kommer før det verbale udtryk, får således en betydning for forståelsen af den efterfølgende turenhed. Studierne viser, at en ændring af den emotionelle tilgang ofte vil blive imødekommet og spejlet af modtageren, hvilket stemmer overens med Kendons begreb om mikrosynkroni (1970) (Kaukomaa, Peräkylä & Ruusuvuori, 2013: 23).

De netop diskuterede teoretiske overvejelser er med til at afdække interaktionens multimodalitet. Samtalepartnere benytter sig af forskellige midler til at opnå fælles forståelse. Kropssprog kan i den forbindelse betragtes som en delt ramme, der kan revidere og udvide betydningen af det verbale udtryk.

Smilet med de mange betydninger

Marianne LaFrance (2013) teoretiserer over smilets kompleksitet ved at pointere, at smil ikke per definition kan karakteriseres som et udtryk for velbehag, men at det ofte kommunikerer modsatrettede og sammensatte følelser. Ekman og Friesen (1975) har tidligere påvist, at overraskelse er en kompleks følelse, der skal ses i sammenhæng med andre emotioner som eksempelvis afsky og glæde. Dog har Ekman og Friesen ikke fokuseret særligt på smilet som et ansigtsudtryk, der kan rumme forskellige følelser og intentioner.

Marianne LaFrance anvender begrebet 'composite expressions', der dækker over smilets komplekse udtryk (LaFrance, 2013: 13). Hun nævner, at et smil sågar kan inddrages i situationer, hvor samtaleemnet og konteksten er alvorlig. Marianne LaFrance henviser i den forbindelse til et studie af psykologen George Bonanno, der i en undersøgelse med kvinder, der er blevet misbrugt, har fundet frem til, at et smil ofte inddrages i forbindelse med et emne, der er ubehageligt eller skamfuldt (LaFrance, 2013: 99). Smilet kan derfor også komme til

syne i situationer, hvor der er en disconnect mellem ansigtsudtrykket og de indre følelser (LaFrance, 2013: 103).

Ud over at pointere, hvordan smilet kan signalere komplekse følelser, nævner Marianne LaFrance, at smilet kan have strategiske funktioner og på den måde blive en væsentlig del af et kommunikativt budskab. Når Marianne LaFrance nævner, at smilet kan have en strategisk funktion, betyder det, at man kan smile bevidst og intentionelt. Dette står i modsætning til Ekmans overbevisning om, at mimik er ubevidst og ikke-intenderet (Ekman, 1998: 373).
Et eksempel på, hvordan man kan inddrage smilet på en strategisk måde, er, hvis man ønsker at nedtone det verbale udtryk. Smilet kan således være med til at modificere og skabe en mere neutral og positiv tilgang til et alvorligt samtaleemne (LaFrance, 2013: 109).

På baggrund af de etablerede teoretiske overvejelser vil jeg mene, at kompleksiteten ved mimik må være en præmis, man skal medtænke, når man analyserer mimik i data. Jeg mener, at et teoretisk indblik i samtaleemnet kan være en frugtbar dimension, når man analyserer mimik i et interaktionelt perspektiv. Marianne LaFrances teori om smilet er med til at understrege, at det er væsentligt at kigge på flere dimensioner, når man skal fortolke et smil – herunder blandt andet kontekstuelle forhold, andre nonverbale signaler og det verbale udtryk.

Data og metodiske overvejelser

Mine data er hentet fra DR og er en del af dokumentarserien 'Indefra med Anders Agger'.
Jeg har valgt to sekvenser fra programmet 'Indefra med Anders Agger – Cancer' vist i 2016, hvor Anders Agger interviewer Pia Hoegh-Nissen, der har kræft.
Da jeg ikke har været en del af optagelsesprocessen, vil der være flere forhold, der kan fremstå uigennemsigtige, fordi jeg ikke kender til redigering og klipning af programmet. Blandt andet kan jeg ikke være sikker på, at udtalelserne bliver vist i den oprindelige rækkefølge. Derudover kan forhold omkring kameravinkling påvirke det visuelle udtryk og selve fremstillingen af eksempelvis deltagernes mimik.

Det var essentielt for min udvælgelse af data, at rækkefølgen på de mimiske forhold og det verbale udtryk fremstod i uredigeret form. Efter at have set klippet adskillige gange, var der ikke noget, der indikerede det modsatte.

Det er vigtigt at påpege, at min analyse blot tager udgangspunkt i to sekvenser på cirka halvandet minut. Jeg valgte at analysere to relativt korte sekvenser, da det gav mulighed for en mere dybdegående analyse. Analysen skal derfor ses som et illustrativt eksempel på, hvordan smilet kan inddrages i en samtale om døden.

Indefra med Anders Agger – Cancer

I afsnittet vises de analytiske observationer, jeg har gjort mig på baggrund af datamaterialet og opgavens foregående teoretiske betragtninger. Analysen tager udgangspunkt i en CA-inspireret tilgang og er delt op i to overordnede delafsnit. Forinden analysen af hvert delafsnit vil jeg præsentere læseren for mine grunde til at vælge netop denne sekvens. Afslutningsvis vil jeg samle op på analyserne ved at pege på, hvad sekvenserne belyste herunder hvilke teoretiske pointer, der viste sig særligt anvendelige.

Døden som et ambivalent samtaleemne

Jeg har valgt følgende klip (Bilag 1), da det illustrerer, hvordan det nonverbale udtryk er med til at skabe en fælles forståelse i interaktionen – i sekvensen går forståelsen på døden som tragisk og ambivalent. Sekvensen er et eksempel på, hvordan smilet inddrages og er med til at forhandle om det emotionelle standpunkt mellem samtalepartnerne (Kaukomaa et al, 2015: 324). Min analyse vil således belyse, hvordan Pia og Anders fortolker hinandens emotionelle standpunkt med udgangspunkt i døden som samtaleemne.

Sekvensen starter med, at Anders Agger formulerer et spørgsmål, der handler om Pias alder (Se Bilag 1, linje 1). Simultant med Anders' ytring kniber han sine øjenbryn en anelse sammen og kigger afventende på Pia. Ekman kalder denne bevægelse en illustrator, da de sænkede øjenbryn er med til at illustrere spørgsmålet. Derudover peger Ekman på, at de sænkede øjenbryn kan ses som et udtryk for negative emotioner (Ekman, 2004: 42). Sidstnævnte teoretiske pointe stemmer overens med den sekventielle kontekst – Anders Aggers spørgsmål kan ses som en kommentar til uretfærdigheden ved Pias uhelbredelige sygdom i en alder af 49 år. Pia indleder herefter sin taletur med en indånding. Schegloff karakteriserer dette som et 'pre-beginning element'. Pias indånding er et element, der er med til at starte hendes tale uden at være en egentlig turstarter (Schegloff, 1996: 92-93). Da Pia bekræfter Anders Aggers spørgsmål med interjektionen 'jo' (Bilag 1, linje 2) er hendes blik rettet væk fra ham. Pia udtrykker 'øh' efter interjektionen 'jo'. Idet hun udtrykker 'øh', laver hendes læber en dirrende bevægelse. I den sekventielle kontekst og set i sammenhæng med den hørbare indånding, må kommentaren 'øh' anskues som en markør for, at emnet ikke blot er en udveksling af faktuelle informationer, men rummer den ambivalens, der ligger i døden som samtaleemne (Bauman, 1992: 21).

Idet Pia fortæller, hvor gammel hun er (Bilag 1, linje 2), kaster hun hovedet tilbage i en let bevægelse og får øjenkontakt med Anders. Pias mundvige bevæger sig fra en nedadvendt position til en moderat til let smilende position. Smilet er ikke karakteriseret ved at være intensivt, da mundvigene ikke bevæger sig helt op. Ekman påpeger, at et smil vil være mindre intensivt, hvis smilet er et udtryk for andre end blot positive emotioner. Ekman nævner begrebet 'miserable smile' som et smil, hvor personen ikke på anden vis giver udtryk for positive emotioner i interaktionen. Ekman nævner, at smilet ofte vil forekomme i kriseramte situationer (LaFrance, 2013: 17). Set i sammenhæng med, at smilet optræder i en samtale om døden, kunne det pege på, at smilet er et udtryk for komplekse følelser jf. Marianne LaFrance (2013). I forlængelse heraf kan smilet ses som en måde at distancere sig fra emnet på. Dette stemmer overens med Baumans pointe om, at man vil behandle den ubærlige viden om døden på en distanceret måde (Bauman, 1992: 12). Pia gør dette ved ikke at signalere tegn på negative emotioner.

Lytterens ansigtsudtryk som respons på det verbale udtryk

Jeg har i det foregående afsnit belyst, hvordan Pia inddrager et let intensivt smil i slutningen af sin ytring (Bilag 1, linje 2). Det er interessant at se, hvordan Anders forholder sig til smilet – og hvorvidt hans respons i så fald er med til at ændre den emotionelle tilgang til emnet. Umiddelbart efter Pias kommentar om alder (Bilag 1, linje 2) løfter Anders sine øjenbryn en anelse og trækker mundvigene ned i en markant og intensiv bevægelse.

Pia besvarer den mimiske bevægelse med ytringen 'ja' (Bilag 1, linje 3). På denne måde accepterer Pia Anders' mimiske udtryk som en adækvat respons. Anders' nedadvendte mundbevægelse får en væsentlig semantisk rolle i interaktionen, da den ud over at fungere som en taletur, bliver en vurdering af Pias kommentar. Anders' ansigtsbevægelse kan derfor ses som en 'embodied assessment' af Pias ytring (Ruusuvuori & Peräkylä, 2009: 325).

Bevægelsen kan derudover forstås som et forsøg på at ændre det emotionelle standpunkt. Ruusuvuori et al. (2015) betegner dette som "shifting the emotional stance of the speakers utterance". Forinden Anders' mundbevægelse er Pias læber i en moderat smileposition. Idet Anders' mundvige laver en nedadvendt bevægelse, presser Pia tænderne sammen, så kæbepartiet får et anspændt udtryk. De nedadvendte mundvige er derved med til at initiere et skift i den emotionelle tilgang. Der sker således en emotionel afsmitning mellem Pia og Anders (Kaukomaa et al, 2013: 22). Det ses, hvordan Pia og Anders genskaber de ansigtsbevægelser, der optrådte i starten af passagen (Bilag 1, linje 1 og 2). Det faktum, at Pia blot bekræfter Anders' 'embodied' assessment' uden at uddybe eller kommentere yderligere på omstændighederne, kunne tyde på, at hun ønsker at afslutte samtaleemnet. Dette synes bekræftet, hvis man betragter Pia og Anders' efterfølgende krops- og ansigtsbevægelser. Umiddelbart efter ytringen 'ja' drejer Anders og Pia deres ansigter og fører blikket i retning væk fra hinanden i en synkron bevægelse jf. Kendons begreb om mikrosynkroni (Kendon 1970). Det ses, hvordan denne bevægelse hænger nøje sammen med deres tidligere handlinger. Bevægelsen sker lige efter, at Pia har responderet på Anders' nedadvendte mundvige. Pia bevarer ansigtet i et moderat smil, idet hun siger 'nu bliver her grønt' (Bilag 1, linje 3), hvorefter de begge går over vejen. Pia inddrager ydre forhold ved at kommentere på fodgængerfeltet. Det verbale udtryk hænger nøje sammen med, at de netop har ændret deres kropslige position og ikke længere har samme visuelle adgang til hinandens ansigter. Scheflen (1967) har pointeret, at når en samtalepartner ændrer sin indstilling til interaktionen, vil den ændrede indstilling komme til udtryk i en betydelig ændring af kropspositionen. I sekvensen ser vi hvordan ændringen af kropspositionen signalerer en bevægelse væk fra det problemfyldte emne. Anders Agger accepterer denne præmis ved ikke at spørge yderligere ind, hvorefter de sammen bevæger sig over fodgængerfeltet.

Smilet set i sammenhæng med andre emotioner

I den forrige sekvens så vi, hvordan Pia inddrog det let intensive smil, og hvordan Anders responderede på smilet med en negativ 'embodied assessment' – de nedadvendte mundvige. Sekvensen illustrerede, at talerens smil ikke blot fortolkes som et udtryk for velbehag, men kan være med til at initiere en alvorlig behandling af emnet. Det så vi ved, at Pias let intensive smil ændrede sig til et anspændt kæbeparti. Anspændtheden viste sig simultant med Anders' nedadvendte mundvige. Jeg pegede derudover på, at samtaleemnet kunne have en væsentlig betydning for Anders' fortolkning af Pias smil (LaFrance, 2013: 107).

I den følgende sekvens griner Pia, idet hun fortæller, under hvilke forhold hun ønsker at dø. Jeg har taget sekvensen med, da den er et eksempel på, hvordan man som lytter forholder sig til talerens grin i den svære samtale om døden jf. Gail Jefferson (1984). Min analyse vil indledningsvist belyse Anders' og Pias mimik før Pias grin, da en analyse af de mimiske forandringer er med til at illustrere, hvordan den indledende mimik i dette tilfælde påvirker og bliver en integreret del af grinet.

Simultant med Anders' pointering af, at de kører forbi et hospice, laver Pias læber en dirrende bevægelse. Efter lapset på fem sekunder, hvor Pia ikke følger op på Anders' emneinitiering, stiller Anders følgende spørgsmål: 'tænker du på det?' (Bilag 2, linje 3) – underforstået om Pia har gjort sig overvejelser om, at hun skal på hospice. Pia kommer med det præfererede svar 'ja' (Bilag 2, linje 4). Idet Pia siger 'ja', bevæger hun ansigtet en anelse frem og ned. Hun presser herefter læberne sammen. Denne gang uddyber hun sine tanker om situationen. Der er ikke antydningen af positive emotioner i Pias ansigt – hendes læber er sammenpressede og blikket er stift fokuseret mod bilruden. Ud over det visuelle udtryk kan det høres, at Pia svarer 'ja' med lav volumen, der heller ikke antyder begejstring eller glæde. Den emotionelle stemning bærer derfor præg af alvor og eftertænksomhed.

Der sker en interessant bevægelse i Pias ansigt, da hun fortsætter taleturen med kommentaren 'når den tid kommer' (Bilag 2, linje 4). Det er samtidig med ordene, 'den tid kommer', at Pias mundvige trækkes en anelse op. Anders spejler ikke smilet, men peger i stedet i retning mod hospicet. Antydningen af smilet varer under et sekund, hvorefter Pia presser læberne sammen i en nedadvendt position. På blot 4 sekunder (Bilag 2, linje 4-6) ses en række forskellige mimiske udtryk, der bekræfter den teoretiske pointe om, at smilet indgår sammen med andre emotionelle udtryk, der ikke nødvendigvis peger mod en entydig forståelse af det emotionelle standpunkt jf. Marianne LaFrance (2013).

Fordi smilet og de nedadvendte mundvige optræder lige efter hinanden, tyder det på, at smilet i den nærværende situation ikke skal fortolkes i den konventionelle betydning – som et udtryk for glæde. Passagen eksemplificerer således begrebet 'composite expressions'

(LaFrance, 2013: 13). Pias 'composite expressions' har i denne situation en vigtig kommunikativ egenskab, da hun med disse illustrerer, at emnet er svært at behandle og rummer forskellige følelser. Det tyder på, Anders har forstået det kommunikative budskab på samme måde, eftersom han ikke gengælder smilet. Derudover undlader han at kommentere og spørger ikke yderligere ind. Anders signalerer på den måde, at han har registreret det affektive i Pias ansigtsmimik.

I det efterfølgende lapse på otte sekunder inddrager både Pia og Anders adskillige ansigtsbevægelser. Man fornemmer således, hvordan pausen er et sensitivt og refleksivt øjeblik i interaktionen. Anders presser læberne sammen i en asymmetrisk bevægelse ved at presse dem i retning mod Pia. Bevægelsen sker samtidig med, at hans øjenbryn knibes en anelse sammen midt på panden. Anders' asymmetriske mundbevægelse sker umiddelbart efter, at Pia presser læberne sammen og synker. Deres blikfang er synkroniserede – Anders kigger først ud af sidevinduet mod venstre, hvorefter Pia kigger ud ad sidevinduet mod højre. På dette tidspunkt sidder de i bilen og har ikke øjenkontakt med hinanden. Alligevel formår de at dele nogle af de samme ansigtsbevægelser i løbet af lapset på otte sekunder. Selv om bevægelserne ikke er deciderede spejlinger, ses det, hvordan de er nøje koordinerede. Eksemplet viser, hvordan bevægelsernes koordination ikke sker gennem opmærksomhed på hinanden – de har ikke øjenkontakt (Kendon, 1970: 114). Bevægelserne må derfor blandt andet ske gennem en fælles opmærksomhed på døden som samtaleemne**.** Den synkrone bevægelse kan ses som en måde, hvorpå de kan distancere sig fra samtaleemnet – Pia og Anders fokuserer på ydre og neutrale omgivelser**.**

Det er Pia, der følger op på emnet efter lapset (Bilag 2, linje 7). Forinden taleturen er hendes mund let åbnet og læberne laver en dirrende bevægelse. Hun frembringer ytringen i et dybere toneleje. Ansigtsmimikken og det dybere toneleje er nøje tilpasset det sproglige udtryk, idet hun konkret forholder sig til sine overvejelser om døden (Bilag 2, linje 7-8). Man fornemmer derfor, at Pias mimiske udtryk er med til at understøtte det alvorlige toneleje. Eksemplet viste, hvordan Pias ansigtsmimik – den let åbnede mund og de dirrende læber, blev en integreret del af det verbale udtryk. Det emotionelle standpunkt blev antydet forinden det verbale udtryk jf. Ruusuvuori et al.
(2013).

Grinet i den problemfyldte samtale

Det er umiddelbart efter ordet 'dø', at Pia griner. Idet hun griner, bevæger hun ansigtet mod Anders og får øjenkontakt med ham. Forinden ordet 'dø' smiler Anders på en let intensiv måde, hvor mundvigene kun er bevæget en anelse op. Da Pia griner, bevæger Anders' mundvige sig en smule op, men han griner ikke.

Gail Jefferson har undersøgt grinet i en samtale, hvor samtalepartnerne forholder sig til et problem. Gail Jefferson karakteriserer en samtale af denne type som 'trouble-talk'. Gail Jefferson påpeger, at der er en tendens til, at man griner, når man præsenterer samtalepartneren for sit problem. Herefter vil lytteren som udgangspunkt ikke gengælde grinet, men i stedet behandle problemet på en alvorlig måde. Jefferson kalder dette 'troubles-receptiveness' (Jefferson, 1984: 351). Anders Aggers mimiske respons har ikke et decideret anspændt eller alvorligt udtryk. Hans mundvige bevæger sig en anelse op – men ikke mærkbart. Dog inddrager han ikke grinet. Anders fortolker således ikke grinet som en invitation til at grine med jf. Jefferson (1984). Det er interessant, at han ikke inddrager en alvorlig mine, men i stedet smiler let intensivt.
I mit teoriafsnit pegede jeg på, hvordan menneskets forhold til døden er præget af ambivalens, da døden ligger uden for det, der er muligt at kommunikere. Det mener jeg spiller en afgørende rolle for den sekventielle kontekst og Anders' smil. Oftest vil den repræsentative problemfyldte tale åbne op for løsningsorienterede indslag og vurderinger jf. Gail Jeffersons begreb om 'trouble-talk'. Døden som samtaleemne åbner ikke op for dette. Anders er indforstået med, at han ikke kan ændre på situationen. Han er også klar over, at Pia ved, at han er magtesløs over for situationen. Idet Anders smiler, anerkender han og accepterer, at Pia griner på trods af det alvorlige emne. Smilet bliver derfor nærmere et medfølende mimisk indspark jf. Gail Jeffersons begreb om 'troubleresistance' (Jefferson, 1984: 351).

I begge analyser pegede jeg på, at smilet er komplekst og ikke blot kan ses som et udtryk for positive emotioner. I den første sekvens virkede smilet initierende for en forhandling af det emotionelle standpunkt, hvor smilet initierede en mere alvorlig behandling af emnet. Analysen af den anden sekvens viste, hvordan grinet kan inddrages i en samtale om døden. Vi så, hvordan Anders ikke spejlede grinet, men i stedet gengældte det med et let smil. Jeg pegede på, at døden som samtaleemne måtte have en betydning for Anders' fortolkning af Pias grin.

Konklusion

Jeg vil i dette afsnit opsummere opgavens centrale pointer. I den forbindelse vil jeg afslutningsvis besvare opgavens overordnede problemformulering.

Jeg har undersøgt, hvordan smilet inddrages i en samtale om døden. Min undersøgelse tog udgangspunkt i data hentet fra DR's dokumentar 'Indefra med Anders Agger – Cancer'. Jeg

valgte to sekvenser, hvor både smil og grin optrådte. Behandlingen af datamaterialet tog udgangspunkt i en CA-inspireret tilgang. Den CA-inspirerede tilgang gjorde det muligt at se, hvordan det kropslige udtryk er koordineret med det verbale udtryk. Det er væsentligt at påpege, at min opgave tjener som et illustrativt eksempel på, hvordan smilet inddrages i en samtale om døden. Det har ikke været min hensigt at drage generelle konklusioner ift. organiseringen af smilet i en samtale om døden. Opgaven har inddraget flere forskellige teorier herunder blandt andet Marianne LaFrances teorier om smilet (2013), Baumans teorier om døden (1992) og empiriske studier af Ruusuvuori et al. (2009, 2013, 2015). Marianne LaFrances teorier var med til at udvide den konventionelle fortolkning af smilet som et udtryk for velbehag. Baumans teorier om døden satte fokus på, hvorfor mennesket har et kompliceret forhold til døden. De empiriske studier af Ruusuvuori et al. illustrerede, hvordan samtalepartnere forhandler og har mulighed for at ændre en emotionel tilgang til et samtaleemne. Studierne viste, at man kunne forhandle den emotionelle tilgang gennem mimik. I min teoretiske diskussion var hovedpointen, at mimik ikke blot kan reduceres til at være en afspejling af emotioner. Jeg pegede på, hvordan mimik også rummer et kommunikativt potentiale**.** Mennesker orienterer sig efter hinandens ansigtsbevægelser, og disse kan være betydningsbærende i sig selv. Min analyse viste, hvordan Pia og Anders orienterede sig efter hinandens mimiske bevægelser jf. Kendons begreb om mikrosynkroni. Jeg ønskede at undersøge smilet ved at forholde mig til, hvordan modtageren responderede på det. Derudover var min hensigt også at indfange samtaleemnet – døden, da min påstand var, at samtaleemnet havde betydning for, hvordan samtalepartnerne orienterede sig – både nonverbalt og verbalt.

Denne opgave har været med til at belyse, hvordan smilet og grinet inddrages i en samtale om døden. Mine data viste, at smilet kan blive inddraget i situationer, hvor den kriseramte ønsker at distancere sig fra problemet. Smilet optrådte ikke før en ytring, men simultant med det verbale udtryk. Grinet vil som udgangspunkt ikke blive gengældt af modtageren, men kan blive responderet med et let intensivt smil. Mine data viste, hvordan både smilet og grinet optrådte i sammenhæng med eksempelvis alvorlig ansigtsmimik.

Litteratur

Bauman, Z. (1992). *Mortality, Immortality & Other Life Strategies*.

Cambridge: Polity Press.

Bavelas, J. B.; Chovil, N. (2000). An Integrated Message Model of Language in Face-to-Face Dialogue. *Journal of Language and Social Psychology, 19,* pp. 163-194.

Ekman, P., Friesen, W. (1975). Communicative Body Movements: American Emblems.

Semiotica, 15, pp. 335-354.

Ekman, P., Friesen, W. (2003). *Unmasking the face, a guide to recognizing emotions from facial clues.*
Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.

Ekman, P. (1998). Universality of Emotional Expression. In: Darwin, C. *The expression of the emotions in man and animal.* New York: Oxford University Press.

Ekman, P. (2004). Emotional and conversational nonverbal signals. In: Larrazabel., J. M & Miranda, L. A.P. (ed.).
Language, Knowledge, and Representation, pp. 39-50. Springer.

Ekman, P. (2007). *Emotions revealed, recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life.*
New York: St. Martin's Griffin.

Fridlund, A J. (1991). Evolution and facial action in reflex, social motive, and paralanguage.
Biological psychology, 32, pp. 3-100.

Jeffersen, G. (1984). On the organization of laughter in talk about troubles. In J.M. Atkinson and J.C. Heritage (Eds.)
Structures of social action: Studies in conversation analysis, pp. 346-369.
UK: Cambridge University Pres.

Kaukomaa, T., Peräkylä, A., & Ruusuvuori, J. (2015). How Listeners Use Facial Expression to Shift the Emotional Stance of the Speaker's Utterance.
Research on Language and Social Interaction, 48, p. 319-341

Kaukomaa, T., Peräkylä, A., & Ruusuvuori, J. (2013). Turn-Opening Smiles: Facial Expression Construction Emotional Transition in Conversation.
Journal of Pragmatics, 55, pp. 21-42

Kendon, A. (1970). Movement coordination in social interaction: some examples described.
Acta psychologica, 32, pp. 100-25.

Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible Action as Utterance.*
Cambridge: Cambridge University Press.

LaFrance, M. (2013). *Why smile? : the science behind facial expressions.*
Norton & Company.

Niedenthal, P. et al. (2006). *Psychology of emotion, interpersonal, experiential and cognitive approaches.*
New York: Psychology Press.

Peräkylä, A., Ruusuvuori, J. (2009). Facial and Verbal Expressions in Assessing Stories and Topics. *Research on Language and Social Interaction, 42,* pp. 377-394

Scheflen, A. (1967). On the Structuring of Communication.

The American Behavioral Scientist, 10 (8), p. 8.

Schegloff, E. (1996). Confirming Allusions: Toward an Empirical Account of Action.

American Journal of Sociology, 102, p. 161.

Udklip i opgaven er hentet fra:

https://www.dr.dk/tv/se/indefra-med-anders-agger-3-saeson-2015/indefra-med-anders-agger-1-10-2

Transskription af 'Indefra med Anders Agger – Cancer'

I transskriptionen nedenfor taler Anders Agger (AN) og Pia HöeghNissen (PI) om Pias uhelbredelige kræftsygdom. Jeg har udvalgt 2 passager fra udsendelsen. Passagerne varer samlet ca. 1,5 minutter.

Anvendte konventioner

Som beskrevet i opgavens metodeafsnit er analysen af mit datamateriale CA-inspireret. Jeg har anvendt udvalgte konventioner i bilagene. Disse er opstillet nedenfor.

Tegn	**betydning**	
stigende	intonation	ja↑
faldende	intonation	ja↓
emfase		ja
JA	høj volumen	
°ja°	omkranser lav volumen	
forlængelse		ja:
[ja]	indikerer overlap	
= ja	turenheder der udtales tæt sammen	
(.)	kort pause på mindre end 0.2	
(0.6)	længere pause målt i sekunder	
ja-	selvafbrydelse	
tvivl om det sagte		(ja)
regibemærkning		((ja))

Transskription af kropssprog

Blikfang

Øjenkontakt (Ø) versus ingen øjenkontakt (IØ).

Anders kigger på Pia (AKP)

Pia kigger på Anders (PKA)

Når der er tale om mere specifikke forhold, vil det blive beskrevet udførligt i transskriptionen.

Mimik

Da opgavens fokus er mimiske forhold, vil beskrivelserne af disse fremstå mest udførligt i transskriptionen. Jeg kombinerer prosaiske beskrivelser af Anders' og Pias mimik med nedenstående inddeling af dataindsamlingens mest benyttede ansigtsudtryk:

Smilende mund uden synlige tænder: ¨-¨

Smilende mund med synlige tænder: ¨v¨

Grinende mund med synlige tænder: ^v^

Nedadvendte mundvige: ,,

Sammenknebne øjenbryn: >< Læber der laver en dirrende bevægelse: /
Åben mund: O

Sammenbidt kæbebevægelse: X

Sammenbidt læbebevægelse: =

Bilag 1 (1. sekvens)

(05:23-05:33)

Følgende passage optræder umiddelbart efter, at Pia og Anders har snakket om Pias diagnose og sygdomsforløb.

1 AN: hva hvad er du cirka halvtreds ik↑
1a ----------AKP----------
1b >< O
2 PI: .h jo ø:h je::g er niogfyrre (.)
2a --AKP-- ----------Ø----------
2b --,,/-- X ¨-¨ 2b AN: ,,
2b PI: X
3 PI: ja (.) nu bliver her grønt
3a ----------IØ----------

Mimik og blikfang (05:24-05:33) *PI åbner munden let forinden taleturen. Munden forbliver i denne position ved initieringen af taleturen. Mundvigene bevæger sig herefter fra neutral position til nedadvendt position. PI laver en sammenbidt bevægelse, hvor antydningen af kæbepartiet tydeliggøres. Tænderne er let synlige.*

PI blinker idet hun drejer sit ansigt i retning mod AN. Hovedet bevæger sig i en lille, opadgående bevægelse og kastes en anelse ud til siden. Øjnenes position bevæger sig fra neutral til mere åben og er direkte fokuseret mod ANs øjne. PI blinker og sammenpresser samtidig læberne i en antydning af et smil. PI fastholder blikket i en åben position mod AN. Det ses hvordan PI laver sammenbidte bevægelser ved strukturen i nærheden af kæbepartiet, der skiftevis bliver tydelig og mindre tydelig. PI synker tydeligt. Tænderne bides let sammen og strukturen ved kæbepartiet bliver igen tydelig. Øjnene kniber sig en anelse sammen. PI drejer ansigtet væk fra AA og har således drejet ansigtet til udgangspositionen ((den position ansigtet var i, da AN stillede spørgsmålet)).

Bilag 2 (2. sekvens)

(28:17-29:32)

Følgende passage foregår i en bil. Anders og Pia er derfor placeret ved siden af hinanden.
Når der ikke fremgår beskrivelser af blikfang, betyder det, at Anders og Pia kigger ud ad bilruden.

```
1   AN:   det er også dem der driver hospice
2   PI:   °ja° (0.5)
2b            ,, / O
3   AN:   tænker du på det
4   PI:   °ja° (.) håber jeg får en plads derinde når den tid kommer
4a                                        -----------PKA------------
4b              X                            ----------¨-¨--------
,,
5   AN:   derinde ((peger i retning mod sygehuset))
6   PI:   ja (0.8)
6b        ¨-¨ ,, = ((synker)) O / 6b AN    ><  =
7   PI:   ja selvfølgelig tænker jeg da på hvordan e:h min
7b                                                  ,, /
8         sidste tid kan komme til at være og hvordan jeg gerne vil
9         have den kommer til at være
10        AN:   mm
```

```
11        PI:   allerhelst vil jeg jo ligge hjemme i min seng og
          (.)
11a                                                   AKP
12        og kigge ud på den blå himmel og så: bare dø ((griner))
12a       ----------------AKP----------------          Ø
12b       ---------------------¨-¨--------------------- ^v^
13 AN:   ((nikker)) mm
13a      ------Ø------
13b       ¨-¨
14 PI:    men hvis ikke det kan være sådan så ville det jo være
14a       -----------------------AKP---------------------------
14b       -----------------------¨v¨---------------------------
15        dejligt at kunne være i mit eget hjem indtil jeg så
15a       -----------------------AKP---------------------------
15b       ---------¨v¨--------              =
16        bliver nødt til at komme på et hospice som så kan tage
16a       ---------AKP--------------            -----Ø-----  PKA
17        sig af mig (.) og tage sig af min familie i den sidste-
17a       -------------------------PKA---------------------------
18        de sidste uger af mit liv e:h (.) jeg har indtryk af at
18a       ------------PKA----------
18b                              = ((synker))X((synker))         =
19        øh (.) at det er et sted hvor der er mere tid↑ både
19b       ,,
20        ti:l dem der er indlagt dem der skal dø o:g også til de
21        pårørende (0.6)
21b                O
22        AN:  ja
```

Mimik og blikfang (28:17-29:32)

Pia kigger ud ad bilruden. Hendes øjenbryn er i en neutral position. Pias læber laver en dirrende bevægelse hvorefter hun åbner munden let. Pia laver en nedadgående, lille bevægelse med hovedet. Pias læber er sammenpressede. Hendes blik er nu fokuseret

i retning mod Anders. De har ikke øjenkontakt. Pias ansigt drejer sig i retning mod Anders. Anders peger i retning mod sygehuset. Pias blik følger Anders' peg, der understøtter den sproglige og deiktiske udpegning 'derinde'. Pia rekonstruerer Anders' peg og peger ligeledes i samme retning mod sygehuset. Pias læber bevæger sig fra smileposition til en sammenpresset position, hvor mundvigene er nedadvendte. Efterfølgende åbner Pia munden let. Mundvigene bevæger sig en anelse nedad hvorefter hun presser læberne sammen og synker. Pias læber er nu presset sammen til en trutmund. Anders presser sine læber sammen i en asymmetrisk position – læberne er presset sammen i retning mod Pia. I slutningen af lapset på 8 sekunder åbner Pia munden let. Hendes læber laver en dirrende bevægelse hvorefter hun følger op på den foregående taletur. Taleturen afsluttes med at Pia griner. Anders og Pia har øjenkontakt og Anders smiler. Efter Pias kommentar: 'de sidste uger af mit liv', presser Pia læberne sammen hvorefter hun synker. Hun åbner munden let før tøvelyden 'øh'. Herefter synker Pia igen og fortsætter sin taletur. Hun presser læberne sammen og gentager tøvelyden 'øh' og kaster hovedet i en lille bevægelse mod venstre. På ordet 'tid' bevæger Pias hoved sig let fremad. Hovedet bevæger sig herefter mod højre. Ved ordet 'død', bevæger hendes hoved sig en anelse tilbage og herefter fremad og ned. Pia åbner munden let. Hovedet bliver i denne position indtil lapset på 6 sekunder. Pia fastholder blikket i samme retning.

Jacob Cowland:

Tåkrummende pinligt – eller er det?

I det danske sprog har vi udtrykket "tåkrummende pinligt" om ting, der er særligt pinlige, og som afføder en kraftig følelsesmæssig og kropslig reaktion. Denne betegnelse antyder en bevidsthed om, at reaktioner til pinlige situationer kommer til udtryk gennem kropslige handlinger, men præcis hvilke kropslige reaktioner viser, at vi føler denne tåkrummende pinlighed? Er det vitterligt en sammentrækning af tæerne, der viser det, eller er der andre og flere kropslige reaktioner i spil? Dette spørgsmål om, *hvilke kropslige reaktioner, der optræder i "tåkrummende pinlige" situationer, og om det kan sige noget om genfortællingen af pinlige historiers sociale funktion*, er det, jeg vil forsøge at besvare i denne opgave.

Jeg vil i det følgende afsnit gennemgå, hvilken rolle pinlighed kan spille i sociale interaktioner, og derefter gennem min analyse vise, hvordan denne specifikke form for pinlighed kommer til udtryk. Afslutningsvis vil jeg diskutere, hvilken rolle den kan have i det sociale samspil mellem mennesker.

Pinlighed

Risikoen for pinlighed findes i alle situationer, hvor to eller flere mennesker interagerer med hinanden.[23] Selve fænomenet pinlighed er et udtryk for en uoverensstemmelse mellem en persons handlinger eller ytringer og dennes, eller andres, opfattelse af personen, og hvad der er "tilladeligt" at sige og gøre.[24] Derfor er det også en vigtig del af den menneskelige interaktion at undersøge, fordi pinlighed er med til at regulere og genoprette den menneskelige interaktion, når den mislykkes. Det er dog vigtigt at nævne, at det ikke er alle uoverensstemmelser, der udløser pinlighed. Nogle handlinger kan fremkalde indignation hos modtagerne og ikke pinlighed, fordi pinlighed kun binder sig på personers evne til at fungere i sociale sammenhænge og ikke til decideret amoralske handlinger.[25] For at den interaktionelle orden kan blive genoprettet, træder pinligheden altså ind for at vise, at man er klar over, at der er en uoverensstemmelse, og for at vise, at man vil forsøge at undgå den i en fremtidig situation.[26]

Om pinlighed vitterligt er en selvstændig følelse eller bare en variant af andre følelser, har været diskuteret, men Keltner og Buswell argumenterer i en artikel fra 1997 for, at pinlighed er en separat følelse, selvom den har fællestræk med både skam, skyld, fornøjelse, frygt og tristhed.[27] Pinlighed kan altså siges at være en følelse, hvis kropslige udtryk er med til at genoprette den mislykkede sociale interaktion. Det er også denne funktion af pinligheden, som mange artikler har omhandlet, fx Goffman[28], Semin & Manstead[29], Keltner & Buswell[30] og Feinberg et al[31]. Disse artikler beskriver, hvordan pinlighed genopretter den sociale interaktion, men også hvordan personer, der udtrykker pinlighed, bliver opfattet som mere socialt bevidste. Evnen til at kunne føle pinlighed på egne vegne er altså en vigtig del af den sociale interaktion. Den er med til at genoprette mislykket social handlen og opbygge relationer

[23] Goffman 1956, s. 265
[24] Ibid, s. 264
[25] Ibid, s. 268
[26] Ibid, s. 270
[27] Keltner & Buswell 1997
[28] Goffman 1956
[29] Semin & Manstead 1982
[30] Keltner & Buswell 1997
[31] Feinberg et al 2012

mellem mennesker – også i romantiske relationer, hvor udtryk for pinlighed kan være med til at styrke de romantiske følelser.[32]

Dette syn på pinligheden som et fænomen, der regulerer social interaktion, har dog hovedsageligt været fokuseret på pinlighedens funktion, når den bliver udvist af et individ, der har gjort noget pinligt. Andre studier har fokuseret på den observerendes opfattelse af pinligheden, fx Marcus et al[33] og Müller-Pinzler et al[34]. Disse studier viser, at der er en empatisk dimension i pinligheden. Jo tættere et socialt bånd man har med en person, des mere empati føler man også for denne person.[35] Det underbygger altså det, som Goffman skriver: *"if the individual for whom embarrassment is felt happens to be perceived as a responsible representative of some faction or subgroup (...), then the members of this faction are likely to feel embarrassed and to feel it for themselves."*[36]

Noget, som alle studierne har tilfælles, er, at de ser på pinligheden i en social interaktion, hvor pinligheden skal tjene det formål at regulere interaktionen, så den går fra mislykket til velfungerende. Noget, der ikke er blevet undersøgt, er, hvordan den tåkrummende pinlighed, der kan komme til udtryk i genfortællinger af pinlige situationer, kommer til udtryk. I de situationer handler det ikke om at genoprette en mislykket kommunikation og hjælpe andre med at genvinde et tabt face. Det er en lukket forsamling, hvor reaktionerne ikke har indvirkning på, om interaktionen kan blive genoprettet eller ej. Derfor er der mulighed for at reagere anderledes og mere kraftigt, da pinligheden ikke er med til at genoprette en situation, men mere kan ses som morskab og bekræftelse af gruppens værdier – en afstandtagen fra den pinlige handling. Det handler altså ikke på samme måde om at regulere en interaktion, men om at bekræfte over for sig selv og andre, at man anerkender, at det skete er en forkert måde at handle på. Mundtlige ytringer som "nej nej" og "det gjorde/gør han ikke" kan tyde på, at det er en afstandtagen fra handlingen, der er på spil. Dette stemmer også overens med John C. Meyers beskrivelse af humorens regulerende funktion.[37] Morskab og latter kan nemlig opstå, når der bliver fremstillet noget, som ikke passer ind i de sociale normer. I disse situationer har latteren en regulerende funktion, og den viser, at det gjorte ikke er korrekt, samtidig med at man viser, man selv ved, det er forkert ved at grine af det. Personer, der ikke griner eller føler pinlighed i disse situationer, vil altså kunne fremstå som en, der ikke kan se det forkerte i handlingen. Derfor er den fælles pinlighed og latter også en social opvisning i, at man forstår og deler nogle samfundskonventioner.

Hvordan jeg har undersøgt denne specifikke situation, vil jeg beskrive i de kommende afsnit.

Fremgangsmåden

Undersøgelsens fremgangsmåde

Undersøgelsens materiale består af to videooptagelser af fem kollegiebeboere, hvoraf jeg selv er den ene, der i hver af sessionerne ser et afsnit af tv-serien Klovn. Det første afsnit er afsnit ni i femte sæson – "Drys fra muffedissen". Det andet afsnit er afsnit ti i femte sæson – "Surprise Mia". De to optagelser er optaget i forlængelse af hinanden med en lille pause imellem. I den

[32] Keltner & Buswell 1997
[33] Marcus et al 1996
[34] Müller-Pinzler et al 2016
[35] Ibid, s. 472
[36] Goffman 1956, s. 265
[37] Meyer 2000, s. 320

sidste optagelse optræder en sjette person, der kommer ind midt i afsnittet. Han er også beboer på kollegiet. Sessionerne er blevet optaget fra to vinkler, så det dermed er muligt at observere alle deltagerne i forsøget forfra (desværre var der ikke nok hukommelse på det ene kamera under første afsnit, så størstedelen af det afsnit er kun registreret med ét kamera. Det begrænser muligheden for analyse på de personer, der ikke bliver filmet forfra, men jeg mener stadig, materialet er brugbart). Der er ikke noget kamera, der viser handlingen på skærmen, men lydsporet på optagelserne vidner om, hvor i afsnittet reaktionerne opstår. Afsnittene af Klovn kan findes på Mediestream. Deltagerne er orienteret om, at det er et forsøg orienteret på kropssprog, men de er ikke vidende om de præcise elementer, jeg er interesseret i. Senere samtaler om optagelserne har også vist, at de ikke har været opmærksomme på de elementer, jeg har iagttaget. Jeg vurderer derfor, at de ikke er blevet overopmærksomme og/eller hæmmet i deres udtryk. Jeg har ligeledes observeret på mine egne handlinger, at de ikke adskiller sig fra, hvordan jeg normalt ville handle, og at de ikke adskiller sig fra de andre deltageres. Jeg inddrager derfor også mine egne reaktioner i analysen.

Hvad angår undersøgelsens udvælgelse af pinlige situationer, har jeg gennemset alle optagelserne og noteret tidspunkterne for reaktioner, jeg opfatter som udtryk for pinlighed. Det har givet mig 18 sektioner af videomateriale. Denne umiddelbare inddeling har jeg tilladt mig at foretage ud fra Ekmans redegørelse for, at der findes nogle følelser, der har et universelt udtryk, og som mennesker på tværs af kulturer er enige om.[38] Pinlighed bliver dog ikke nævnt i hans kapitel, og jeg har derfor foretaget en yderligere udvælgelse blandt sektionerne for at underbygge, at reaktionerne kan opfattes som udtryk for pinlighed. Jeg har gennemgået de 18 sektioner i forhold til mundtlige ytringer, der angiver en afstandtagen til det sete - fx ytringer som "nej nej nej!". Denne udvælgelse har efterladt mig med ni sektioner, som jeg mener at kunne argumentere for, er pinlige reaktioner, fordi der er et mundtligt udtryk for, at deltagerne i forsøget anser disse scener som afvigende fra velfungerende social interaktion. Jeg har herefter udvalgt to sektioner, der har særligt kraftige reaktioner fra deltagerne i forsøget. Disse sektioner er fra tidspunkter i afsnittene, hvor skuespillerne også selv udviser tegn på pinlighed; kiggen nedad, mekaniske bevægelser og direkte at flygte fra scenen, som er beskrevet i Goffmans artikel[39]. Selvom det ikke kan antages, at skuespillerne føler denne pinlighed, så bliver deltagerne i forsøget stadig udsat for udtryk for pinlighed, og jeg mener derfor, at deres reaktioner kan antages at være udtryk for en respons på andres pinlighed.

Analysens fremgangsmåde

Jeg vil i analysen som sagt fokusere på to sektioner med særligt kraftige reaktioner. Jeg vil for hver sektion give et kort oprids af det, der sker på skærmen, hvorefter jeg vil kigge på forsøgsdeltagerne individuelt og i samspil. På grund af optagelsens kvalitet vil jeg ikke fokusere særligt på mimik, men derimod kigge mere på de større bevægelser som kropslig orientering, blikfang og gestik. Sidst i analysen vil jeg lave en kategorisering og generalisering af de forskellige observerede kropslige handlinger, som jeg vil arbejde videre med i min diskussion.

Jeg vælger at kalde de deltagende personer (fra venstre mod højre) for A, JA, S, JO og T. Den sidst tilkomne person, der sætter sig i baggrunden i anden optagelse, kalder jeg M.

De analyserede afsnit og en transskription i Childes Clan kan findes i bilagene. Kvaliteten er

[38] Ekman 1998
[39] Goffman 1956, s. 265-266

bedre på de oprindelige optagelser, men klippearbejdet og den efterfølgende komprimering voldte besvær.

Analysen

Frank smider finger i mandeltønde

Den første sektion er fra afsnittet "Drys fra muffedissen" og finder sted i sidste del af optagelsen. I afsnittet har hovedpersonen Frank Hvam kørt en finger af en dreng med Downs-syndrom på en skøjtebane. Fingeren blev ikke fundet, men senere finder Frank den i en fold i sine bukser. I denne scene vender han tilbage til skøjtebanen for at lægge fingeren, så det, hvis den bliver fundet, vil virke som om, der bare ikke blev ledt godt nok. Han vælger dog at lægge den i mandeltønden hos en mandelsælger, han tidligere i afsnittet var raget uklar med.

Før handlingen sker på skærmen, bliver den forudsagt af JO: "*JO: Nej ↓han gør det · han smider rent faktisk fingeren i mandeltønden"

Denne ytring ledsages af, at han læner hovedet tilbage og mod loftet. Han skifter samtidig siddeposition, så han falder længere ned i sofaen og udstøder et suk, mens han fuldender skiftet i siddeposition og kigger op i loftet igen. Umiddelbart efter tager S afstand fra handlingen på skærmen med et "Ej, nej nej nej, hvor er det nastyt," mens hun læner sig tilbage og rører ved sit

lår. Der er altså to forskellige ytringer, der på en eller anden vis tager afstand fra det, der sker på skærmen, samtidig med at ytringerne ledsages af en form for tilbagelæning – enten ved at lægge hovedet tilbage og "krybe ned" fordi kroppen allerede er mod ryglænet eller en direkte tilbagelæning.

I selve øjeblikket, hvor Frank smider fingeren ned i mandeltønden, er der ikke nogle klare reaktioner andet end de smil, der har været op til. Der sker dog noget ca. 2 sekunder senere, da der på skærmen kommer to piger mod mandelsælgeren. T begynder at grine og skifter siddeposition, så hun sidder i "havfruestilling" med knæene vendt væk fra tv-skærmen, mens hun kigger på de andre deltagere og griber om sit ben. De andre deltagere griner eller smiler også under dette forløb, og S kommenterer på den "mekaniske" gang Frank udviser, ledsaget af en imitation af gangen med hænderne. T har efterfølgende urolige hænder, der gnider mod hinanden og hendes ben, og højre hånd kommer kort op foran hendes mund. Hun orienterer sig også mod dem i sofaen overfor.

På skærmen begynder pigerne at skrige, og dette medfører en reaktion fra JA, hvor han tager hænderne foran munden og udstøder et væmmelsesudbrud, der lyder som "Åårh◉houh◉". Idet han tager hænderne op foran ansigtet, kigger S og T over mod ham.

Efter den pinlige seance er overstået, falder deltagerne hurtigt til ro i deres udtryk, men de bevarer den position, de indtog under seancen. De efterfølgende positioner kan ses på nedenstående billede, hvor S har lænet sig tilbage, JO er krøbet længere ned i sofaen, T har indtaget "havfruestillingen, og JA har placeret hænderne på knæene, mens han skjuler sin mund bag dem.

Denne sektion viser altså et reaktionsmønster, der kan karakteriseres som en kropslig afstandtagen, enten tilbagelæning, nedsynkning eller en kropslig orientering væk fra skærmen. Disse handlinger bliver ledsaget af forskellige former for manipulatorer[40] og afskærmning af ansigtet. Blikfang mod de andre deltagere er også fremherskende, hvilket kunne være et tegn på en udforskning af accept fra gruppen, men dette vil jeg komme nærmere ind på i min diskussion. Hvorvidt blikfanget er endnu mere udbredt, fx hos JA og A, kan jeg ikke se ud fra denne optagelse, da det andet kamera løb tør for hukommelse. Det blev dog fikset i anden session, som jeg vil tage et uddrag fra nu.

[40] Ekman 2004, s 43

Mia prutter foran gæsterne

Den anden session, jeg har næranalyseret, er fra afsnittet "Surprise Mia" og finder også sted i den sidste del af optagelsen. I dette afsnit har Mia, Franks kæreste, ytret tvivl om Franks kærlighed til hende, og for at vise, at han elsker hende, arrangerer han et surpriseparty for hende. Den specifikke situation, der udspiller sig på skærmen, er, at Mia lige er kommet hjem og har fået bind for øjnene, så hun ikke opdager gæsterne. Hun bliver stillet foran gæsterne, og mens Frank går ud og lukker den sidste gæst ind, kalder hun på ham. Eftersom han ikke svarer, går hun ud fra, hun er alene, og hun slår en prut foran alle gæsterne. Da Mia opdager, at de har hørt det, vælger hun at forlade stuen hurtigt.

T har set afsnittet før og ved derfor, hvad der kommer til at ske. Det kan også ses på hendes kropssprog, da hun i god tid før det pinlige øjeblik (Mias prut) smågriner og ændrer sin siddeposition. Billedet på næste side er et screenshot fra lige før, T begynder at grine og bevæge sig. Som det kan ses på billedet, sidder hun, før det bliver pinligt, i "havfruestilling" med knæene mod tv-skærmen, men ændringen i siddeposition er en ændring til den position, hun også indtog i sidste klip – altså en havfruestilling med knæene væk fra tv-skærmen. Hun flytter også sin ene finger op foran munden og lader den blive der i længere tid.

De andre deltagere bevæger sig ikke markant udover JO, der flytter hånden fra nakken til baghovedet og lægger hovedet let til højre samtidig med Ts grin. S og JO smiler under

opbygningen til det pinlige øjeblik. M og A smiler ikke, og JA dækker for munden med sin hånd.

Idet Mia slår prutten, sker der en masse med deltagerne. De begynder alle at grine på nær M, der smiler og dækker sin mund med hånden i ca. 15 sekunder. Da han fjerner den, kører han den let under næsen. A lukker øjnene og dækker dem med hånden, mens han læner sig over mod JA og lægger hovedet i hans skød. Her forekommer også den eneste gode observation af tæerne i de to klip. A strækker og krummer tæerne og holder dem krummet i størstedelen af tiden, hvor han griner. A kigger også kort op på de andre, da han rejser sig op. JA lægger hovedet tilbage og dækker ansigtet med begge hænder, hvorefter han lader dem hvile under øjnene, og senere trækker han dem op igen og kigger ud mellem fingrene. Han kigger også mod både A og dem i modsatte sofa. S dukker nakken og trækker skuldrene op, mens hun piller ved sit ben og kigger væk. Hun kigger på både A, JA og M og piller derefter ved venstre øre. JO piller ved sit nakkehår og læner hovedet tilbage mod loftet, mens han også falder længere ned i sofaen. Han piller også ved bordfodboldbordet bag sig og fører kort højre hånd op foran øjnene, men han stopper bevægelsen i et hak og fører den ned langs sofaen. Dette stop kan være et resultat af opmærksomhed på kroppens bevægelser, men hvis det er, så er det, at han begynder på at afdække ansigtet, også selvom han er opmærksom på det, et godt tegn på, at det er en naturlig reaktion. T samler hænderne kort og krydser dem derefter. Hun piller ved sin næse, mens hun dækker munden. Hun kigger rundt på de andre deltagere, kigger derefter op i loftet og falder længere ned i sofaen. Hun fortsætter med at dække for munden, men regulerer sin siddeposition til en oprejst position, dog stadig med hænderne foran munden.

Efter seancen er overstået, falder de igen til ro, men den indtagede position er, som i det tidligere eksempel, vedvarende. JO er stadig nedsunken i sofaen, og T vender stadig knæene væk fra tv-skærmen. A har dog rejst sig igen, og JA har ændret stilling fra skrædderstilling til at have højre knæ i vejret. Denne ændring er resultatet af en upassende kommentar fra Casper Christensen, hvor JA satte begge ben op foran sig. M og S ændrede ikke siddeposition under seancen.

Man kan igen se en række kropslige reaktioner som tilbagelæning, nedsynkning og kropslig orientering væk fra skærmen (samlet set "kropslig afstandtagen) sammen med manipulatorer og afskærmning af ansigtet i forskellig grad. Blikfang orienteret mod de andre deltagere er også tilstede i denne sektion. Det findes hos både A, JA, S og T. Det er ikke tydeligt hos JO og M på grund af videokvaliteten, men det ser ud som om, at de også kigger mod de andre.

Kategorisering af kropslige handlinger

Disse to sektioner af optagelserne er de sektioner med de kraftigste udtryk, hvilket også kan underbygges med et dramaturgisk sigte, da scenerne begge er de "afsluttende" scener og derfor kan ses som klimaks i episoderne. Det er derfor forventeligt, at de også vil afføde de stærkeste reaktioner. Men det er som sagt ikke de eneste pinlige situationer. Jeg har derfor, med afsæt i de observerede kategorier "kropslig afstandtagen", "manipulatorer", "afskærmning af ansigtet" og "blikfang orienteret mod andre", set på, om der optræder lignende reaktioner i de syv andre pinlige sektioner.

Det tyder på, at der i de mindre pinlige sektioner ikke optræder kropslig afstandstagen i samme grad som de tåkrummende pinlige sektioner, men blikfang mod andre, manipulatorer og afskærmning af ansigtet optræder meget ofte i sammenhæng med de mindre pinlige sektioner, om end manipulatorer og afskærmning af ansigtet er mere tydelige i de tåkrummende pinlige situationer. Derimod er blikfang mod andre mere tydeligt og

længerevarende i de mindre pinlige situationer. Det er væsentligt at nævne, at T kun skifter siddeposition to gange under optagelserne – begge gange ved de mest pinlige scener og begge gange til den samme stilling. Der virker også til at være personlige præferencer for hvilke reaktioner man har. A har ikke særligt store reaktioner bortset fra den analyserede scene i "Surprise Mia". JA og T dækker ofte ansigtet, og T har de markante siddeskift. S piller ofte og trækker sin skuldre op, og JO har en tendens til at synke ned i sofaen og at lægge hovedet tilbage. Han dækker aldrig helt for øjnene, men flere gange tager han hånden op foran og så ned igen. M har ikke de store reaktioner, men der er en tydelig sløring af munden i den viste sektion. Om dette er tilvænnede reaktioner, eller om det er under indflydelse af positionen i rummet, kan jeg ikke konkludere på. Det virker som om, det er en blanding af placeringens begrænsninger (fx vinkel i forhold til skærmen og sofaens ryglæn) og tilvænnede reaktioner. Som Marcus et als studie viser, er der også forskel på personers empatiske respons på pinlighed.[41] Dette kan have en indflydelse på, hvor kraftigt og hyppigt personerne reagerede.

Opsummerende om analysen kan altså siges, at der lader til at være fire overordnede reaktioner ved pinlighed oplevet gennem genfortællinger af pinlige situationer: 1. En kropslig afstandstagen, der kan udmønte sig ved enten at læne sig tilbage, vende sig væk fra tv-skærmen eller krybe ned, hvis ikke man kan læne sig længere tilbage. 2. manipulatorer af forskellig art – pillen ved tøj, hænder, ben, hår, næse osv. 3. Afskærmning af ansigtet, oftest med hænderne. Overvejende er det en afskærmning af munden, selvom afskærmning af øjnene også forekommer. 4. Blikfang mod andre, hvor man under den pinlige situation kigger på de andre. Det er ikke muligt at konkludere, om der rent faktisk sker en krumning af tæerne, da materialet ikke giver godt udsyn til fødderne på deltagerne. Det kunne dog tyde på, at der af og til forekommer en bevægelse i tæerne i relation til pinlige situationer. Om den er overordnet strækkende eller krummende, og om den optræder ofte, er ikke til at sige. Af disse fire reaktioner optræder tre af dem også jævnligt i de mindre pinlige situationer. Det, der adskiller den tåkrummende pinlige situation fra de ordinært pinlige, er altså en større anspændthed og tydelighed i manipulatorerne, tydeligere og mere markant afskærmning af ansigtet, mindre tydelig blikfang mod andre og en kropslig afstandtagen. Hvad disse reaktioner muligvis kan sige om den genfortalte pinlige histories sociale funktion, vil jeg komme ind på i næste afsnit.

Diskussion

Med det foregående afsnit er der blevet svaret på den første del af mit spørgsmål – hvilke kropslige reaktioner der opstår under tåkrummende pinlige situationer. Men tilbage står stadig sidste del – kan det sige noget om genfortællingen af pinlige historiers sociale funktion? Jeg mener ikke, det er muligt at give et entydigt svar på det ud fra mine data, men jeg vil, gennem en sammenligning af tolkninger på lignende udtryk, forsøge at komme frem til et bud. Jeg mener, at den opstilling, jeg har haft, er sammenlignelig med genfortælling af pinlige historier, selvom det ikke er en direkte genfortælling. Det er nemlig stadig den samme sociale situation; en gruppe personer der genoplever en pinlig situation uden selv at have mulighed for at have indflydelse på situationens forløb. De sædvanlige funktioner for pinlighed er derfor sat ud af kraft, og det åbner op for nogle nye funktioner. Hvilke(n) funktion(er) det kan være, vil jeg her forsøge at udlede.

Manipulatorerne

[41] Marcus et al 1996

De tegn, som Goffman oplister på pinlighed, er rødmen, famlen, stammen, usædvanlig højt eller lavt toneleje, rystende eller knækkende stemme, sved, bleghed, blinken, rystende hænder, usikre bevægelser, koncentrationsbesvær og malapropismer.[42] Nogle af disse tegn optræder også i optagelserne, især famlen, markante ændringer i tonelejet og usikre bevægelser. De andre kan muligvis også optræde, men de er svære at se på optagelsen. Den gentagne brug af famlen ved fx ører, hår og ben kan altså ses som et udtryk for pinlighed, ligesom ændringen af tonelejet kan. Feinberg et als[43] undersøgelse viser, at pinlighed er et tegn på "prosocialitet", altså en indikation af at det berørte individ er til at stole på og er hjælpsom og generøs. Tegn på pinlighed i denne sociale sammenhæng kan altså være en måde at udbygge de sociale bånd. Funktionen af pinlighedstegnene er sandsynligvis ikke at genoprette en situation, da dette ikke kan lade sig gøre, men at vise at man er et empatisk og velmenende individ. Der kan altså være et element af forholdsvedligeholdelse og opbygning i at se eller genleve pinlige situationer sammen. Det blev også nævnt af flere af deltagerne i dagene efter, at det var virkelig hyggeligt at se Klovn sammen. Det kan være et tegn på denne funktion, men det tør jeg ikke konkludere på, da der er mange andre faktorer, der kan spille ind.

Jeg vil dog ikke bare se på det pinlige aspekt, og Goffmans tegn dækker heller ikke den kropslige afstandtagen, afskærmning af ansigtet eller blikfanget mod andre. For at diskutere funktionen af disse tegn vil jeg søge mod andre kilder.

Blikfang

Som Argyle og Dean skriver, så bliver sociale forhold udtrykt og konsolideret gennem øjenkontakt.[44] I optagelserne bliver blikkene fulgt af smil og latter, og det kan derfor ses som en informationssøgning – deler de andre min morskab? Blikfanget kan dermed være med til at udbygge den sociale kontakt, og deltagerne kan aflæse på de andre, om deres reaktioner er passende i situationen. På den måde kan blikket være med til at "underskrive" en social kontrakt om, at det, der sker på skærmen, ikke er passende opførsel. Det kan beskrives som en nonverbal samtale, hvor de grinende parter kigger hurtigt mod de andre for at se, om de er med i "samtalen". Blikkene under de tåkrummende pinlige situationer er dog ikke så tydelige, og det kan tyde på, at de ikke er specielt styrende for interaktionen, men mere er informationssøgende. Der skal altså ikke reageres på blikkene. Udover humorens regulerende funktion har den også en identificerende funktion.[45] Det at grine sammen forbedrer det sociale forhold, og funktionen af latteren i samspil med blikket mod de andre kan derfor ses som et udtryk for en identificerende og regulerende handling. Der er selvfølgelig også et fælles blikfang orienteret mod tv-skærmen, hvilket indikerer, at de indgår i den samme sociale sammenhæng. Dette er dog ikke undersøgelsens sigte, og bliver derfor ikke behandlet.

Afskærmning af ansigtet

Afskærmningen af ansigtet kan ses som en kombination af både blikfang og gestik. Det er en afskærmning af nogle gange øjne, nogle gange mund. Illustrationerne i Kendons artikel om håndfladers betydning i gestik viser, at en hånd placeret foran ansigtet er et tegn på afvisning.[46] Selvom der er tale om en gestikulation i Open Hand Prone familien, og den eneste orientering af hånden i optagelserne er Open Hand Supine, så mener jeg stadig, der kan drages paralleller.

[42] Goffman 1956, s. 264
[43] Feinberg et al 2012
[44] Argyle & Dean 1965
[45] Meyer 2000
[46] Kendon 2004, s. 250

En afdækning af ansigtet kan ses som en afvisning af noget, og helt konkret forhindrer en hånd placeret foran øjnene, at man kan se det, der sker. Samtidig er hånden med til at skjule reaktioner i ansigtet – fx smil eller rødmen. Placeringen af hånden foran ansigtet kan altså have flere funktioner. Det kan være et tegn på en afvisning og afstandtagen fra det, der sker på skærmen. Men det kan også være et udtryk for pinligheden – man prøver at skjule ens reaktion, så den interaktionelle orden ikke bliver forstyrret. Dette falder ikke helt i tråd med mit udgangspunkt i, at man i denne specifikke situation ikke kan regulere episoden, og det derfor ikke er nødvendigt at skjule ens reaktioner. Derfor er det også interessant, at afskærmningen ofte er meget åbenlys. Den åbenlyse karakter kan pege hen på, at reaktionen ikke har til funktion at skjule noget, men nærmere at vise at man føler pinligheden – og dermed at man er mere prosocial.

Kropslig afstandtagen

Den sidste reaktion, jeg vil gennemgå, er en, jeg ikke har formået at kunne finde noget litteratur om. Det er den kropslige afstandtagen, som kan ses ved nedsynkning, tilbagelæning eller en ændret orientering af benene. Disse specifikke reaktioner optræder hos deltagere, der også ytrer en form for verbal afstandtagen samtidig. Det kan derfor tolkes som ikke bare en kropslig afstandtagen men også en social afstandtagen – kroppen agerer nærmest metaforisk. At reaktionerne sker i sammenhæng med tale, kan tyde på, at det ikke bare er en ændring i siddeposition for komfortens skyld (altså den fysiske komfort), men at det er et udtryk for et ønske om at "gemme sig" eller på anden måde være mindre til stede, fordi situationen er ubehagelig. At der er en form for kropslig afstandtagen i tåkrummende pinlige situationer, bliver især underbygget af Ts orientering af knæene, da det er et meget markant skifte, der kun forekommer to gange – de gange, hvor den kraftigste reaktion opstår. Det er desuden ikke afhængigt af en særlig siddeposition før, eftersom hun skifter fra to forskellige siddepositioner. Jeg opfatter derfor lige præcis den iagttagelse som en stærk indikator for, at personer i tåkrummende pinlige situationer har en tendens til kropsligt og rent fysisk at tage afstand fra den. Hvordan man præcis gør det, er sandsynligvis en blanding af præferencer i kropsligt udtryk og omgivelsernes begrænsninger.

Funktionen af genfortællinger af pinlige historier

På baggrund af denne diskussion vil jeg komme med et bud på, hvorfor vi som mennesker genfortæller pinlige hændelser eller finder nydelse i at opleve dem på tv.

Som udgangspunkt er pinlige episoder noget, vi prøver at undgå, fordi det er en reaktion på en forstyrrelse af den interaktionelle orden. En pinlig reaktion kræver altså en mislykket social handling, hvilket ikke er ønskeligt. At vi alligevel sætter os i situationer, hvor vi oplever pinlige episoder, kan derfor være udtryk for et ønske om at validere sociale normer og vise, at vi selv kan finde ud af at begå os og ved, hvad der er rigtigt og forkert. Genfortællingen af pinlige hændelser i grupper har dermed en regulerende funktion for socialt acceptable handlinger. Samtidig er der også en grad af identifikation i de andres reaktioner, og det bliver ikke bare udtrykt hvilke handlinger, der ikke er acceptable, men også at der er en konsensus om dette. Dette forklarer også, hvorfor de fleste kommentarer, der kommer under optagelserne, er kommentarer, der tager afstand fra det, der sker på tv-skærmen. Selv når kommentarerne fører til kortere samtaler, så er det samtaler, der udstiller holdninger og handlingsmønstre som afvigende fra det accepterede. De omhandler ikke nødvendigvis pinlige situationer, men den sparsomme samtale er præget af en afstandtagen til ting – og dermed en validering af gruppens sociale normer. Funktionen af genfortællinger af pinlige historier kan

med udgangspunkt i denne diskussion derfor tænkes at være en validering af en gruppes værdier og en måde at skabe et forum, hvor man kan vise, at man kender til disse værdier, samtidig med at man tager afstand fra de dispræfererede måder at handle på. At genfortælle eller opleve pinlige episoder sammen kan altså være en måde at styrke det intersubjektive forhold i en gruppe ved at tage afstand fra dispræfererede sociale handlinger. Denne teori om genfortællingens funktion kan også underbygges af dette citat fra Weisfield og Weisfield: *"As with other instances of humor, people are amused by embarrassing situations when the victim commits some unexpected, minor faux pas. These amusing, informative scenarios are a staple of conversation, and protect those present against committing a similar offense in the future."*[47]

Konklusion

Jeg stillede i starten af denne opgave spørgsmålene; *hvilke kropslige reaktioner optræder i "tåkrummende pinlige" situationer, og kan det sige noget om genfortællingen af pinlige historiers sociale funktion?*

Min analyse viste, at de mest markante kropslige udtryk ved tåkrummende pinlighed som reaktion på genfortællinger (eller gengivelser) af pinlige historier kunne inddeles i fire kategorier: Kropslig afstandtagen, manipulatorer, afskærmning af ansigtet og blikfang orienteret mod andre. Disse reaktioner skiller sig ud fra normale reaktioner på pinlige hændelser ved at være mere markante ved afskærmningen af ansigtet og manipulatorerne, mens blikfanget var mindre markant. Den kropslige afstandtagen var ikke tilstede i almindeligt pinlige episoder. Om tåkrummende pinlige episoder decideret afføder tåkrumning, kunne ikke dokumenteres tilstrækkeligt, men det kan tyde på, at der er en bevægelse i tæerne. Det tyder også på, at den enkelte deltager ikke reagerer på samme måde som de andre, men at deltagerne reagerer på samme måde gentagne gange. Om det er vane eller omgivelserne, der dikterer det, har ikke været muligt at undersøge ud fra materialet, men det kunne tyde på en blanding.

At reaktionerne, bortset fra blikorienteringen, er mere markante i de tåkrummende pinlige episoder, kan tyde på, at funktionen af genfortællingen af pinlige historier er at styrke det intersubjektive forhold i gruppen ved at vise, at man er social kompetent og sympatisk. Samtidig kan det være en måde at validere gruppens normer for acceptabel social adfærd og at afvise andre handlingsmønstre. At blikfanget ikke er mere markant, som de andre reaktioner er, kan også tyde på, at det ikke bruges som et interaktionelt redskab, men mere som en intrapersonel bekræftningsmekanisme.

[47] Weisfield & Weisfield 2014, s. 1

Litteraturliste

Argyle, Michael; Dean, Janet. (1965). Eye-Contact, Distance and Affiliation. *Sociometry*, vol. 28, nr. 3, s. 289-304

Ekman, Paul. (1998). *Universality of Emotional Expression? A Personal History of the Dispute*. I: Paul Ekman (red.): The Expression of the Emotions in Man and Animals, (3. udg. s. 363-693). Oxford University Press

Ekman, Paul. (2004). *Emotional and Conversational Nonverbal Signals*. I: Jesus M. Larrazabal og Luis A. Pérez Miranda (red.): Language, Knowledge, and Representation, (s. 39-50). Kluwer Academic Publishers

Feinberg, Matthew; Willer, Robb; Keltner, Dacher. (2012). Flustered and Faithful: Embarrassment as a Signal of Prosociality. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 102, nr. 1, s. 81-97

Gofmann, Erving. (1956). Embarrassment and Social Organization. *American Journal of Sociology*, vol. 62, nr. 3, s. 264-271

Keltner, Dacher; Buswell, Brenda N. (1997). Embarrassment: Its Distinct Form and Appeasement Functions. *Psychological Bulletin*, vol. 122, nr. 3, s. 250-270

Kendon, Adam. (2004). *Two gesture families of the open hand*. I: Adam Kendon: Gesture: Visible Action as Utterance, (s. 248-283). Cambridge University Press

Marcus, David K.; Wilson, Jeffrey R.; Miller, Rowland S. (1996). Are Perceptions of Emotion in the Eye of the Beholder? A Social Relations Analysis of Judgements of Embarrassment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, vol. 22, nr. 12, s. 1220-1228

Meyer, John. C. (2000). Humor as a double-edged sword: Four functions of humor in communication. *Communication Theory*, vol. 10, nr. 3, s. 310-331

Müller-Pinzler, Laura; Rademacher, Lena; Paulus, Frieder M.; Krach, Sören. (2016). When your friends make you cringe: social closeness modulates vicarious embarrassment-related neural activity. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, vol. 13, nr. 3, s. 466-475

Semin, Gün R.; Manstead, A. S. R. (1982). The social implications of embarrassment displays and restitution behaviour. *European Journal of Social Psychology*, vol. 12, nr. 4, s. 367-377

Weisfield, Glenn E.; Weisfield, Miriam B. (2014). Does a humorous element characterize embarrassment?. *Humor*, vol. 27, nr. 1, s. 65-85

Louise Hallstrøm:

Smartphonebrug i social interaktion. En sprogpsykologisk undersøgelse af relevantgørelsen af smartphonebrug i social interaktion

1. Indledning

Det er efterhånden en almindelig diskussion såvel i medierne som i privaten, hvorvidt smartphones hører hjemme under sociale sammenkomster (se f.eks. Rasmussen 2014, Grundtvig 2016). Mange mener, at de forstyrrer det sociale samvær og distraherer deres respektive ejermænd såvel som de andre tilstedeværende. Opponenterne mod sådanne udsagn ville meget vel sige, at smartphones indiskutabelt er blevet en (nødvendig) del af hverdagen, som endda kan være yderst hjælpsom, og at de derfor er fuldt ud legitime i sociale sammenhænge.

Hvad end vi kan lide dem eller ej, ser smartphones ud til at være kommet for at blive, og ud fra egen erfaring stilles der sjældnere og sjældnere spørgsmålstegn ved deres tilstedeværelse ved middagsbordet, til forelæsningen, ved cafébesøget, mødet på arbejdet, osv. Jeg vil gå så langt som til at påstå, at de er blevet et naturligt element i sociale interaktioner. I interaktionsforskningen ser smartphonebrug dog ud til at være et sparsomt undersøgt område. Det skorter ikke på undersøgelser af telefon*samtaler* (se f.eks. Schegloff 1968, Sacks 1992), og diskussionen om *mobil*telefonens, computerens og internettets mange interaktionelle ressourcer er også velrepræsenteret (se f.eks. Laurier 2001, Hutchby 2001, Haddington & Rauniomaa 2011). Men smartphonen og dens mange andre funktioner, eller *muliggørelser* (*affordances,* Gibson 1979), end at modtage og foretage opkald er indtil videre mere eller mindre forsømt.

***Formålet med forhåndenværende opgave vil derfor være at se nærmere på et tilfælde af smartphonebrug i social interaktion. Gennem en singlecaseanalyse af en studiegruppemiddag vil jeg undersøge, hvordan den ene deltagers smartphonebrug inkorporeres og gøres relevant i og for interaktionen. Mere specifikt vil jeg undersøge, hvilke muliggørelser brugeren af smartphonen relevantgør, samt hvordan smartphonebrugen indgår i en fælles deltagelsesramme* (Goffman 1981).**

For at belyse problemstillingen vil jeg først kort skitsere nogle af de hidtige behandlinger af (mobil)telefonen som hhv. kommunikationsmedie og meningsbærende artefakt i interaktion, hvorefter jeg vil gennemgå perspektiver på *multiaktivitet* i interaktionsforskningen. Hernæst vil jeg præsentere interaktions- og konversationsanalyse som metodisk tilgang og præsentere mit data. Endelig vil jeg gå ind i en detaljeret analyse af data og diskutere implikationerne af denne.

2. Teori

2.1. Mobiltelefoner i interaktion

I konversationsanalysen har telefonsamtaler, især i opblomstringsperioden for metoden, ofte været primær analysegenstand – blandt andet af praktiske grunde: Optagelse af telefonsamtaler var en nem måde at indsamle autentisk samtaledata på (Hutchby 2001:80). Her så man som udgangspunkt strukturen og systematikken i telefonsamtalen som

repræsentativ for al samtale, men senere blev man opmærksom på, hvordan telefonen var med til at strukturere nye måder at tale sammen på (Hutchby 2001:80-81).

Senere blev spørgsmålet, hvordan og *om* brugen af *mobil*telefoner adskilte sig fra almindelig telefonbrug: "is it like any other phone use, or do the new technological affordances modify the terms under which such conversations are initiated and conducted?" (Schegloff 2002:297). Der er to vigtige betragtninger i det citat: Selvom det stiller spørgsmålstegn ved mobiltelefonens potentielt strukturændrende funktion, er det stadig *samtalen*, som mobiltelefonen gør mulig, der er i fokus. Derudover bringer citatet *affordance*-begrebet på banen, som, hvis det var vigtigt for forståelsen af *mobiltelefoner*, kan påstås at være endnu vigtigere for forståelsen og behandlingen af smartphones. *Affordance*-begrebet refererer til de brugsmuligheder, eller handlinger, som en genstand 'tilbyder' (Gibson 1979) – jeg vil fremover bruge den tilnærmelsesvise danske oversættelse *muliggørelse,* når jeg henviser til affordance-begrebet. Således kan vi sige, at fastnettelefoner tilbyder opkald, eller nærmere bestemt kommunikation mellem mennesker på afstand, og muliggør "(…) an abstract form of co-presence in which space and often also time separate the participants" (Hutchby 2001:1). Mobiltelefoner tilbyder det samme, men tilbyder desuden, at man kan være på farten, mens man bruger denne muliggørelse, ligesom den kan vise opkalds-id, man kan skrive tekstbeskeder m.m. Når det kommer til smartphones, er viften af muliggørelser endnu bredere – faktisk er der efterhånden ikke mange grænser for, hvilke opgaver man kan udføre på en smartphone. Derfor kan vi ved analyse af smartphonebrug undersøge meget mere end, hvordan denne teknologis muliggørelser ændrer på *samtale*strukturen (som var Schegloffs primære bekymring i citatet ovenfor), da opkaldsmuliggørelsen ofte kommer i baggrunden ved smartphonebrug. Jeg vil ikke forsøge at liste alle de muliggørelser, en smartphone har, men sætte min lid til, at læser har nogenlunde kendskab til disse, som især udgøres af diverse apps. Disse muliggørelser kan – og bør – undersøges udenom fokusset på kommunikation på afstand – smartphonens tilstedeværelse er lige så (eller mere?) relevant i sociale interaktioner, hvor personer er til stede over for hinanden, som i interaktioner, der medieres af smartphonen. Noget af det særligt interessante ved smartphones er nemlig, hvordan brugen af dem har indflydelse på interaktionsstrukturen i ansigt-til-ansigt-interaktioner – et, som sagt, sparsomt undersøgt område i interaktionsforskningen. Dog ses der f.eks. hos Brown et al. (2013) et ansigt-til-ansigt-interaktionsstudie af, hvordan smartphonens kort- og internetsøgningsmuliggørelser ikke bare er en individuel aktivitet, der foregår sideløbende, mens man er sammen med andre, men en aktivitet, som er "intimately connected with and dependent upon others in the environment" (2013:1). Heri er det en pointe, at smartphonebrug i sociale situationer kan ses som en *multiaktivitet* (Brown et al. 2013:4-5). I denne opgave vil jeg ligeledes benytte multiaktivitetsbegrebet til at undersøge, hvordan de tilstedeværende i den konkrete optagelse orienterer sig mod smartphonebrugen i interaktionen. Jeg vil derfor nu komme ind på teorien om multiaktivitet i interaktionsforskningen.

2.2. Multiaktivitet

Til at undersøge brugen af smartphone i social interaktion vil jeg gå ud fra begrebet om *multiaktivitet,* som det fremlægges af Haddington et al. (2014). Ganske intuitivt refererer begrebet til situationer, hvor flere aktiviteter foregår på samme tid, hvilket jeg vil argumentere for, er det, der sker i materialet for denne opgave. I deres beskrivelse af begrebet gør Haddington et al. en del ud af at udpensle, hvordan det adskiller sig fra det

velkendte multi*tasking*, som for det første ifølge forfatterne primært kan ses som et kognitivt koncept (2014:7), og som derudover ofte bliver fremlagt som noget negativt; noget, der indebærer et manglende fokus hos folk, der forsøger at udføre flere opgaver på én gang (Haddington et al. 2014:4). Dette perspektiv kan altså nemt relateres til den tendens, jeg skitserede i indledningen, til at se smartphonebrug som et distraherende element, der har negativ indflydelse på socialt samvær og interaktion. Med begrebet multi*aktivitet* sigter forfatterne i stedet mod en forståelse af det at gøre flere ting på én gang som et fænomen, der orienteres mod og organiseres socialt i interaktionen. Generelt viser analyserne i deres antologi, at folk i høj grad orienterer sig mod organiseringen af tale, gestik og andre multimodale ressourcer, når de koordinerer og udfører flere aktiviteter på én gang (Haddington et al. 2014:4). Multiaktivitet såvel som andre elementer i social interaktion er altså minutiøst koordineret til og i den kontekst, det foregår i, ligesom det derfor kan ses som noget, der udføres i et *samarbejde* med de andre deltagere i interaktionen (Haddington et al. 2014:12). Selv når kun én person er engageret i multiaktivitet, skal det ses som et socialt fænomen, som ikke kan ses som isoleret fra den kontekst, hvori andre deltager og influerer organisationen og koordinationen af den sociale interaktion.

Eksempler på eksisterende studier af multiaktivitet (for blot at nævne et smalt udpluk) behandler emner som at spise og følge med i historiefortælling fra andre tilstedeværende samtidig (Goodwin 1984), at tale med passagerer, mens man kører i bil (Mondada 2012), at operere en patient, mens man fortæller tilskuere, hvad man gør (Mondada 2014) samt – særligt relevant for emnet i denne opgave – at køre og snakke i mobiltelefon samtidig (Haddington & Raunioomа 2011).

I disse og andre studier beskrives det, hvordan multiaktiviteten organiseres socialt med en række begreber, der f.eks. refererer til *hvem,* der udfører multiaktiviteten, og hvordan den organiseres temporalt og sekventielt. Således kan multiaktivitet ses som *intrapersonel*, hvor den udføres og organiseres af én person, eller som *interpersonel*, hvor multiaktiviteten organiseres i et samarbejde mellem flere tilstedeværende forstået på den måde, at den udføres med en fælles orientering mod de tilstedeværendes tale, kropslige udtryk, positionering osv. (Deppermann 2014). Man kan også tale om *divergent* og *konvergent* multiaktivitet. En divergent multiaktivitet indebærer, at det primært er ejeren af multiaktiviteten, der orienterer sig mod den ene aktivitet og dermed holder udførelsen af denne adskilt fra øvrig aktivitet (Mondada 2012, Brown et al. 2013). Konvergent multiaktivitet indebærer derimod en fælles orientering mod multiaktiviteten, som f.eks. når en iPhone-bruger i Brown et al.'s studie involverer den anden tilstedeværende i den internetsøgning, h/n er ved at udføre (2013:5). Her bliver Goffmans *deltagelsesramme (Participation framework,* 1981) også relevant, idet at det indfanger en betragtning af, hvordan personer, der er til stede i en interaktion, positionerer sig selv i forhold til det, der bliver sagt – eller i et multiaktivitetsperspektiv: Det, der sker omkring dem (Hutchby 2014:87), og altså hvorvidt de orienterer sig mod aktiviteten som noget, de skal tage del i eller ej.

Mht. det temporale aspekt kan multiaktivitet organiseres *simultant*, hvor flere aktiviteter foretages parallelt med hinanden (Mondada 2014), men det kan f.eks. også være nødvendigt at *pause* én aktivitet for at kunne udføre en anden, hvormed aktiviteterne i en multiaktivitet udføres i forlængelse af hinanden frem for samtidigt. Således kan man tale om, at én aktivitet *backgroundes*, mens en anden *forgroundes* (Mondada 2012), hvilket kan ses som et udtryk for en orientering mod sammensætningen af den konkrete multiaktivitetssituation; nogle kontekster 'tillader' simultan multiaktivitet, mens andre kræver, at aktiviteterne separeres.

F.eks. ses det i Mondada (2012) om at tale med passagerer, mens man kører i bil, at føreren sommetider backgrounder samtalen for at koncentrere sig om de uforudseelige trafikale omstændigheder, der opstår under en køretur.

Tilgangen til social interaktion som beskrevet ovenfor tager tydeligt afsæt i forskningen af social interaktion, som den ses f.eks. hos Goffman, (se f.eks. 1963, 1981), i Garfinkels etnometodologi (se f.eks. 1967) og konversationsanalysen (*CA,* se f.eks. Sacks 1992, Sacks, Schegloff & Jefferson 1974), som alle er interesserede i at undersøge, hvordan folk organiserer deres hverdagsaktiviteter og opnår mening og forståelse af, hvad der sker omkring dem gennem og i social interaktion (Haddington et al. 2014:5). Jeg vil nu kort introducere denne tilgang til social interaktion.

3. Interaktionsanalytisk metode

Med ovenstående teoretikeres tilgang til social interaktion sigter man efter at undersøge social interaktion med et *emisk* perspektiv, dvs. ud fra hvordan deltagerne i den sociale interaktion selv synes at opfatte og orientere sig mod det, der sker. Analysen foregår derfor gennem granskning af optaget autentisk interaktion. Dette indebærer et fokus på det interaktionelle samarbejde, som mennesker indgår i, når de agerer i sociale situationer, herunder hvordan verbale og nonverbale handlinger organiseres internt og i forhold til hinanden (Haddington et al. 2014:13). Med særligt henblik på multiaktivitet kan vi med denne tilgang undersøge, hvordan deltagere i en social interaktion orienterer sig mod den temporale og sekventielle organisering af multiaktiviteter, og hvad denne orientering fortæller os om deres forståelse af multiaktivitetssituationen (Haddington et al. 2014:16).

Med konversationsanalysen kan vi tilgå interaktionsdeltagernes emiske perspektiv gennem analysen af mikrodetaljeret transskription af såvel verbale som nonverbale handlinger og den sekventielle organisering heraf (Haddington et al. 2014:14). Det er nemlig essentielt for CA, at alle ytringer ses som *handlinger*, men at vi kun kan definere en handling ud fra, hvordan samtalepartneren behandler den konkrete ytring – *next turn proof procedure* (Hutchby & Wooffitt 2008:14). En anmodning om information er dermed kun en sådan, hvis samtalepartneren behandler det sådan ved at give en variant af den anmodede information. Lidt bredere sagt får en handling altså kun en konkret betydning i situationen, hvis der orienteres mod den som bærer af denne betydning – ligesom det vil være argumentet gennem denne opgave, at smartphone-multiaktivitet kun har betydning, fordi der, i det pågældende materiale, orienteres mod den som betydningsbærende.

Vi opererer derfor inden for CA også primært med et kontekstbegreb, der vedrører den *sekventielle* kontekst, i og med at handlinger, der kommer i forlængelse af hinanden, er med til at forme hinandens kontekst både retrospektivt og prospektivt. Rækkefølgen såvel som måden, handlinger udføres på, er det essentielle og er med til hele tiden at forme konteksten for interaktionen.

Jeg vil nu komme ind på, hvordan den CA-inspirerede transskription af materialet til denne opgave er udformet og herefter præsentere mit datamateriale.

4. Data

4.1. Transskription

I transskriptionen af fokusuddraget for denne opgave har jeg som udgangspunkt brugt Steensigs (2001) transskriptionskonventioner. For at kunne tilgå det særlige fokus på multiaktivitet og dermed de mange nonverbale elementer i interaktionen har jeg forsøgt at

markere, hvornår noget nonverbalt sker ved at indsætte "*" på det punkt i talen, hvor noget nonverbalt starter. Umiddelbart under stjernen i taleturen vil der være indsat endnu en stjerne, som altså indikerer, at det nonverbale, som beskrives i denne linje, starter ved "*" og foregår undervejs i den pågældende taletur. Det nonverbale vil være kursiveret og indsat i dobbeltparanteser, og det vil fremgå, hvem der udfører den nonverbale aktivitet. Slutparantesernes placering indikerer, hvornår den nonverbale aktivitet slutter, hvis den foregår under en længere taletur.

Der vil forekomme steder, hvor flere stjerner figurerer under hinanden, fordi der sker noget nonverbalt hos flere deltagere på én gang.

4.2. Data

Materialet til denne singlecaseanalyse er et udklip på ca. 30 sekunder fra en optagelse af fem venner (nærmere bestemt mig og min studiegruppe), som er samlet for at spise sammen. Til stede i uddraget er Liv, Jesper, Amalie og Louise (undertegnede). Den femte person er ikke til stede under det konkrete udklip. Det skal nævnes, at jeg er klar over min egen tilstedeværelses indflydelse på forståelsen af interaktionen – dette perspektiv vil jeg komme ind på løbende og i diskussionsafsnittet.

Den udvalgte sekvens starter halvandet minut inde i optagelsen og koncentrerer sig emnemæssigt om prisen på aftenens måltid, idet Liv er i gang med at udregne på sin smartphone, hvad de hver især skal af med, og herefter anmoder om det gældende beløb på appen MobilePay[48].

Indtil fokussekvensens start har Liv siddet med sin smartphone i højre hånd og delvist tastet noget ind på denne og delvist deltaget i samtalen ved bordet. Foran Liv på bordet ligger en kvittering fra indkøb af aftensmaden.

Ved starten af sekvensen ser deltagerne ud som på billedet:

Billede 1: Startposition for sekvens

[48] MobilePay er en app udviklet af Danske Bank, som tillader betaling og anmodning om betaling smartphonebrugere imellem.

Som det ses, sidder vi rundt om et bord i en F-formation, hvor alle deltagere kan se hinanden (Kendon 1990). I forgrunden til venstre ser vi Liv, til højre i forgrunden Louise, til Louises højre side Amalie og herefter Jesper. Desværre er Amalie og delvist Jesper svære at se fra kameravinklen.

Fokusuddraget starter med Louises ytring "en banan* (0.5) det mætter ikke (.)" (l. 13), som knytter sig til det forudgående samtaleemne, der kort og godt går ud på, at Louise og Amalie er sultne. Dette emne afsluttes med Jespers ytring i l. 21-23, "(kay) er det dig der har lagt ud?", som er den, der relevantgør Livs smartphonebrug.

5. Analyse

5.1. Orientering mod og relevantgørelse af smartphoneaktivitet

Som det ses på billede 1 og af nedenstående uddrag, er Liv ved sekvensens start i gang med en aktivitet på sin smartphone, mens Louise omtaler en banans mætningsværdi i l. 13:

```
13    *LO: en banan* (0.5) det mætter ikke (.)
14                  *((LI sidder med sin telefon i højre hånd, kigger ned på
15                   skærmen, bruger tommelfingeren til at udføre noget på sin
16                   telefon. Kigger kortvarigt op på LO, idet hun siger 'nan',
17                   kigger ned igen, fortsætter aktivitet på telefon))
18    *AM: [nej  ]
19    *LO: [det s]å noget folk
20                    [bilder en ind                    ]
21    *JE: [*(kay) er det dig der  ]
22          *((JE vender hovedet og blikket en anelse over mod LI))
23    *JE: har lagt *↑ud
24                  *((LI løfter tommel fra telefon,
25                  løfter hoved og blik fra telefon, kigger mod JE))
```

Som noteret kigger Liv kortvarigt op på Louise under hendes taletur i l. 13, ligesom hun har kroppen vendt mod Louise og Amalie og dermed delvist viser engagement i deres interaktion (Goodwin 1984). Hun vender dog hurtigt blikket tilbage mod sin smartphone som fokus. Et blik mod den nuværende taler kan ses som en illustration af, at man deltager i/lytter til samtalen, til trods for at man er i gang med noget andet (Goodwin 1984). Liv orienterer sig dog ikke yderligere mod samtalen som f.eks. ved at bidrage til interaktionen, og på den måde kan hendes smartphoneaktivitet ses som den primære eller *forgroundede* aktivitet (Mondada 2012) på dette tidspunkt. Det kan endda diskuteres, om der overhovedet er tale om multiaktivitet, så længe Liv ikke orienterer sig videre mod samtalen som noget, hun er involveret i, end med en såkaldt *sakkade* – et hurtigt blik, som udtrykker, at det, der kigges på, ikke er objekt for en *fokuseret interaktion* (Goffman 1963).

Herefter spørger Jesper i l. 21 i overlap med Louises "det så noget folk [bilder en ind]: "[(kay) er det dig der] har lagt ↑ud". Grundet belysningen og opløsningen på optagelsen er det svært at se Jespers blikretning tydeligt, men under Louises taletur har Jespers blik øjensynligt skiftevis været rettet mod Louise og bordet og/eller Liv. Under hans taletur i l. 21-23 fokuseres hans blikretning dog mod Liv, ligesom hovedet drejes en anelse mere mod Liv.

Blikretning mod en bestemt samtaledeltager er en typisk måde at udvælge en modtager og dermed næstetaler på (Lerner 2003), og Liv behandler også denne ytring som rettet mod hende. Dette ser vi for det første ved, at hun løfter blikket mod Jesper, idet han udtaler "↑ud"

(hvor ytringen både grammatisk og prosodisk kan tydes som potentielt færdiggjort), og for det andet ved at hun – et splitsekund før blikket løftes – standser bevægelsen af sin tommelfinger over smartphoneskærmen og holder tommelen løftet over skærmen de næste cirka to sekunder, mens hun besvarer Jespers spørgsmål.

Billede 2: **JE:[*(kay) er det di der]*
Billede 3: *Liv løfter tommel og kigger op på Jesper*

Der er flere ting i denne korte sekvens, som er vigtige for forståelsen af interaktionen i forhold til formålet med denne opgave. *For det første* kan vi måske se Jespers spørgsmål til Liv som dét, der gør Livs smartphoneaktivitet relevant for interaktionen. Det er et vilkår for analysen af autentisk interaktion, at vi ikke kan vide, præcis hvorfor deltagerne gør, som de gør, men vi kan gætte på, at Jesper er blevet opmærksom på indkøbskvitteringen foran Liv og har antaget, at denne har relation til Livs smartphoneaktivitet. I så fald orienterer han sig ligeledes mod en viden om, at en smartphone har diverse muliggørelser, der har med betaling og udregning at gøre. Dog bør vi i højere grad orientere os mod Livs svar til henvendelsen som det, der afgør, hvorvidt Jespers ytring er med til at relevantgøre smartphoneaktiviteten. Det vender jeg tilbage til om lidt.

Før Jespers spørgsmål har ingen af deltagerne orienteret sig mod Livs aktivitet som relevant for interaktionen, og den har derfor i højere grad fungeret som en sideløbende, *divergent* aktivitet (Mondada 2012) – eller: Som en *intrapersonel* multiaktivitet (Deppermann 2014), som kun én af deltagerne i interaktionen, Liv, har organiseret og taget del i, hvor det andet spor i den multiple aktivitet har været at deltage i samtalen (tidligere har de tilstedeværende, inklusiv Liv, f.eks. talt om, hvornår kartoflerne er færdige, og hvorvidt tidspunktet for aftensmaden er for sent, samtidig med at Liv har udført sin smartphoneaktivitet).

For det andet, og i forlængelse af ovenstående, gør Jespers ytring det relevant, at Liv forholder sig til sin multiaktivitet på den ene eller anden måde. Man kan se det som, at hendes løftede tommelfinger fra smartphoneskærmen er et udtryk for, at hun vælger at pause eller backgrounde denne aktivitet for en kort stund for at rette opmærksomheden mod Jesper og hans personrettede spørgsmål, og samtidig viser den løftede tommel umiddelbart over smartphoneskærmen, at hun ikke er færdig med den aktivitet, hun var i

gang med. Med Jespers spørgsmål gøres Livs aktivitet altså både relevant *i* interaktionen og *for* den.

Efter Jespers spørgsmål, som vi også på bedste CA-vis kan kalde en anmodning om information og/eller bekræftelse, kommer Liv med netop en bekræftelse i l. 26:

```
26    *LI: *·mtl   *ja.
27         *((LI kigger ned, tommelfinger stadig løftet fra skærm))
28                 *((LO drejer hovedet væk fra AM hen mod LI))
29    *LO:  [(nå: ja)     ]
30    *LI: *[og jeg vil ↑sige] i kommer *ti:l* og sku af med ↑niogtres kroner
31          hver.
32         *((LI kigger ned i telefon))
33         *((LO og JE kigger fortsat på LI))
34                                    *((LI bevæger tommel fra stilstående
35                                    over telefon ned mod skærmen, rammer
36                                    skærmen idet hun siger ni, herefter
37                                    taster hun videre, mens hun færdiggør
38                                    taletur))
39                                    *((LO kigger ned på LI's telefon))
40                                          *((LO kigger op på LI))
```

Liv starter sin ytring med en hørbar åbning af munden og en indånding, "·mtl", og simultant med dette retter hun blikket ned mod sin smartphoneskærm, hvorefter hun bekræfter Jespers spørgsmål med et "ja":

Billede 4: **LI: *·mtl *ja.*

Livs blik mod sin smartphone, mens hun bekræfter, kan ses som en måde at vise på, at hendes aktivitet på smartphonen er relevant for hendes besvarelse af Jespers spørgsmål og altså for interaktionen.

Idet Liv siger "ja", drejer Louise hovedet væk fra Amalie, som hun hidtil har haft som primær modtager og derfor primært har været kropsligt orienteret mod, og på den måde viser hun nu sit engagement mod Liv og det emne, Jesper netop har gjort relevant. Louises

ytring i l. 29, hvad der lyder som et "nå: ja", kan ses som et udtryk for genkendelsen af relevansen af emnet for både den situationelle kontekst (at de er samlet for at spise sammen og netop har været ovre at handle) samt for den sekventielle kontekst: Livs brug af sin smartphone kan ses som det, der fremkalder Jespers anmodning om bekræftelse, og som derfor leder samtalen hen mod en snak om, hvor meget de hver især skylder, hvilket Louise kan siges at anerkende som et relevant samtaleemne med ytringen i l. 29. Bl.a. her kan det diskuteres, hvorvidt det er Livs *multiaktivitet* eller hendes konkrete *brug af en genstand* (Nevile et al. 2014), der influerer og gøres relevant i interaktionen. Dette perspektiv vil jeg vende tilbage til i diskussionsafsnittet.

I forlængelse af sin bekræftelse i l. 26 fortæller Liv i l. 30, at de skal af med niogtres kroner hver. Mens hun siger dette, kigger hun ned i sin smartphone, og på "ti:l" begynder hun at bevæge sin tommelfinger fra stilstående lige over skærmen ned mod skærmen, og idet hun siger "ni", rammer hun skærmen og taster videre på telefonen, mens hun færdiggør sin taletur.

Her kan vi igen bemærke flere ting. For det første er det interessant, at Livs to aktiviteter, at tale og at orientere sig mod aktivitet på sin smartphone, udføres stort set simultant. Hele taleturen foregår med blikket rettet mod smartphonen, og undervejs begynder hun som sagt at bevæge tommelen og indtaste noget på telefonen. De simultane handlinger kan ses som et udtryk for deres gensidige relevans: Det, hun siger, er tæt forbundet til det, der sker på telefonen. Vi kan desværre ikke se, hvad der foregår på telefonen, men vi kan gætte på, ud fra Livs ytring, at det gældende beløb viser sig på skærmen mere eller mindre i det øjeblik, hun siger det. Ved at orientere sig mod telefonen, mens hun kommer med den information, som Jespers ytring også indirekte kan ses som at have anmodet om, viser Liv, at hendes smartphoneaktivitet er sekventielt relevant for interaktionen: Den er nødvendig for leveringen af en andenpardel til Jespers førstepardel.

Derudover kan vi af de andre deltageres ageren under produktionen af Livs taletur tolke, at også de finder hendes aktivitet relevant. For det første kigger både Jesper og Louise på Liv, mens hun taler (Amalies blikretning er desværre ikke tilgængelig), hvorved de viser opmærksomhed på og engagement i den information, hun er ved at give. For det andet sker der noget vigtigt i Louises blikretning undervejs: Samme tid, som Liv begynder bevægelsen over smartphonen i anden halvdel af sin ytring, ses det, at Louises blik i et splitsekund retter sig mod Livs smartphone for herefter at rette tilbage mod Livs ansigt, mens hun taler, som det måske kan anes på billede 5 og 6:

*Billede 5: *LO: [(nå: ja)]*

*Billede 6: *LO kigger ned på LI's telefon*

Vi kan tolke dette som en orientering mod Livs aktivitet som meningsbærende for interaktionen og igangværende taletur. Vi kan altså se en fælles og *konvergent* orientering mod multiaktiviteten fra alle synlige deltagere, som sker delvist gennem en indirekte italesættelse af telefonens relevans for det sagte, og delvist gennem en fælles blikretning mod (udføreren af) multiaktiviteten (Mondada 2012). Med en anden benævnelse kan vi kalde den fælles orientering mod Liv og hendes smartphoneaktivitet en *fælles deltagelsesramme* (Goffman 1981). Haddington & Raunioomа (2011:236) analyserer verbaliseringen af, at en telefon ringer, gennem ytringer som "er det min telefon" og lignende, som netop en konstruktion af en fælles deltagelsesramme, og man kan diskutere, om dette fund kan sidestilles med min observation ovenfor. Observationerne adskiller sig nemlig fra hinanden ved især to ting. For det første bliver Livs telefonaktivitet – eller telefonens muliggørelser – ikke italesat direkte af hverken Jesper, Liv selv eller de andre deltagere (som hvis Jesper for eksempel havde sagt: "er du ved at regne ud, hvor meget vi skylder?", eller Liv havde sagt: "Ja, jeg er lige ved at regne ud, hvor meget I skylder"). For det andet kan man tilsyneladende udlede en vigtig forskel på analysemulighederne, hvad angår smartphones og deres mange muliggørelser versus det at behandle en telefon som slet og ret en en genstand, der muliggør opkald. Det er nemlig her, at analysen af smartphonebrug kommer til at adskille sig væsentligt fra hidtige studier af (mobil)telefonbrug: Blot fordi smartphonen kan benævnes "en telefon" behøver den ikke blive brugt som en sådan i traditionel forstand. Smartphonebrugen i det konkrete tilfælde bliver derfor ikke gjort relevant i interaktionen på samme måde, som hvis en telefon havde ringet – i og for sig kunne den lige så godt have været en lommeregner eller en kugleramme – men ud fra deltagernes orientering kan vi altså se, at den ved sin tilstedeværelse alligevel gøres relevant.

Ovenstående er en diffus diskussion, som faktisk næsten stiller spørgsmålstegn ved, om analysen af det konkrete materiale overhovedet hører til i rækken af analyser af telefonbrug i interaktion. Lad os lade det stå ved en iagttagelse af, at telefonen som genstand ikke længere har en lige så klar, afgrænset definition mht. sine muliggørelser.

5.2. Fra intra- til interpersonel multiaktivitet

Efter Livs ytring i l. 30 ser vi en række reaktioner på denne (l. 41-44), som må tolkes som ironiske vurderinger (en forståelse, der i høj grad er betinget af min egen tilstedeværelse i situationen) af det beløb, deltagerne skal af med:

```
41    *AM: [*hold nu ↓kæft:                                ]
42    *JE: [((fløjter highpitch og nedadgående)) ]
43          *((LO skubber underlæbe ud, drejer hovedet til højre, væk fra
44            LI i et ryk))
45    *LI: [*nu sender        *jeg jer ↑allesammen  en]↑anmodning
46          *((LI kigger op   *LI kigger ned på skærm))
47    *AM: [↓ja      (                                )]
48    *LI: [*(°og så skal man øhm°)]
49          *((LI lægger hovedet mod venstre hånd, kigger i skærm, fortsætter
50          aktivitet på telefon))
51    *AM: [kommer de ↑her        ]
52    *LO: jar
53    *JE: [*↑ai↓ai↑ai            ]
54          *((JE bevæger venstre side af kroppen, fisker efter
55         telefon i lomme))
```

Billede 7:
**AM:* *[*hold nu ↓kæft:]*
**JE:* *[((fløjter highpitch og nedadgående))]*
**((LO skubber underlæbe ud, drejer hovedet til højre,*
væk fra LI i et ryk))

Her ser vi altså andenpardele til Livs ytring fra alle resterende deltagere (jeg vurderer min egen kropslige adfærd som udtryk for en nonverbal tilslutning til de andres vurderinger), som produceres i overlap. I l. 45 påbegynder Liv en ny ytring: "[*nu sender jeg jer ↑allesammen en] ↑anmodning", altså en verbalisering af den handling, hun er i gang med, hvorunder hendes skiftende blikretning har flere implikationer. Som noteret kigger hun op på de andre på "nu", hvilket kan ses som en indikation af, at de er modtagere af hendes ytring, hvorefter hendes blik rettes mod smartphonen igen på "jeg". Blikket mod

smartphonen kan ses som det, der relevantgør smartphoneaktiviteten for den verbaliserede handling; hun "sender en anmodning" på netop smartphonen. Der er altså tale om en simultan multiaktivitet, hvor det sagte og den parallelle aktivitet er relateret til hinanden (Mondada 2014). Mellem linjerne synes der desuden at ligge en antaget fælles forståelse i forsamlingen af, at en smartphone har netop en anmodningsmuliggørelse – nærmere bestemt i kraft af betalingsappen MobilePay, hvori man kan anmode folk om at indbetale penge.

*Billede 8: *LI: nu sender*

*Billede 9: *LI: jeg jer ↑allesammen en] ↑anmodning*

Herefter udvider Liv sin tur med "(°og så skal man øhm°)" (l. 48), som kan ligne starten på en instruktion af, hvordan deltagerne skal håndtere den omtalte anmodning. Turudvidelsen produceres dog i overlap med Amalies tur i l. 51, "kommer de ↑her", hvorfor vi kun kan gætte på, at det er en instruktion, Liv påbegynder. I den forståelsesramme kan vi dog se det som, at Liv involverer de andre i sin multiaktivitet, hvorved multiaktiviteten på en måde går fra at være *intra*personel til *inter*personel: Hun indbyder til, at "man", refererende til de andre, skal gøre noget i forbindelse til den omtalte anmodning.

Lad os vende tilbage til Amalies overlappende ytring "kommer de ↑her" i l. 51. Selvom vi ikke kan se Amalie på optagelsen, tillader jeg mig at antage (bl.a. med min erindring af situationen som rygdækning), at hun sidder med sin smartphone foran sig, mens hun producerer denne tur. Turen kommer umiddelbart efter Livs anmodningsytring, hvorfor vi må gå ud fra, at den har relation til netop den ytring. Her kan det altså synes at være Amalie, der relevantgør *sin* smartphoneaktivitet ved at indikere, hvad hun er i gang med eller ser på sin telefon, og at det er en relevant handling for Livs forudgående: "de" i "kommer de her" refererer tilsyneladende til pengene, der skal overføres.

I l. 52-53 producerer Jesper turen "↑ai↓ai↑ai", (hvis betydning er noget i retning af udtryk for negative følelser, men som fremstår ironisk her[49]), mens han begynder at fiske sin telefon op af lommen:

*Billede 10: *JE: ↑ai↓ai*

*Billede 11:*JE: ↑ai*

Det, vi her skal lægge mærke til, er, at Jespers fisken efter egen telefon, ligesom Amalies brug af sin smartphone, må ses som relevant for de forudgående handlinger: Livs multiaktivitet og relevantgørelse og verbalisering heraf har tilsyneladende relevantgjort *Jespers* smartphoneaktivitet, og ved at tage sin telefon frem viser han altså sin forståelse af Livs aktivitet og ytring, nemlig at det er en handling, som fordrer en aktivitet fra ham. Nærmere bestemt behandler Jesper Livs handling som en anmodning om en bestemt aktivitet fra ham og de andre – en pengeoverførsel – som han viser *accept* af.

5.3. Konvergent multiaktivitet – forskellige genstande

I den sidste del af uddraget skal vi se, hvordan der orienteres yderligere mod multiaktiviteten som en fælles deltagelsesramme. Som det sås påbegyndt ovenfor, bliver det nu umiddelbart i højere grad de enkelte deltageres smartphones, der bliver fokus. Det interessante er dog, at selvom de orienterer sig mod separate genstande, er det tilsyneladende den samme muliggørelse på hver deres telefon, der orienteres mod, og de kan siges at samarbejde om at udføre en fælles, interpersonel multiaktivitet – nemlig at få hhv. inkasseret og betalt det gældende beløb – bare på hver deres skærm. Man kan måske tale om, at der foregår en todelt interaktion: En interaktion over telefonerne, hvor Livs anmodning om en betaling inden længe dukker op på de andres skærme, og de – i hvert fald to ud af tre tilstedeværende – svarer ved at acceptere, samt en metainteraktion mellem deltagerne *om* betalingsinteraktionen. Faktisk kan man sige, at strukturen i førstnævnte, altså den interaktion, som foregår over telefonerne, ligner en klassisk telefonsamtaleåbningsstruktur, hvor telefonens ringen, *summon*, er førstepardelen i et sekvenspar, og besvarelsen er andenpardelen (Schegloff 1968) – ligesom Livs anmodning kan ses som en førstepardelssummon, og accepten som en andenpardel.

[49] Jespers verbale udtryk i denne situation skal ses i forlængelse af den ironisk negative vurdering af det beløb, Liv beder om, og i kraft af den manglende respons på Jespers ytring som en seriøs vurdering, analyseres det altså heller ikke som sådan

I l. 56 udtaler Amalie "(nå men) de kommer simpelthen". Liv behandler tilsyneladende denne ytring som en anmodning om uddybning af, hvad det er, der foregår, eftersom hun gentager, at hun har tænkt sig "at anmode jer om det" (l. 58), alt imens hun fortsat kigger ned i sin telefon og udfører en aktivitet med tommelen:

```
53    *JE: [*↑ai↓ai↑ai                    ]
54          *((JE bevæger venstre side af kroppen, fisker efter
55          telefon i lomme))
56    *AM: [*(nå men) de kommer] simpelthen
57          *((LI kigger ned i telefon))
58    *LI: *jam jeg har tænkt mig at anmode jer om det
59         *((LI kigger ned i telefon. Højre tommelfinger
60         bevæger sig rundt på skærm    ))
61    *LO: de:t simpelthen [smart,]
62    *JE:                 [*·hhh ]
63                          *((JE tager telefon frem, placerer den mellem begge
64                            hænder hvilende på bordet foran sig, kigger ned
65                           i den))
66                    ((13 sekunder hvor LI og JE udfører aktiviteter på
67                    telefon, LO synger med på musikken, ikke synligt hvad AM
68                    foretager sig))
69    *AM: (de ikke kommet endnu)
70    *LI: *nejmen det er fordi jeg lige skal tilføje alle
71         *((LI kigger ned i telefon placeret i begge hænder,
72           bevæger tommel hen over skærm ))
```

Vi kan tolke af Amalies ytring, at den fælles forståelse, som lå antaget i Livs tur i l. 45, muligvis ikke har været helt rigtig: Amalies ytring kan nemlig gennem den kognitive forståelsesmarkør "nå" og "simpelthen" ses som et udtryk for, at det lige er gået op for hende, at det er anmodningsmuliggørelsen, der skal i spil, og ikke bare betalingsfunktionen i MobilePay, der er tale om. Der kommer dog ikke nogen synlig eller hørbar respons fra Amalie på Livs gentagelse af, hvad hun har tænkt sig at gøre. Til gengæld kan Louises vurdering "de:t simpelthen smart," ses som en kvittering, der indikerer forståelse fra hendes side. Under Louises tur er det lykkedes Jesper at finde sin telefon frem, og han sidder nu med den mellem begge hænder fremme på bordet, mens han kigger ned i den. Det er altså nu synligt,

at både Liv og Jesper sidder med deres telefoner i hænderne, ligesom jeg tillader mig, ud fra erindring, at påstå, at Amalie også sidder med sin.

Billede 12: Liv og Jesper sidder synligt med telefoner fremme

Det er nu vigtigt at bemærke to ting: For det første er det selvsagt ikke til at vide, om det rent faktisk er for at gå ind i MobilePay, at Jesper finder sin telefon frem. Han kan foretage sig alt muligt andet, som det hverken (nødvendigvis) er muligt for de andre i interaktionen at se eller for os på optagelsen. Men ikke desto mindre ser det altså ud til, ud fra den sekventielle organisering og verbaliseringen af multiaktiviteten, at det er Livs smartphoneaktivitet, der relevantgør Jespers (og Amalies). For det andet er jeg selv (forstået som deltageren Louise i optagelsen) med til at gøre min pointe om Livs relevantgørelse af de andres smartphonebrug tvivlsom, idet at jeg som den eneste ikke tager min telefon frem i forbindelse med Livs verbalisering af sin aktivitet. Jeg kunne nemt komme med en masse spekulative forslag til, hvorfor det forholder sig sådan, men det vil jeg undlade for ikke at indblande et introspektivt og tilbageskuende perspektiv ind i den interaktionsanalytiske metode. Lad det for nu være nok at nævne, at jeg altså ikke under optagelsen var klar over, at jeg ville fokusere på smartphonebrug, og at jeg derfor i hvert fald ikke intenderet adskiller mig fra de andres adfærd.

De næste 13 sekunder af optagelsen udfører Liv og Jesper aktiviteter på deres telefoner, mens Louise sidder og synger lidt med musikken, og Amalies aktivitet ikke er synlig. Her kan aktiviteten ved bordet altså siges at gå væk fra at være multipel, og der foregår faktisk

ikke engang nogen interaktion mellem deltagerne. De koncentrerer sig om separate, divergente aktiviteter.

I l. 68 lyder det som om, at Amalie påpeger, at anmodningerne ikke er kommet endnu, hvortil Liv svarer, at det er, fordi hun lige skal tilføje alle (til MobilePay-anmodningen), mens hun fortsat kigger ned i sin telefon og udfører aktiviteten herpå. Her er vi altså tilbage ved en simultan multiaktivitet, hvor Liv både svarer på Amalies ytring og udfører den aktivitet, som Amalie efterspørger resultatet af. Igen relevantgøres Livs aktivitet altså, og det italesættes, hvad det er, der får den til at trække ud, samt hvad hun er i gang med i øjeblikket. De øvrige deltagere orienterer sig ligeledes mod dette ved at kigge på Liv, mens hun producerer den multiaktive ytring, og der er igen tale om en konvergent opmærksomhed på multiaktiviteten.

Billede 13: **LI: *nejmen det er fordi jeg lige skal tilføje alle*

6. Konklusion og diskussion

Vi kan altså se af ovenstående analyse, hvordan et tilfælde af smartphonebrug relevantgøres i og for den konkrete interaktion. Dette indebærer en orientering fra både de andre deltagere og smartphonebrugeren mod smartphonen og brugen heraf som betydningsbærende for interaktionen. Dette sker fra smartphonebrugerens side ved at lade smartphonebrugen indgå som det ene spor i en multiaktivitet vist gennem blikretning og samtidig udførsel af smartphonebrug og deltagelse i samtalen, omend den ene aktivitet sommetider backgroundes til fordel for den anden. Fra de andre deltageres side sker relevantgørelsen gennem blikretning mod smartphonebrugeren såvel som mod smartphonen selv. Desuden gøres smartphonebrugen relevant af både brugeren og de andre gennem indirekte reference til smartphonen og dens udregnings- og betalingsmuliggørelser. Smartphonebrugen synes ved den fælles orientering at udgøre en fælles deltagelsesramme, ligesom betalingsmuliggørelsen kan ses som en fælles deltagelsesramme, omend denne på et tidspunkt splittes mellem flere smartphones. På den

måde kan det ses som, at én deltagers smartphonebrug og multiaktivitet afføder og relevantgør det samme hos andre tilstedeværende.

Ud fra materialet i denne singlecaseanalyse er det svært at sige, om smartphoneaktivitet generelt kan ses som noget, der distraherer og har negativ indflydelse på den sociale interaktion, som det ellers populært lyder sig i den offentlige debat – og det er heller ikke mit formål. Men det er interessant at bemærke, at den aktivitet, som udføres på smartphonen i den konkrete optagelse, kan ses som ikke meget anderledes, end hvis man havde trukket en lommeregner frem ved siden af indkøbskvitteringen og herefter havde bedt de tilstedeværende om at finde det gældende beløb frem i kontanter – som det muligvis ville være foregået ved en studiegruppemiddag eller lignende for blot nogle få år siden (MobilePay har f.eks. kun eksisteret siden maj 2013). Samme multiaktivitet kunne altså givet vis være foregået uden en smartphone som genstanden for det ene aktivitetsspor og kunne i øvrigt eksempelvis have udløst samme greb i lommen som Jespers i l. 54-55. Derudover udvises der i materialet ikke nogen synlig eller hørbar irritation over smartphonebrugen per se, som hvis en deltager f.eks. forgæves havde forsøgt at komme i kontakt med Liv under hendes smartphonebrug. Som pointeret flere gange ser vi tværtimod en multiaktivitet delt mellem smartphonebrugen og deltagelse i samtalen, som synes ubesværet og ikke orienteret mod som et forstyrrende eller malplaceret element.

Når det så er sagt, er det netop et vilkår for en singlecaseanalyse, at den ikke kan bruges som belæg for noget universelt gældende. Man kan derfor sagtens forestille sig, at smartphonebrug i andre situationer orienteres mod som et forstyrrende, distraherende element i social interaktion. Jf. mange af pointerne i opgaven kan smartphonen qua dens mange muliggørelser bruges på mange forskellige måder og kan bl.a. derfor også have indflydelse på interaktionen på mange forskellige måder; man kunne forestille sig, at der er forskel på at sidde på sociale medier, spille spil og lignende og så dét at udføre en beregning og en MobilePay-anmodning, som relaterer sig til den sociale situation, man er i. Desuden kan man forestille sig, at smartphonebrug under sociale sammenkomster sommetider også ses som en bevidst måde at tage afstand fra deltagelse i den igangværende interaktion på, hvorved smartphonen bruges som *et involvement shield* (Ayass 2014).

Som påpeget en enkelt gang, og til dels operationaliseret gennem muliggørelsesbegrebet, kan man diskutere, om det (også) er smartphonen som meningsbærende *genstand*, der relevantgøres i interaktionen (jf. f.eks. Nevile et al. 2014) frem for eller i lige så høj grad som multiaktiviteten. Jeg vil påstå, at det er et spørgsmål om teoretisk perspektiv, om det tolkes, at Jesper f.eks. i sin ytring i l. 21-23 orienterer sig mod smartphonen som meningsbærende objekt i interaktionen eller mod Livs multiaktivitet – eller om det er en blanding af det hele. Man kan i hvert fald sige, at mange multiaktiviteter slet og ret kræver en form for genstand, der kan orienteres mod som det ene spor af flere parallelle, før der kan være tale om en multiaktivitet, og på den måde bliver genstande en ufravigelig del af de fleste multiaktivitetsanalyser. I denne opgave har jeg valgt at fokusere på multiaktivitets- frem for genstandsaspektet, fordi jeg ser det som, at det er det, der er det centrale for diskussionen om legitimiteten af smartphonebrug i sociale interaktioner.

En anden diskussion, som genstandsaspektet såvel som forhåndenværende analyse i sig selv afføder, er den om, hvorvidt teknologiske artefakter ligefrem kan ses som *deltagere* i interaktionen, på den måde at deres outputs orienteres mod som bidragere til interaktionen og som sådan bliver "subject of mutual, active and collaborative sense-making on the part of humans" (Hutchby 2001:2), som det for eksempel godt kunne tolkes at være tilfældet i l.

63-72, hvor fokus for tre ud af fire tilstedeværende er mod deres smartphones og disses output. Det er dog en diskussion, som jeg af pladshensyn ikke vil gå længere ind i.

Til slut vil jeg diskutere et par metodiske overvejelser. Her vil jeg i første omgang bemærke det potentielle perspektiv i at have haft optagelser af, hvad der rent faktisk skete på smartphoneskærmene undervejs i interaktionen – en tilgang, som Brown og kolleger benytter i deres studie fra 2013 af, hvordan kortbrug og internetsøgninger inkorporeres i social interaktion mellem turister. Således kunne man have analyseret, hvorvidt den forståelse af situationen og smartphonebrugen, som opstår deltagerne imellem, var overensstemmende med den faktiske smartphoneaktivitet. Dog har fokus i denne opgave netop været at analysere den emiske og dermed udviste forståelse af situationen, og hvordan dette former, gives mening og orienteres mod i den konkrete interaktion, og på den måde kan den faktiske smartphonebrug i og for sig være irrelevant.

Derudover er der spørgsmålet om min egen tilstedeværelse i den optagede interaktion. Det kan ikke undgås, at mange af mine forståelser af, hvad der sker i uddraget, er eller (ubevidst) kan være påvirket af min erindrede forståelse af, hvad der skete i situationen. Jeg kan derfor ikke undsige mig sommetider at undvige fra udelukkende at analysere på den forståelse, som udvises af deltagerne i interaktionen. Samtidig kan man måske argumentere for, at min viden om situationen kan bidrage med forståelser, som ellers potentielt kunne være gået tabt – som f.eks. at Amalie har sin smartphone fremme i (noget af) uddraget, selvom vi ikke kan se det på optagelsen – hvilket jeg ser som, og også har fremhævet som sådan i analysen, ganske meningsbærende i og for interaktionen.

Afrundende vil jeg påpege det potentielt berigende perspektiv i at have suppleret den anvendte interaktionsanalytiske tilgang med for eksempel interview af deltagerne. Således ville man have kunnet spørge, hvordan de faktisk opfattede situationen og Livs smartphonebrug, og om de husker at have haft nogle specifikke tanker herom – f.eks. om de fandt hendes aktivitet distraherende. En sådan tilgang skulle dog netop have været *supplerende* til den anvendte – interview med opfordring til retrospektive overvejelser om en given situation kan siges at skabe et billede af situationen formet til dels af de givne interviewspørgsmål og hukommelsens begrænsning. Det er dog en helt anden diskussion.

Lad de sidste ord være, at vi i denne opgave har set et billede af en mere eller mindre ubesværet smartphonemultiaktivitet, som blev meningsfuldt inddraget i den sociale interaktion.

Litteratur

Ayass, Ruth. 2014. Using media as involvement shields. *Journal of Pragmatics* 72. 5-17.

Brown, Barry, Moria McGregor & Eric Laurier. 2013. iPhone *in vivo:* video analysis of mobile device use. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems.* 1031-1040.

Deppermann, Arnulf. 2014. Multimodal participation in simultaneous joint projects. Interpersonal and intrapersonal coordination in paramedic emergency drills. In: Pentti Haddington, Tiina Keisanen & Lorenza Mondada (eds.) *Multiactivity in Social Interaction. Beyond multitasking.* Amsterdam: John Benjamins. 247-281.

Garfinkel, Harold. 1967. *Studies in Ethnomethodology.* Cambridge: Polity Press.

Gibson, James Jerome. 1979. Theory of affordances. In: James Jerome Gibson. *The ecological approach to visual perception.* Hillsdale: Lawrence. 127-143.

Goffman, Erving. 1963. Behavior in public places: Notes on the social organization of gatherings. New York: Free Press.

Goffman, Erving. 1981. *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Goodwin, Charles. 1984. Notes in story structure and the organization of participation. In: Max Atkinson & John Heritage (eds.) *Structures of Social Action*. Cambridge: Cambridge University Press. 225-246.

Grundtvig, Annemette. 2016. De fleste har mobilen med til bords, og det giver ballade. *Politiken.* 14. maj. http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/familieliv/ECE3202314/de-fleste-har-mobilen-med-til-bords-og-det-giver-ballade/ (Konsulteret 28/5-2016).

Haddington, Pentti & Mirka Rauniomaa. 2011. Technologies, Multitasking, and Driving: Attending to and Preparing for a Mobile Phone Conversation in a Car. *Human Communication Research* 37. 223-254.

Haddington, Pentti, Tiina Keisanen, Lorenza Mondada & Maurice Nevile. 2014. Towards multiactivity as a social and interactional phenomenon. In: Pentti Haddington, Tiina Keisanen & Lorenza Mondada (eds.) *Multiactivity in Social Interaction. Beyond multitasking.* Amsterdam: John Benjamins. 3-32.

Hutchby, Ian. 2001. *Conversation and technology – from the telephone to the internet.* Cambridge: Polity Press.

Hutchby, Ian & Robin Wooffitt. 2008. *Conversation Analysis*. Cambridge: Polity.

Hutchby, Ian. 2014. Communicative affordances and participation frameworks in mediated interaction. *Journal of Pragmatics* 72. 86-89.

Kendon, Adam. 1990. *Conducting interaction: Patterns of behavior in focused encounters.* Cambridge: Cambridge University Press.

Laurier, Eric. 2001. Why people say where they are during mobile phone calls. *Environment and Planning D: Society and Space* 19. 485-504,

Lerner, Gene H. 2003. Selecting next speaker: The context-sensitive operation of a context-free organization. *Language in Society* 32. 177–201.

Mondada, Lorenza. 2012. Talking and driving: Multiactivity in the car. *Semiotica* 191-1/4. 223-256.

Mondada, Lorenza. 2014. The temporal orders of multiactivity – Operating and demonstrating in the surgical theatre. In: Pentti Haddington, Tiina Keisanen & Lorenza Mondada (eds.) *Multiactivity in Social Interaction. Beyond multitasking.* Amsterdam: John Benjamins. 33-75.

Nevile, Maurice, Pentti Haddington, Trine Heinemann & Mirka Rauniomaa. 2014. On the interactional ecology of objects. In: Nevile, M., Haddington, P., Heinemann, T., &

Rauniomaa, M. (eds.) *Interacting with objects. Language, materiality, and social activity*. Amsterdam: John Benjamins. 4-26.

Rasmussen, Emilie Kleding. 2014. Danskerne vil have mobilerne væk fra aftensmaden. *Politiken.* 19. december. http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/ECE2485428/danskerne-vil-have-mobilerne-vaek-fra-aftensmaden/ (Konsulteret 28/5-2016)

Sacks, Harvey. 1992. *Lectures on conversation.* Oxford: Blackwell.

Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson. 1974. A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation. *Language* 50(4). 696-735.

Schegloff, Emanuel A. 1968. Sequencing in conversational openings. *American Anthropologist* 70. 1075-1095.

Schegloff, Emanuel A. 2002. Beginnings in the Telephone. In: J.E. Katz and M. Aakhus (eds.) *Perpetual Contact.* Cambridge: Cambridge University Press.

Steensig, Jakob. 2001. *Sprog i virkeligheden - Bidrag til en interaktionel lingvistik*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.